

Skolverkets rapport nr 157

**Beskrivande data om
barnomsorg och skola**

98

Beskrivande data om barnomsorg och skola 1998

Sammanfattning: I denna rapport ges en aktuell, övergripande bild av hur svensk barnomsorg och skola är organiserad, t.ex. antal elever och lärare i olika skolformer. Rapporten redogör också för kostnaderna för de olika formerna av barnomsorg och skola och även för vilka resultat som uppnås. Rapporten grundar sig på det statistiska material som lämnats till det nationella uppföljningssystemet för skolsektorn.

Summary: This report provides a general description of current child-care and educational organisation in Sweden, showing for example pupil and teacher strengths in schools of various kinds. The report, which also gives expenditure on the different types of child-care and school and results achieved, is based on the statistical material supplied to the national monitoring system for the school sector.

Ämnesord: Statistik, barnomsorg, grundskola, specialskola, särskola, gymnasieskola, vuxenutbildning, utlandsskolor, elever, lärare, kostnader, betyg

Beställningsadress: Liber Distribution
Publikationstjänst
162 89 Stockholm
Telefon 08-690 95 76
Telefax 08-690 95 50
e-mail: skolverket.lds@liber.se

Beställningsnr: 98:392
Pris 50 kr exkl. moms,
porto och exp. kostnader.

Från Internet:

Rapporten finns också tillgänglig
via Skolverkets hemsida på internet.
Internetadressen är:
<http://www.skolverket.se>
Klicka på Skolan i Sverige och därefter
på Statistik. Skolverkets hemsida
kan också nås från Skoldatanätet.

Tidigare utgåvor i samma serie:

Rapport nr 135: Beskrivande data
om skolverksamheten 1997.
Beställningsnr: 97:300.

Rapport nr 107: Beskrivande data
om skolverksamheten 1996.
Beställningsnr: 96:232.

Rapport nr 75: Beskrivande data
om skolverksamheten 1995.
Beställningsnr: 95:160.

Rapport nr 52: Beskrivande data
om skolverksamheten 1994.
Beställningsnr: 94:104.

Rapport nr 8: Beskrivande data
om skolverksamheten 1993.
Beställningsnr: 93:55.

Skolverkets diarienummer: 98:171

ISSN 1103-2421

ISRN SKOLV-R -- 157 -- SE

Foto: Bror Karlsson

Tryck: Tryckeri AB Primo, Oskarshamn 1998

Utgiven av Skolverket, 106 20 Stockholm

<http://www.skolverket.se>

Förord

Syftet med denna faktaredovisning är att så långt som möjligt ge en aktuell, övergripande bild av hur svensk barnomsorg och skola är organiserad, vilka resurser som denna sektor disponerar och i vissa hänseenden vilka resultat som uppnås. Rapporten beskriver förhållandena inom samtliga barnomsorgs- och skolformer som ligger inom Skolverkets ansvarsområde. I rapporten redovisas också eventuella skillnader mellan olika huvudmän och utbildningsanordnare samt viktigare förändringar jämfört med tidigare år.

Rapporten har utkommit årligen sedan 1992. En nyhet för året är att rapporten utökats med ett avsnitt som beskriver barnomsorgen (förskoleverksamhet och skolbarnomsorg) som fr o m den 1 januari i år ingår i Skolverkets myndighetssansvar.

De statistiska uppgifterna är till största delen hämtade från det nationella uppföljningssystemet för barnomsorg och skola och bygger på uppgifter som rapporterats in av huvudmännen till Statistiska Centralbyrån. De läsare som är intresserade av en mer detaljerad statistik om barnomsorg och skola hänvisas till rapporterna Barnomsorgen i siffror 1998, Skolan i siffror, 1998:del 1 och 2 samt Barnomsorg och skola i siffror 1998:del 3, som alla ingår i den nationella, sektorsövergripande serien Sveriges officiella statistik. För de läsare som vill ta del av resultatindikatorer på kommunnivå finns rapporterna "Skolan. Jämförelsetal för skolhuvudmän, delrapport mars 1998" och "barnomsorg och skola. Jämförelsetal för huvudmän, årsrapport, oktober 1998". Samtliga rapporter på internet under adressen <http://www.skolverket.se> Klicka på Skolan i Sverige samt vidare på Statistik.

Rapporten har utarbetats av en projektgrupp inom avdelningen för uppföljning och utvärdering.

Stockholm i oktober 1998

Staffan Lundh
Avdelningschef

Ulf Schwartz
Projektledare

Innehåll

Några korta fakta om... 5

1. Några skolformsövergripande områden 6

- 1.1 Organisation och ledning 7
- 1.2 Skolplanen som styrdokument 8
- 1.3 Eleverna är flickor och pojkar - lärarna är kvinnor och män 9
- 1.4 Elever i behov av särskilt stöd 9

2. Barnomsorgen 10

- 2.1 Organisation 11
- 2.2 Resurser 17

3. Grundskolan 20

- 3.1 Organisation 21
- 3.2 Resurser 28
- 3.3 Resultat 31

4. Specialskolan 33

- 4.1 Organisation 33
- 4.2 Resurser 35

5. Särskolan 37

- 5.1 Organisation 37
- 5.2 Resurser 40

6. Gymnasieskolan 43

- 6.1 Organisation 43
- 6.2 Resurser 51
- 6.3 Resultat 55

7. Kommunal vuxenutbildning 59

- 7.1 Organisation 59
- 7.2 Resurser 65
- 7.3 Resultat 67

8. Vuxenutbildning för utvecklingsstörda 69

- 8.1 Organisation 69
- 8.2 Resurser 70

9. Statens skolor för vuxna (SSV) 73

- 9.1 Organisation 73
- 9.2 Resurser 74

10. Svenskundervisning för invandrare (sfi) 76

- 10.1 Organisation 76
- 10.2 Resurser 79
- 10.3 Resultat 80

11. Svensk utbildning i utlandet 82

- 11.1 Organisation 82
- 11.2 Resurser 85
- 11.3 Resultat 87

12. Total kostnad för barnomsorg och skola 88

Några korta fakta om...

barn/elever

- Antalet inskrivna barn i barnomsorgen var i december 1997 totalt 753 000, 474 000 i förskoleverksamhet och 279 000 i skolbarnomsorg.
- Antalet elever i grundskolan ökade med 25 000 jämfört med föregående år. I grundskolan gick 984 000 elever hösten 1997.
- Av grundskolans elever gick drygt 26 900 (2,7%) i en fristående skola hösten 1997. Det var en ökning med drygt 3 600 jämfört med året innan.
- Av de 98 000 elever som slutade grundskolan våren 1997 gick närmare 96 000 (97,8%) vidare till gymnasieskolan hösten 1997. Totalt hade gymnasieskolan 312 900 elever hösten 1997.
- I komvux deltog 221 500 personer i oktober 1997. Det var en ökning med 47 000 elever jämfört med året innan. Av det totala antalet elever var 67 procent kvinnor och 24 procent var invandrare.

lärare

- I riket som helhet fanns 7,5 heltidstjänstgörande lärare per 100 elever i den kommunala grundskolan hösten 1997. Det var en minskning från 7,7 heltidstjänstgörande lärare året innan. Lärartätheten var högre i fristående skolor (8,0). Den var också hög i många glesbygdskommuner.
- Andelen lärare med pedagogisk utbildning var 92,4 procent i grundskolan och 87,0 procent i gymnasieskolan hösten 1997. Andelen var i båda skolformerna betydligt lägre för fristående skolor (64,3 resp. 57,5 %).

kostnader

- Kostnaden för skolväsendet beräknas för 1997 ha uppgått till 80,7 miljarder kronor. Motsvarande kostnad för barnomsorgen var 42,3 miljarder kronor. Tillsammans svarade kommunernas utgifter för skola och barnomsorg för 44 procent av den kommunala sektorns samlade kostnader.
- Kostnaden för grundskolan 1997 var 50,9 miljarder kronor. Räknat per elev motsvarar detta 52 400 kronor. Undervisningen svarade för knappt hälften och lokalerna för en fjärdedel av den totala kostnaden.

betyg

- Medelbetyget för de elever som slutade grundskolan våren 1997 var 3,25. Flickorna hade högre medelbetyg än pojkarna.
- Våren 1997 saknade sex procent av de elever som gick ut årskurs 9 betyg i ett eller flera ämnen.

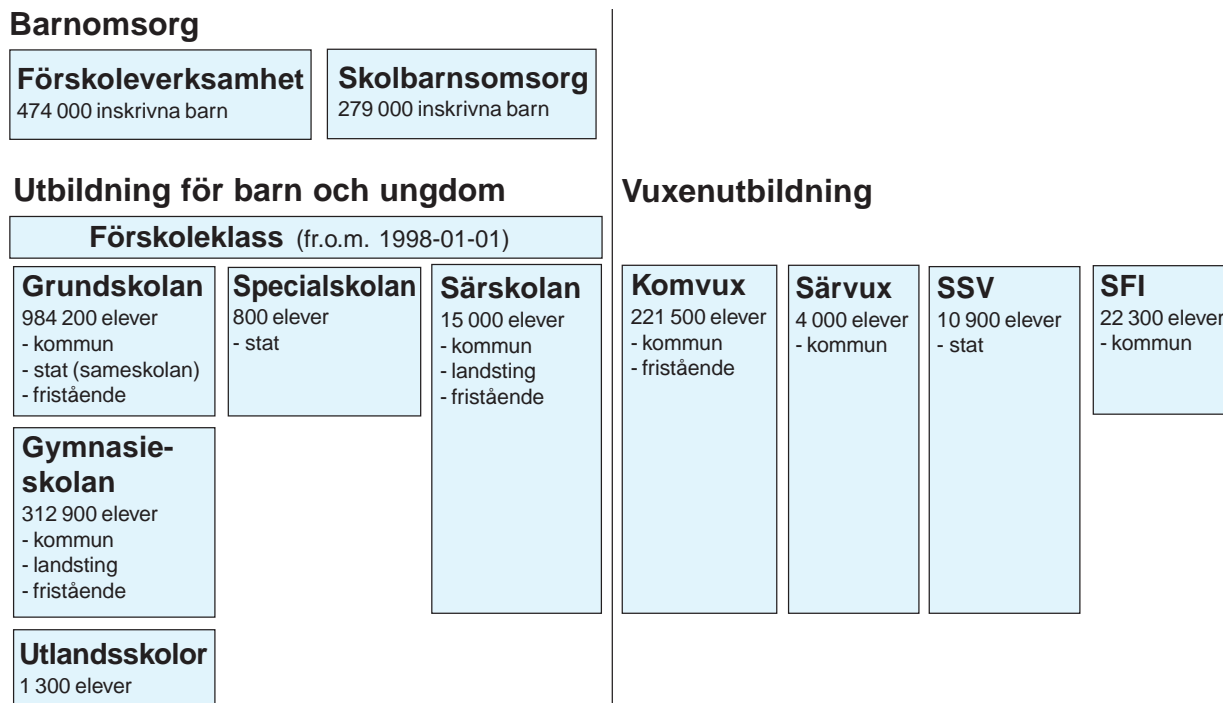
Några skolforms-övergripande områden

Ett intensivt förändringsarbete har pågått i den svenska skolan under hela 1990-talet. Från den 1 juli 1991 har kommunerna ansvaret för skolans genomförande. Riksdag och regering styr genom mål och genom det resultatansvar huvudmän och skolor har. Med denna förändring av ansvaret har läroplaner och kursplaner en annan utformning än tidigare. Nya läroplaner och betygssystem har successivt införts och i de flesta kommuner har omorganisationer genomförts som påverkar skolverksamheten. I samband med att bestämmelserna om barnomsorg flyttades över från socialtjänstlagen till skollagen den 1 januari 1998 övertog Skolverket myndighetsansvaret för barnomsorgen från

Socialstyrelsen. Samtidigt ersattes kommunernas skyldighet att erbjuda sex-åringar förskola under minst 525 timmar med en skyldighet att tillhandahålla plats i den nya skolformen förskoleklass.

Syftet med denna rapport är att ge en aktuell bild av barnomsorg och skola. Ambitionen är att beskriva samtliga de barnomsorgs- och skolformer som ligger inom Skolverkets ansvarsområde (se diagram 1). I detta inledande kapitel redovisas några skolformsövergripande områden nämligen kommunernas organisation och ledning, skolplaner, flickor och pojkar i skolan samt elever i behov av särskilt stöd. Uppgifterna i detta kapitel bygger huvudsakligen på information som insamlats av Skolverkets fältorganisation i oktober 1997.

Diagram 1. Barnomsorgs- och skolformer inom Skolverkets ansvarsområde

I.1 Organisation och ledning

Nämndorganisation

Kommunallagen och skollagen ger landets 288 kommuner en större frihet än tidigare att utforma sin politiska ledningsorganisation. I 2 kap. 1 § skollagen föreskrivs att varje kommun och landsting skall utse en eller flera nämnder som styrelse för sitt offentliga skolväsende. I oktober 1997 såg variationen i nämndorganisation ut på följande sätt:

A - 188 kommuner hade nämnd med ansvar för förskola, skolbarnsomsorg, alla obligatoriska och alla frivilliga skolformer.

B - 63 kommuner hade en nämnd med ansvar för förskola, skolbarnsomsorg och alla obligatoriska skolformer, samt en nämnd med ansvar för alla frivilliga skolformer.

C - Sex kommuner hade en nämnd med ansvar för förskola och en nämnd med ansvar för skolbarnsomsorg, alla obligatoriska och alla frivilliga skolformer.

D - Fyra kommuner hade en nämnd med ansvar för förskola, skolbarnsomsorg och alla obligatoriska skolformer utom grundsärskolan, en nämnd med ansvar för alla frivilliga skolformer, samt en nämnd med ansvar för grundsärskolan.

E - Två kommuner hade en nämnd med ansvar för förskola, en nämnd med ansvar för skolbarnsomsorg och alla obligatoriska skolformer, samt en nämnd med ansvar för alla frivilliga skolformer.

F - Två kommuner hade en nämnd med ansvar för förskola, skolbarnsomsorg, alla obligatoriska och alla frivilliga skolformer utom svenska för invandrare, samt en nämnd med ansvar för svenska för invandrare.

G - Övriga 23 kommuner hade var sin unik politisk ledningsorganisation som alla avvek från de sex kategorierna ovan.

Bland alla 288 kommuner fanns det 77 stycken där en eller flera nämnder med ansvar för förskola, skolbarnsomsorg och/eller skola också hade ansvar för andra typer av verksamheter som t.ex. äldreomsorg och kultur- och fritidsfrågor. Det är också värt att notera att 18 kommuner hade en organisation med kommundels- eller stadsdelsnämnder. Dessa redovisas inte separat och under nästan varje kategori ovan döljer det sig följaktligen kommuner där ”en nämnd” i själva verket är flera kommundels- eller stadsdelsnämnder. 19 kommuner karaktäriserade sin organisation som en ”beställar-utförarorganisation”.

Bland de frivilliga skolformerna intar Kunskapslyftet inom komvux en särställning. I 101 kommuner låg ansvaret för just Kunskapslyftet på en annan nämnd än den som normalt ansvarade för komvux. Till stor del bestod detta i att Kunskapslyftet sorterades direkt under kommunstyrelsen.

84 kommuner hade ändrat på sin nämndorganisation för förskola, skolbarnsomsorg och skola sedan oktober 1995.

Förvaltningsorganisation

I 260 av Sveriges 288 kommuner överensstämde förvaltningsorganisationen med nämndorganisationen, dvs. varje nämnd motsvarades av en förvaltning med samma ansvarsområde. Övriga 28 kommuner hade en förvaltningsorganisation som i något avseende avvek från nämndorganisationen. Den vanligaste avvikelserna var att förvaltningen också handlade vissa frågor inom en annan nämnds ansvarsområde, t ex kultur- och fritidsfrågor.

123 kommuner hade ändrat på sin förvaltningsorganisation för förskola, skolbarnsomsorg och skola sedan oktober 1995.

1.2 Skolplanen som styrdokument

2 kap. 8 § skollagen föreskriver att det skall finnas en skolplan i varje kommun. Av denna skall särskilt framgå vilka åtgärder kommunen avser att vidta för att uppnå de nationella målen för skolan. Varje kommun skall kontinuerligt följa upp och utvärdera skolplanen. Utvecklingen av antalet kommuner med skolplan redovisas i tabell 1.

Tabell 1. Förekomst av skolplan i kommunerna.

År	Antal kommuner med skolplan	Antal kommuner utan skolplan	Uppgift saknas	Totalt antal kommuner
1992	141	137	8	286
1993	230	45	11	286
1994	279	7	0	286
1995	274	14	0	288
1997	271	17	0	288

Vid det senaste undersökningstillfället i oktober 1997 saknades giltig skolplan i 17 kommuner, en ökning med tre kommuner jämfört med oktober 1995. Detta kan delvis bero på att de flesta skolplaner är tidsbegränsade och att det kan uppstå situationer där en kommun står utan formellt gällande skolplan under en tid.

170 av de 288 kommunerna uppgav att de hade utvärderat något eller några målområden i den gällande skolplanen sedan oktober 1995.

I.3 Eleverna är flickor och pojkar - lärarna är kvinnor och män

I såväl skollag som läroplan framhålls att skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på. Jämställdhet mellan kvinnor och män är ett av dessa värden. I Lpo-94 beskrivs mäns och kvinnors lika rätt och möjligheter som en av förutsättningarna för en likvärdig utbildning.

Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika möjligheter. Dessutom har skolan ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster och ge utrymme för eleverna att utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma uppfattningar och attityder om vad som är manligt och kvinnligt. Det finns skillnader mellan flickor och pojkar i skolan, i sättet att vara, i språk, i prestationer och i studie-resultat. Även i vad man vill arbeta med och hur man arbetar och i val av ämnen och studieinriktning skiljer sig flickor och pojkar åt.

Könsperspektivet ska vara synligt i val av innehåll och metoder i undervisningen men också påverka skolans organisation och planering. Jämställdheten i skolan är både ett kunskapsområde och en pedagogisk fråga.

All personal har i sina egna roller som kvinnor och män en viktig uppgift som förebilder för flickor och pojkar i barnomsorg och skola. Det är därför angeläget att andelen kvinnor respektive män är i rimlig balans. Tyvärr är könsfördelningen i obalans. I barnomsorgen är andelen män på en konstant mycket låg nivå och i grundskolan blir lärarkåren alltmer kvinnodominerad.

I denna rapport redovisas ett stort antal statistiska uppgifter som har att göra med obalansen mellan könen i svensk skola. Här följer några axplock av vad som redovisas:

- Fler flickor än pojkar börjar i skolan vid sex års ålder.
- Flickor har högre betyg än pojkar både i grundskolan och i gymnasieskolan.
- De traditionella valen till gymnasieskolan består, endast sex av 16 program har en relativt jämn könsfördelning.
- Fler kvinnor än män studerar i olika former av vuxenutbildning.
- I barnomsorgen är 95 procent av de anställda kvinnor och i grundskolan är ungefär 75 procent av lärarna kvinnor.

I.4 Elever i behov av särskilt stöd

Elever som behöver särskilt stöd har enligt lagstiftning och förordning rätt att få det. Av Skolverkets tillståndsbeskrivning som genomfördes hösten 1997 framgår att frågan om elever i behov av särskilt stöd är ett prioriterat område i 90 procent av kommunerna samtidigt som 80 procent av kommunerna anger att andelen som är i behov av stöd har ökat. Ingen kommun anger att behoven minskat.

Mindre än hälften av de tillfrågade skolorna (rektorerna) bedömer att de kan ge eleverna all den hjälp de har rätt till. Av 120 tillfrågade grund- och gymnasieskolor anger ett 50-tal skolor att de klarar att ge elever i behov av särskilt stöd den hjälp de är berättigade till. Drygt hälften av de tillfrågade skolorna klarar detta endast delvis eller inte alls.

De vanligaste åtgärderna är att eleven får någon form av stödundervisning inom arbetsenhetens eller klassens ram. Stöd och handledning av specialpedagog/speciallärare gentemot klasslärare förekommer ibland. Olika former av grupperingar förekommer såsom nivågrupperingar och undervisning i ”mindre grupp”. Andra åtgärder är bl a anpassad studiegång, hjälp med läxläsning, att göra om prov, att få gå om en årskurs m.m.

Ett återkommande problem som nämns i kommuner och skolor är brist på resurser och kompetens. En särskilt svår uppgift är att hjälpa barn och ungdomar med ett okoncentrerat och utagerande beteende. Gymnasieskolor tar ofta upp problemen med elever som har för dåliga förkunskaper då de kommer till gymnasieskolan.

2

Barnomsorgen

Kommunerna är enligt skollagen skyldiga att tillhandahålla barnomsorg i form av förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg för barn i åldrarna 1-12 år i den utsträckning som behövs för att föräldrarna ska kunna förvärvsarbeta eller studera. Skyldigheten gäller även barn som har ett eget behov av barnomsorg oavsett föräldrarnas sysselsättning. I lagen sägs att plats ska erbjudas ”utan oskäligt dröjsmål”, det vill säga normalt inom tre till fyra månader efter det att vårdnadshavaren anmält behov av plats. Plats ska erbjudas så nära barnets hem som möjligt och skälig hänsyn ska tas till föräldrarnas önskemål.

Kommunerna har ett särskilt ansvar för barn som behöver särskilt stöd i sin utveckling. Dessa barn ska erbjudas plats i förskola eller fritidshem om inte deras behov kan tillgodoses på annat sätt.

Även kvalitetskrav finns preciserade i lagen. De beskriver de förutsättningar som ska finnas för att barnens behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet ska tillgodoses. Kraven rör barngruppernas sammansättning och storlek, lokalerna och personalen.

I lagen sägs också att kommunerna kan lämna bidrag till enskild förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg om verksamheten uppfyller lagens krav på kvalitet och om avgifterna inte är oskäligt höga.

Bestämmelserna om barnomsorg ingick t.o.m. 1997 i socialtjänstlagen men överflyttades den 1 januari 1998 till skollagen. Samtidigt infördes den nya skolformen *förskoleklass*. Kommunernas tidigare skyldighet att erbjuda alla barn förskola under minst 525 timmar från och med höstterminen det år barnet fyller sex år, ersattes med en skyldighet att anvisa plats i förskoleklass.

Integrering – livslångt lärande

Barnomsorgen i Sverige har av tradition haft en dubbel funktion. Den ska dels möjliggöra för föräldrarna att förena föräldraskap och förvärvsarbete, dels bidra till att genom en pedagogisk gruppverksamhet ge barn goda uppväxtvillkor. Den har under hela utbyggnadsskedet utgjort en viktig del i social- och familjepolitiken men även haft en utbildningspolitisk betydelse.

I takt med att barnomsorgen byggts ut och nått allt fler barn har den utbildningspolitiska betydelsen vuxit och den 1 juli 1996 fördes ansvaret för barnomsorgen över från Socialdepartementet till Utbildningsdepartementet. Verksamhetens pedagogiska innehåll har därmed fått ökad betoning. Förskolan ses som grundstenen i utbildningssystemet och avsikten är att förskolan, skolbarnomsorgen och skolan ska integreras som en del i ett livslångt lärande. Ett gemensamt synsätt på barns och ungdomars utveckling och lärande ska utvecklas och all pedagogisk verksamhet för barn och unga ska ses som en helhet. Som en följd av detta har nyligen två läroplaner beslutats – en för förskolan (Lpfö) och en för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (reviderade Lpo94).

2.1 Organisation

Begreppet *barnomsorg* förekommer inte i skollagen men brukar användas som en samlande benämning för förskoleverksamhet och skolbarnomsorg, verksamheter som i sin tur omfattar flera olika slag av verksamheter.

Förskoleverksamheten vänder sig till barn som inte går i skolan och bedrivs i form av *förskola* (dagem och deltidsgrupp), *familjedagem* och *öppen förskola*. Från och med augusti 1998 utgår beteckningarna daghem och deltidsgrupp ur skollagen och ersätts med beteckningen förskola.¹

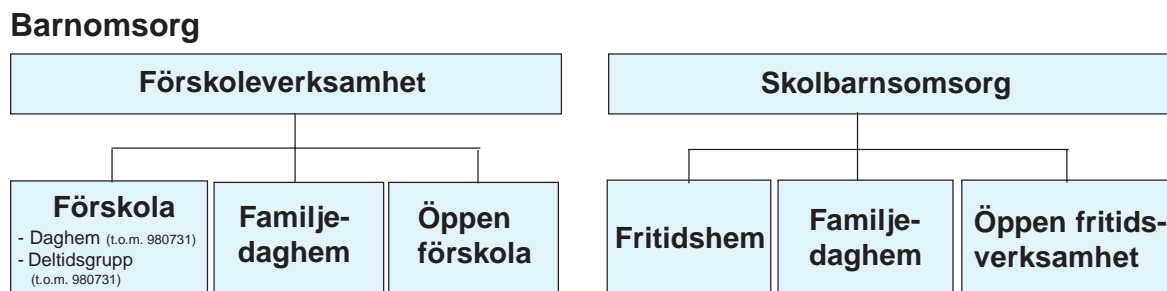
- I *förskolan* bedrivs en pedagogisk verksamhet för inskrivna barn som inte börjat skolan. *Daghemmen* tar huvudsakligen emot barn vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar och öppettiderna varierar beroende på föräldrarnas arbetstider. *Deltidsgrupporna* tar emot barnen under en begränsad tid per dag, vanligen tre timmar. Verksamheten följer ofta skolans terminssystem. Den tidigare ”sexårsverksamheten” (fr.o.m. 1998 ersatt av förskoleklass) bedrevs ofta i form av deltidsgrupp.
- I *familjedaghemmen* tar en dagbarnvårdare emot inskrivna barn, vanligen i sitt hem, under den tid föräldrarna förvärvsarbetare eller studerar.
- De *öppna förskolorna* vänder sig till hemmavarande barn och deras föräldrar. Barnen är i allmänhet inte inskrivna. På många orter har barn i familjedagem tillgång till den öppna förskolans verksamhet.

Skolbarnomsorgen vänder sig till barn som går i skolan och bedrivs i form av *fritidshem/integrerad skolbarnomsorg*, *familjedagem* och *öppen fritidsverksamhet*. Från och med augusti 1998 utgår beteckningen integrerad skolbarnomsorg ur skollagen och ersätts med beteckningen fritidshem.

¹⁾ Uppgifter om daghem och deltidsgrupp ingår i barnomsorgsstatistiken till och med verksamhetsåret 1997. Denna rapport bygger på uppgifter till och med 1997 och beteckningarna daghem och deltidsgrupp används därför genomgående.

- *Fritidshem* är en pedagogisk verksamhet under den skolfria delen av dagen för grupper av skolbarn till och med tolv års ålder. Den kan bedrivas som en helt fristående verksamhet men är oftast i varierad grad integrerad med skolan (*integrerad skolbarnsomsorg*).
- *Familjedaghemmen* tar emot även skolbarn (se ovan).
- *Öppen fritidsverksamhet* är ett alternativ till inskriven verksamhet främst för barn i åldersgruppen 10-12 år och fungerar också som ett komplement för de skolbarn som är i familjedaghem. Barnen är i allmänhet inte inskrivna.

Diagram 2. Barnomsorgens former

Barnomsorgen har byggts ut mycket snabbt i Sverige. Mellan åren 1970 och 1997 ökade antalet barn i daghem, fritidshem och familjedaghem – verksamheter som erbjuder heldagsomsorg – från drygt 71 000 till 723 000, en mer än tiofaldig ökning. Utbyggnaden tog fart i mitten av 60-talet i samband med att allt fler kvinnor gick ut på arbetsmarknaden.

Utbyggnaden har varit särskilt kraftig under 90-talet. År 1995 skärptes kommunernas ansvar för barnomsorgen i och med att de ålades en skyldighet att tillhandahålla plats till de barn som behöver. Tillsammans med höga födelsetal medförde det rekordmånga nya barnomsorgsplatser åren 1994-1996. Under 1997 har ökningen avstannat. Särskilt gäller detta i förskoleverksamheten. Antalet platser täcker i stort sett behovet och sjunkande födelsetal börjar slå igenom.

Tabell 2. Totalt antal inskrivna barn i barnomsorg 1970, 1975, 1980, 1985, 1990 samt 1993-1997

År	Inskrivna barn i			summa	deltidsgrupp ¹⁾
	daghem	familjedaghem	fritidshem		
1970	33 000	32 000	6 500	71 500	86 000
1975	66 000	67 600	20 700	154 300	112 000
1980	135 200	125 500	42 700	303 400	104 700
1985	195 700	162 400	62 500	420 600	78 000
1990	267 500	155 900	108 600	532 000	63 100
1993	322 100	128 200	132 700	583 000	65 300
1994	337 600	129 400	178 400	645 500	66 400
1995	360 700	123 300	210 000	694 000	66 900
1996	365 800	110 200	239 400	715 500	74 900
1997	362 900	95 900	264 000	722 800	84 300

¹⁾ Avser bruttoantalet inskrivna barn, dvs. inklusive barn som är inskrivna även i andra verksamhetsformer

Förskoleverksamhet

Daghem är den vanligaste formen av verksamhet för förskolebarn och också den form som ökat mest under 90-talet. År 1997 var 363 000 barn inskrivna, 95 000 fler än 1990. Under de senaste åren har dock ökningstakten avtagit och mellan 1996 och 1997 minskade antalet inskrivna barn med 3 000, eller med knappt en procent. Det är första gången som en minskning registrerats vid daghemmen sedan barnomsorgsstatistik började samlas in på 60-talet.

Minskningen beror framför allt på att en stor del av sexåringarna lämnat daghemmen och i stället går i deltidsgroup i form av särskilda "sexårsgrupper", ofta i kombination med fritidshem. Men även de sjunkande födelsetalen börjar

sätta sina spår. Till exempel har antalet tvååringar i daghem minskat med 1 500 barn trots att en större andel av åldersgruppen är inskriven (57 procent 1997 jämfört med 54 procent 1996).

Antalet barn i *deltidsgrupper* (inkl. ”sexårsgrupper”) har under första hälften av 90-talet legat kring 65 000. De två senaste åren har dock antalet ökat och i slutet av 1997, det sista året som sexåringarna gick i förskolan, fanns 84 000 barn i deltidsgруппerna. De allra flesta (95 procent) var sex år.

Deltidsgруппerna omfattar i allmänhet tre timmar per dag. Många barn behöver omsorg under längre tid och kombinerar därför deltidsgруппerna med familjedaghem, daghem eller fritidshem. Antalet har ökat under senare år beroende på att många kommuner har flyttat sexåringar från daghemmen – där de tidigare fått heltidsomsorg – till deltidsgруппer (”sexårsgrupper”). År 1997 gick 30 000 barn *enbart* i deltidsgрупп jämfört med 42 500 år 1991.

Antalet förskolebarn i *familjedaghem* nådde en topp i slutet av 80-talet och har därefter minskat i stort sett varje år. År 1990 var 110 000 barn i ålder 0-6 år inskrivna jämfört med 81 000 år 1997. Mellan 1996 och 1997 uppgick minskningen till cirka 11 000 barn.

Sammantaget var 72 procent av alla barn i åldersgruppen 1-5 år inskrivna i daghem/fritidshem eller familjedaghem i slutet av 1997. Det är en ökning med två procentenheter sedan 1996 och med 16 procentenheter sedan 1990.

Bland sexåringarna var 76 procent inskrivna i daghem/fritidshem eller familjedaghem 1997. Ytterligare 21 procent var inskrivna enbart i deltidsgрупп och 7 procent hade börjat grundskolan. Det betyder att minst 4 procent av sexåringarna var inskrivna både i barnomsorg och skola.

Tabell 3. Andelen barn 1-6 år inskrivna i daghem/fritidshem och familjedaghem år 1990 och 1995-1997. Procent av antalet barn i befolkningen i respektive åldersgrupp

År	Andelen (%) barn inskrivna i					
	daghem/fritidshem		familjedaghem		summa	
	1-5 år	6 år	1-5 år	6 år	1-5 år	6 år
1990	39	45	17	19	56	64
1995	52	62	14	10	67	72
1996	56	66	14	9	70	74
1997	59	69	13	7	72	76

Vid de *öppna förskolorna* finns i allmänhet inget inskrivningsförfarande och det saknas därför uppgifter om hur många barn som tas emot. Den nationella statistiken innehåller dock uppgifter om antalet öppna förskolor och öppettider.

De första öppna förskolorna byggdes under 70-talet. År 1977 fanns 75 öppna förskolor i landet. Under 80-talet tog utbyggnaden fart och 1991 hade antalet stigit till 1 644. Därefter har många öppna förskolor lagts ner och i slutet av 1997 fanns färre än 1 000 stycken, en minskning sedan 1991 med 39 procent.

Tabell 4. Antal öppna förskolor 1987-1997

1987	1989	1991	1993	1995	1997
1 114	1 489	1 644	1 335	1 208	998

Modersmålsstöd

År 1997 hade ungefär 40 000 barn i åldern 1-6 år som var inskrivna i barnomsorgen ett annat modersmål än svenska. Av dessa fick 17 procent stöd i sitt modersmål. Det är en minskning sedan året innan då andelen var 20 procent. Jämfört med 1990 är minskningen mycket stor. Detta år fick 57 procent av barnen med annat modersmål än svenska stöd i sitt modersmål i förskolan.

Skolbarnsomsorg

Fritidshemmen är den barnomsorgsform som ökat allra mest under 90-talet. År 1997 fanns 264 000 barn i fritidshemmen, mer än dubbelt så många som 1990. Ökningen har varit särskilt stor de senaste åren. Det sammanhänger både med

att allt fler sexåringar går i fritidshem och med att de stora barnkullarna födda i slutet av 80-talet nått skolåldern.

Antalet skolbarn i *familjedaghem* nådde en topp i slutet av 80-talet med 53 000 barn. Därefter har det stadigt minskat. År 1997 fanns 15 000 barn i åldern 7-12 år i familjedaghem.

De flesta barn som är inskrivna i skolbarnsomsorgen är mellan 7 och 9 år. Det är för denna åldersgrupp som skolbarnsomsorgen byggts ut. År 1997 var sammantaget 56 procent av alla barn i åldersgruppen inskrivna i fritidshem eller familjedaghem. År 1990 var andelen 49 procent och i mitten av 70-talet 9 procent.

Andelen barn i åldersgruppen 10-12 år som är inskrivna i skolbarnsomsorgen har däremot inte ökat. Den har sedan mitten av 80-talet pendlat mellan 5 och 8 procent. År 1997 fanns 6 procent av landets 10-12-åringar i inskriven verksamhet.

Tabell 5. Andelen barn 7-9 år och 10-12 år inskrivna i fritidshem och familjedaghem år 1975, 1980, 1985, 1990, 1995 -1997. Procent av totala antalet barn i befolkningen i respektive åldersgrupp

År	Andelen barn 7-9 år i			Andelen 10-12 år i fritidshem och familjedaghem
	fritidshem	familjedaghem	summa	
1975	5	4	9	1
1980	13	9	22	3
1985	22	15	37	5
1990	35	14	49	8
1995	48	6	54	6
1996	51	5	56	6
1997	53	3	56	6

Enligt skollagen kan skolbarnsomsorgen för barn i åldern 10-12 år även bedrivas i form av *öppen fritidsverksamhet*. Den är ett alternativ till inskriven verksamhet i form av fritidshem och familjedaghem för barn i denna åldersgrupp och den fungerar också som ett komplement till skolbarn i familjedaghem.

Den öppna fritidsverksamheten är dock dåligt utbyggd. Skolverkets uppföljning våren 1998 visade att tre fjärdedelar av kommunerna helt saknade öppen verksamhet som var riktad till 10-12-åringar. Det är en ökning sedan 1996 då motsvarande andel enligt Socialstyrelsens uppföljning var 70 procent. Varken 1998 eller 1996 hade man i någon större utsträckning inventerat behovet av öppen verksamhet. År 1998 uppgav 16 procent av kommunerna att de hade gjort en inventering under det senaste året, en minskning sedan 1996 då motsvarande andel var 22 procent.

Tabell 6. Former av skolbarnsomsorg riktad till 10-12-åringar 1996 och 1998. Antal kommuner

Form av verksamhet	Antal kommuner	
	1996	1998
Med inskrivna barn	253	249
Öppna verksamheter	90	76
Annat	28	28
Ingen verksamhet	0	3

Enskild verksamhet

Barnomsorg i enskild regi har ökat i omfattning under 90-talet. Sammantaget fanns det 1997 drygt 60 000 barn i enskilda daghem, deltidsgupper och fritidshem, vilket är mer än tre gånger så många som 1991. Det är framför allt daghem som bedrivs i enskild regi. År 1997 gick 13 procent av samtliga daghemsbarn i ett enskilt daghem. Övriga former av enskild verksamhet är ovanligare. De senaste åren har kring 5 procent av fritidshemsbarnen gått i ett fritidshem i enskild regi. Motsvarande tal för enskilda deltidsgupper är 4 procent, för enskilda familjedaghem 3 procent.

Tabell 7. Barn inskrivna i daghem och fritidshem i enskild regi 1991-1997

År	Barn inskrivna i enskilda daghem		fritidshem	
	antal	andel av alla barn inskrivna i daghem (%)	antal	andel av alla barn inskrivna i fritidshem (%)
1991	14 800	5	1 600	1
1992	20 400	6	2 100	2
1993	32 600	10	3 200	2
1994	39 200	12	7 400	4
1995	43 100	12	9 500	5
1996	45 600	12	10 800	4
1997	46 400	13	12 300	5

Föräldrakooperativ är den vanligaste formen av enskild barnomsorg. År 1997 fanns cirka 26 000 barn inskrivna i föräldrakooperativa daghem, fritidshem och deltidsgupper. Det motsvarar 42 procent av barnen i de enskilda verksamheterna. Därefter vanligast är bolagsdriven barnomsorg med ungefär 12 000 inskrivna barn och föreningsdriven med cirka 9 000 barn.

Den enskilda barnomsorgen är mycket ojämnt utbyggd över landet. Den är vanligast i storstadsområdena och södra Sverige. Av landets 288 kommuner hade 67 kommuner inga enskilda daghem alls 1997.

Grupstorlekar

Barnomsorgen är en av de verksamheter som fått vidkännas störst besparingar i kommunerna under 90-talet. Ett av de vanligaste sätten att minska kostnaderna har varit att öka gruppstorlekarna. Att ta emot fler barn i redan existerande grupper har också varit ett sätt att snabbt kunna tillgodose det ökande behovet av platser som de stora barnkullarna från 80-talets slut medförde. Till exempel tillkom endast 2 900 grupper i daghemmen under perioden 1990-1997, trots att 95 000 fler barn togs emot.

De genomsnittliga gruppstorlekarna har ökat i samtliga barnomsorgsformer under 90-talet. Tendensen är likartad i hela landet även om det finns stora skillnader mellan – och ibland även inom – kommunerna. Under 1997 var ökningen särskilt stor vid fritidshemmen där den genomsnittliga gruppstorleken ökade från 24,1 barn året innan till 26,2. År 1990 var den genomsnittliga gruppstorleken vid fritidshemmen 17,8 barn, dvs. ökningen har varit nästan 50 procent.

Vid daghemmen har gruppstorlekarna ökat från i genomsnitt 13,8 barn per grupp 1990 till 16,9 barn 1997, dvs. en ökning med 22 procent. Över hälften av daghemsgrupperna har 18 eller fler barn. Under 80-talet hade flertalet grupper högst 15 barn.

Tabell 8. Antal daghemsgrupper, gruppstorlek samt andel grupper med minst 18 barn 1993-1997

År	Antal daghemsgrupper	Gruppstorlek	Andel (%) grupper med minst 18 barn
1993	20163	16,0	33
1994	20504	16,5	38
1995	21583	16,7	43
1996	21581	16,9	47
1997	21496	16,9	53

Regionala skillnader

Barnomsorgen är ojämnt utbyggd över landet. De regionala skillnaderna är förhållandevis stora. Storstäder, förortskommuner och större städer – kommungrupper med hög kvinnlig förvärvsfrekvens – har högst andel barn i barnomsorgen, medan landsbygdskommuner har den lägsta.

Även fördelningen på olika verksamhetsformer skiljer sig åt mellan olika typer av kommuner. Familjedaghem är betydligt vanligare i glesbygdskommuner än i storstadsregionerna medan det omvända gäller för daghem och fritidshem. År 1997 var till exempel 22 procent av landsbygdskommunernas barn i åldern 1-5 år inskrivna i familjedaghem jämfört med 7 procent av barnen i storstäderna. Samtidigt fanns 43 procent av landsbygdskommunernas 1-5-åringar i daghem jämfört med 63 procent av barnen i storstäderna. Mönstret är detsamma för skolbarnomsorgen.

Tabell 9. Andel barn 1-5 år respektive 7-9 år inskrivna i daghem/fritidshem och familjedaghem av totala antalet barn i respektive åldersgrupp 1997 efter kommuntyp. Procent

Kommuntyp	Andel (%) barn 1-5 år i		Andel (%) barn 7-9 år i	
	daghem	familjedaghem	fritidshem	familjedaghem
Storstäder	68	7	64	2
Förortskommuner	61	13	65	3
Större kommuner	63	11	58	3
Medelstora städer	54	15	46	5
Industrikommuner	52	16	42	4
Landsbygdskommuner	43	22	37	7
Glesbygdskommuner	54	16	34	4
Övriga större kommuner	52	16	43	4
Övriga mindre kommuner	46	19	39	7
Totalt riket	59	13	53	4

Plats utan oskäligt dröjsmål

Det stora flertalet kommuner uppfyller sin skyldighet enligt skollagen att tillhandahålla plats i daghem, fritidshem och familjedaghem utan oskäliga väntetider. I Skolverkets uppföljning våren 1998 kunde 275 kommuner, eller 95 procent, tillhandahålla platser till förskolebarn efter högst 3-4 månaders väntetid. För skolbarnen var andelen ännu högre – 98 procent. Det är i båda fallen en ökning jämfört med resultaten från de uppföljningar som Socialstyrelsen genomförde 1995 och 1996.

Tabell 10. "Kan kommunen erbjuda plats i september till barn vars föräldrar anmäler behov i maj?" Kommunernas svar i maj 1995, 1996 och 1998

År	Antal kommuner				Andel (%)			
	Ja	Nej	Ej svar	Summa	Ja	Nej	Ej svar	Summa
<i>Förskolebarn</i>								
1995	223	54	11	288	77	19	4	100
1996	254	34	0	288	88	12	0	100
1998	275	13	0	288	95	5	0	100
<i>Skolbarn</i>								
1995	243	35	10	288	84	12	4	100
1996	274	14	6	288	95	5	0	100
1998	281	6	1	288	98	2	0	100

Barn till arbetslösa och föräldralediga

Medan barnomsorgen är i det närmaste fullt utbyggd för barn med förvärvsarbete eller studerande föräldrar finns en otillfredsställd efterfrågan bland barn till arbetslösa och även i viss utsträckning bland barn till föräldralediga.

Skolverket genomförde våren 1998 en uppföljning som visade att i cirka 85 procent av kommunerna påverkades förskolebarnens vistelse i daghem eller familjedaghem om en förälder blev arbetslös. I ungefär hälften av dessa (120 kommuner) fick barnen gå kvar med reducerade närvarotider, i resterande hälften miste barnet förr eller senare sin plats (115 kommuner). Närmare 60 procent av kommunerna hade regler som innebar att skolbarnen förr eller senare miste sin plats när en förälder blev arbetslös (166 kommuner). I flertalet av kommunerna var platsen uppsagd inom tre månader efter det att föräldern blivit arbetslös.

Uppföljningen visade också att en majoritet av kommunerna inte tar emot barn i barnomsorgen om en förälder redan är arbetslös. I 168 kommuner kunde inte förskolebarn med arbetslösa föräldrar få en plats medan 197 kommuner hade motsvarande regler för skolbarnen.

Reglerna är ännu mer restriktiva för barn som får syskon än för barn till arbetslösa. Endast 32 kommuner låter förskolebarnet behålla sin plats när föräldern tar föräldraledigt för ett yngre syskon. För skolbarnen har 25 kommuner motsvarande regler.

Efterfrågan på barnomsorg är högre bland arbetslösa föräldrar än bland föräldralediga. Enligt SCB:s s.k. barnomsorgsundersökning hösten 1996 efterfrågade arbetslösa föräldrar med barn i åldern 1-5 år plats till 76 procent av barnen. Cirka 70 procent ville ha en barnomsorgsplats inom det närmsta halv-

året oavsett om arbetslösheten upphörde eller ej. Av de föräldralediga uppgav drygt 40 procent att de önskade barnomsorgsplatser under kommande vårtermin för sitt äldre förskolebarn.

2.2 Resurser

Personal

Tabell 11. Anställda i förskolor och fritidshem, samt därav andel män, samt anställda i familjedaghem 1980, 1985, 1990 och 1993-1997

År	Anställda ¹⁾ i förskolor och fritidshem	därav andel (%) män	Anställda i familjedaghem
1980	55 700	5	34 000
1985	74 700	6	31 000
1990	102 600	5	29 300
1993	97 400	5	22 400
1994	106 400	6	22 300
1995	108 000	6	21 300
1996	112 900	6	19 400
1997	109 800	5	16 700

¹⁾ Föreståndare (motsv.) och anställda i arbete med barn

Könsfördelningen bland de anställda är mycket ojämn. Endast 5-6 procent i förskolor och fritidshem är män. Andelen har varit densamma under hela 80- och 90-talet. Högst andel män finns i fritidshemmen och bland föreståndarna/arbetsledarna med 14 procent vardera.

Personalen i barnomsorgen är i allmänhet välutbildad. I förskolor och fritidshem saknar endast enstaka procent av de anställda utbildning för arbete med barn. Andelen med pedagogisk högskoleutbildning har stigit under 90-talet och uppgick 1997 till 60 procent. Även bland dagbarnvårdarna har utbildningsnivån höjts och 1997 hade 72 procent en utbildning för arbete med barn, jämfört med 41 procent 1990.

Tabell 12. Andel årsarbetare med förskolläro- eller fritidspedagogutbildning i daghem, fritidshem och deltidsgrupp 1985, 1990, 1995-1997. Procent

År	Andel (%) förskolläro- och fritidspedagoger ¹⁾ i			totalt
	daghem	fritidshem	deltidsgrupp	
1985	51	57	57	52
1990	47	52	60	49
1995	54	68	77	58
1996	54	69	78	58
1997	55	71	83	60

¹⁾ År 1997 inkl. anställda med lärarutbildning

Personaltäthet

En av kommunernas besparingsstrategier under de senaste åren har varit att minska personaltätheten. Antalet barn per helårsanställd (årsarbetare) har ökat under hela 90-talet. Vid daghemmen gick det 5,7 barn per årsarbetare år 1997, jämfört med 4,4 år 1990. Det motsvarar en ökning med 35 procent. Vid fritidshemmen har ökningen varit nästan 50 procent under samma period – från 8,3 barn per årsarbetare år 1990 till 12,4 år 1997.

Kostnader och avgifter

Barnomsorgen kostade 1997 sammanlagt 42,3 miljarder kronor. Det är 0,9 miljarder kronor eller två procent mindre än 1996 (fasta priser omräknade med konsumentprisindex, KPI). Antalet inskrivna barn ökade marginellt, vilket innebär att kostnaden utslagen på alla inskrivna barn sjönk.

Den största delen av barnomsorgens resurser, 61 procent eller 25,8 miljarder kronor, används till daghem. 14 procent (5,8 miljarder kr) går till familjedag-

hem och 16 procent (7,0 miljarder kr) till fritidshem. Nio procent (3,7 miljarder kr) används till övrigt, dvs deltidsgupper, öppna förskolor och öppen fritidsverksamhet.

När det gäller daghem går den allra största delen av resurserna till daghem i kommunal regi (23,1 miljarder kr). Kostnaderna har minskat något jämfört med föregående år (-3% när omräkning till fasta priser görs med KPI). Antalet inskrivna barn minskade också något, men inte lika mycket som kostnaderna, vilket innebär att kostnaden räknat per inskrivet barn minskade med två procent. Kostnaden per inskrivet barn i kommunalt daghem var 73 100 kronor 1997.

För daghemmen i enskild regi finns nationellt bara uppgifter om de kommunala bidragen till denna verksamhet, inte uppgifter om daghemmens totala kostnader. De enskilda daghemmen kan utöver dessa kommunala bidrag finansiera sin verksamhet med föräldraavgifter och bidrag från andra. Arbetsinsatser från föräldrar är också vanliga i många enskilda daghem. De kommunala bidragen var 1997 2,7 miljarder kronor, vilket är en ökning med tolv procent jämfört med året innan. Antalet barn i enskild verksamhet ökade något, men inte i samma utsträckning som kostnaderna varför bidraget per barn ökade betydligt (+11%). Förändringar i hur dessa kostnadsuppgifter hämtas in kan dock vara en förklaring till ökningen och möjligen innebära att kostnadsökningen över-skattats. Bidraget var 1997 i genomsnitt 58 400 kronor per inskrivet barn, vilket är 14 700 kronor lägre än kostnaden för barn i kommunalt daghem.

Kostnaden för familjedaghemmen var 5,8 miljarder kronor 1997, vilket är åtta procent mindre än året innan. Antalet barn minskade emellertid ännu mer (-13%), vilket innebär att kostnaden räknat per inskrivet barn ökade (+5%). Kostnaden per inskrivet barn i familjedaghem var 60 300 kronor.

För fritidshemmen är utvecklingen den motsatta – både kostnader och antalet barn ökar. 1997 var kostnaden 7,0 miljarder kronor, vilket är sju procent mer än 1996 i fasta priser. Antalet barn ökade ännu mer (+16 %) och kostnaden per inskrivet barn sjönk därmed betydligt (-8 %). Kostnaden per inskrivet barn var 26 400 kronor 1997.

Kostnaderna för barnomsorg varierar mellan landets kommuner. Kostnaden för barnomsorg var 4 800 kronor per invånare 1997, med en spridning från 2 800 kronor till 7 300 kronor. Det finns ett samband mellan kostnaden och kommunstorlek. Kostnaden per invånare är som regel högre ju större befolkning en kommun har. Bakom detta finns flera förklaringar. Större kommuner har något högre andel barn i förskoleåldern i befolkningen. Men framförallt hänger den högre kostnaden samman med att barnen i större kommuner i högre utsträckning är inskrivna i barnomsorg och dessutom har längre vistelsetider. Daghem står också för en större del av barnomsorgen i större kommuner jämfört med de relativt sett något billigare familjedaghemmen.

Det finns även betydande skillnader mellan kommunerna när kostnaden för olika verksamheter sätts i relation till antalet inskrivna barn. Detsamma gäller kostnaden per heltidsbarn, ett mått som tar hänsyn till att barnens genomsnittliga vistelsetid varierar mellan kommunerna. Förortskommuner har i genomsnitt lägre kostnader per heltidsbarn än riket för såväl kommunalt daghem, familjedaghem som fritidshem. Kostnaden för kommunalt daghem är även i storstäder lägre än genomsnittet, men ligger i övriga kommungrupper över riksgenomsnittet, särskilt i glesbygds- och landsbygdskommuner och mindre övriga kommuner. Grupperna glesbygdskommuner och större övriga kommuner har högre kostnader per heltidsbarn än riksgenomsnittet för alla tre verksamheterna.

Drygt 16 procent av den kommunala barnomsorgen finansieras med föräldraavgifter. Graden av avgiftsfinansiering är högre i större kommuner, med undantag för de två grupperna med kommuner med störst befolkning (mer än 100 000 invånare). Avgiftsfinansieringsgraden i dessa grupper är i stället sam-

mantaget något under genomsnittet för riket. När det gäller kommuntyper finner man två grupper som avviker från övriga, nämligen förortskommuner som har en avgiftsfinansieringsgrad som är betydligt högre än de övriga (21 %) och glesbygdskommuner som ligger lägst (13 %).

Socialstyrelsen genomförde 1996 en kartläggning av kommunernas avgifter med hjälp av ett antal typfamiljer. Kartläggningen visar på mycket stora skillnader mellan kommunerna. För en familj med två barn på daghem och en sammanlagd månadsinkomst på 29 300 kronor uppgick t ex avgiften i den dyraste kommunen till 3 900 kronor, vilket är tre gånger så mycket som i den billigaste kommunen. För en ensamstående förälder med ett fritidshemsbarn och en månadsinkomst på 17 000 kronor var avgiften i den dyraste kommunen mer än fyra gånger så hög som i den billigaste.

Tabell 13. Kommunernas kostnader för barnomsorgen 1995, 1996 och 1997, fördelade på verksamheter, anordnare och kostnadsslag

	Totalkostnad ³⁾			därav Kommunal regi ⁴⁾		Kommunala kostnader för omsorg i enskild regi ⁵⁾
	1995	1996	1997	Lokaler	Personal	
Hela barnomsorgen och dess delverksamheter						
Barnomsorg						
Totalt, mkr	39 712	42 934	42 276	5 217	28 717	2 800⁵⁾
Andel (%)			100,0	12,3	67,9	6,6
Kostnad per inskrivet barn ¹⁾²⁾ , kr	54 800	57 500	56 200	7 600	41 600	44 800 ⁶⁾
därav						
Daghem						
Totalt, mkr	24 626	26 104	25 836	.	.	2 712 ⁵⁾
Kostnad per inskrivet barn ¹⁾ , kr	68 100	71 400	71 200	.	.	58 400 ⁶⁾
Familjedaghem						
Totalt, mkr	6 537	6 275	5 782	.	.	.
Kostnad per inskrivet barn ¹⁾ , kr	53 100	57 000	60 300	.	.	.
Fritidshem						
Totalt, mkr	5 736	6 471	6 965	.	.	244 ⁵⁾
Kostnad per inskrivet barn ¹⁾ , kr	27 300	28 400	26 400	.	.	20 000 ⁶⁾

¹⁾ Antal inskrivna barn 31 december 1995, 1996 och 1997.

²⁾ Antalet barn är nettoräknade, dvs räknade endast en gång även om de är inskrivna i flera verksamheter.

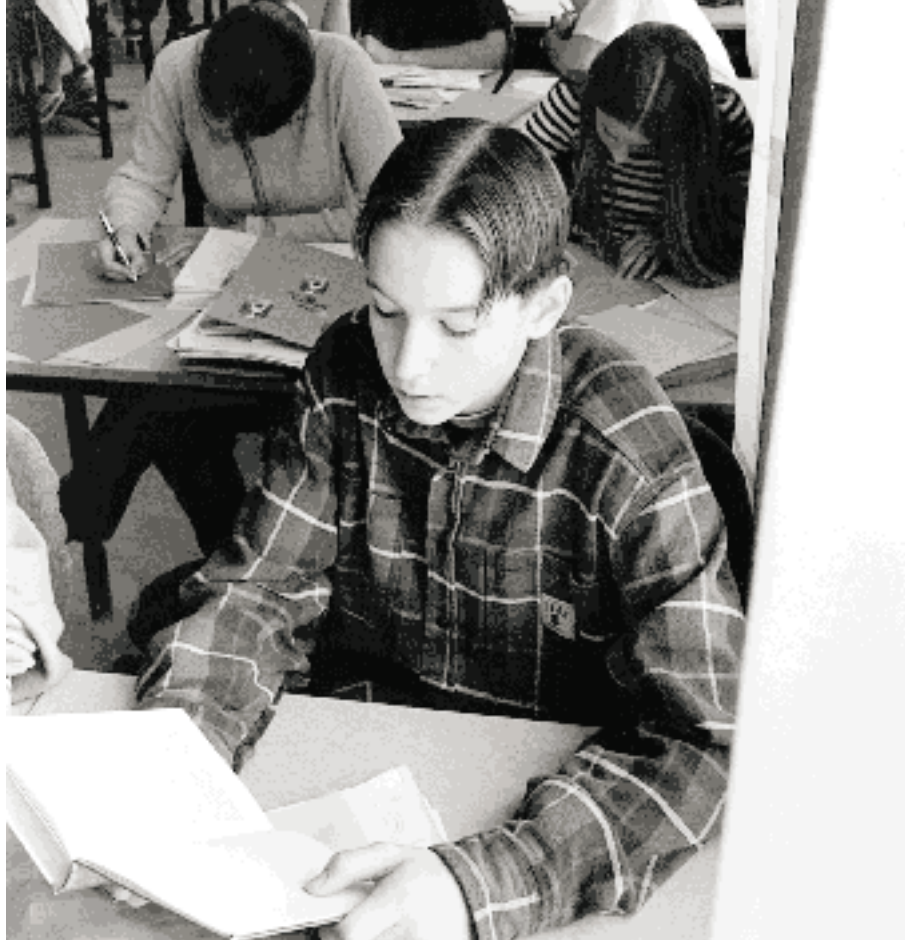
³⁾ Totalkostnaden avser kostnader för verksamhet i kommunal regi och kommunala bidrag till anordnare i enskild regi.

⁴⁾ Uppgifter om kostnader för lokaler och personal samlas endast in för barnomsorgen totalt, inte för de olika delverksamheterna.

⁵⁾ Summan av totalkostnad för daghem och fritidshem överstiger den redovisade kostnaden för barnomsorg totalt. Uppgifterna är insamlade separat.

⁶⁾ Observera att det är endast kommunens del av kostnaden som redovisas.

3

Grundskolan

Enligt skollagen är alla i Sverige bosatta barn mellan 7 och 16 år skolpliktiga. Antalet elever följer i stort befolkningsutvecklingen men det finns också andra faktorer som påverkar elevantalet. År 1991 fick föräldrar rätt att begära att deras barn skulle få börja skolan vid sex års ålder. Från 1 juli 1997 är kommuner skyldiga att bereda sexåringar plats i grundskolan om vårdnadshavarna så önskar. Andelen sexåringar som börjar i skolan är 7,1 procent. Variationerna mellan kommunerna är dock stora. I flertalet kommuner är endast någon enstaka procent av eleverna i årskurs 1 sex år. Det finns dock ett mindre antal kommuner där en mycket stor andel av eleverna i årskurs 1 är sex år gamla.

Det totala antalet elever i grundskolan har minskat under hela 1980-talet och nådde läsåret 1991/92 sin lägsta nivå sedan läsåret 1965/66. År 1992/93 bröts denna trend och elevantalet började öka. Det senast gångna läsåret ökade antalet elever med 25 200. År 1997/98 fanns drygt 984 000 elever i grundskolan. Ökningen är relativt snabb. Antalet elever i grundskolan har ökat med 96 900 elever på fem år vilket motsvarar en ökning på 10,9 procent. De närmast kommande åren förväntas ökningen av elevantalet fortsätta.

3.1 Organisation

Grundskoleutbildning anordnas vid kommunala grundskolor, de statliga sameskolorna samt vid skolor med enskild huvudman, s.k. fristående skolor.

Antalet skolor var 4 981 hösten 1997, en ökning med 45 skolor sedan föregående läsår. De kommunala grundskolorna har ökat från 4 664 till 4 679 skolor. Drygt 97 procent av grundskolans elever går i kommunala grundskolor. De fristående grundskolorna har ökat i antal från 266 till 296 skolor. Läsåret 1997/98 gick 26 900 elever i fristående skolor, vilket motsvarar 2,7 procent av grundskolans elever. För fem år sedan, läsåret 1992/93, gick 9 900 elever i fristående skolor. Sett i ett femårsperspektiv har således antalet elever ökat med 17 000 vilket motsvarar en ökning med drygt 170 procent.

Tabell 15. Antal elever i grundskolan den 15 oktober 1993 - 1997 fördelade efter huvudman.

	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97	1997/98
Grundskolan totalt	893 932	916 661	938 869	958 972	984 171
<i>därav</i>					
Kommunala skolor	880 132	899 273	918 490	935 517	957 083
Sameskolor	111	115	132	145	155
Fristående skolor ¹⁾	13 689	17 273	20 247	23 310	26 933

¹⁾ Inkl riksinternatskolor

Tabell 16. Antal kommuner, rektorsområden, skolor och elever i grundskolan den 15 oktober 1993 - 1997.

Läsår Huvudman	Antal skolkom- muner	Antal rektors- områden	Antal skolor	Antal elever per		Elever bosatta i	
				Kommun	Skola	annan kommun ¹⁾	Andel (%)
1993/94	286	2 865	4 826	3 126	185	5 118	0,6
1994/95	286	3 084	4 900	3 205	187	5 653	0,6
1995/96	288	3 234	4 934	3 260	190	6 314	0,7
1996/97	288	3 256	4 936	3 330	194	6 903	0,7
1997/98	288	3 300	4 981	3 417	198	.	.
<i>därav</i>							
Kommun	288	3 007	4 679	3 323	205	7 150	0,7
Sameskola	6	1	6	26	26	.	.
Fristående	109	292	296	228	91	.	.

¹⁾ Avser enbart elever i kommunala grundskolor

Grundskoleutbildning anordnades hösten 1997 i landets samtliga 288 kommuner. Antalet elever varierade stort mellan kommunerna, från 300 till drygt 57 000. Av tabell 16 framgår att antalet rektorsområden ökat kraftigt den senaste femårsperioden.

Det genomsnittliga antalet elever per skola var 198. I kommunala skolor var genomsnittet 205 medan de fristående skolorna i genomsnitt hade 91 elever. En tredjedel av de kommunala grundskolorna hade mindre än 100 elever medan drygt två tredjedelar av de fristående grundskolorna hade mindre än 100 elever. Det fanns 52 grundskolor som hade fler än 700 elever. En av dessa var en fristående skola.

I tabell 17 redovisas det totala antalet elever i grundskolan fördelade på årskurser (åk), huvudmän och kön. Antalet elever varierar stort mellan olika åldersgrupper. Hösten 1997 fanns i åk 1 nästan 129 000 elever medan åk 8 hade drygt 97 000 elever. Åk 1 var således drygt 32 procent större än åk 7.

Tabell 17. Antal elever i grundskolan 15 oktober 1993 - 1997 fördelade efter årskurs och huvudman.

Läsår Huvudman Kön	Antal elever										Samtliga
	Åk 1	Åk 2	Åk 3	Åk 4	Åk 5	Åk 6	Åk 7	Åk 8	Åk 9	Åk 1-9	
1993/94	108 120	103 849	99 142	95 751	96 193	97 337	99 802	98 351	95 387	893 932	
1994/95	112 497	107 299	105 037	99 950	96 655	97 292	98 188	100 657	99 086	916 661	
1995/96	120 008	109 918	108 029	105 177	100 438	97 227	97 825	98 642	101 276	938 540	
1996/97	124 099	117 094	110 032	107 711	105 494	100 623	97 146	98 006	98 767	958 972	
1997/98	128 779	120 338	117 007	109 489	107 765	105 504	100 232	97 284	97 773	984 171	
pojkar (%)	51,2	51,4	51,4	50,9	51,2	51,4	51,2	51,4	51,3	51,3	
flickor (%)	48,8	48,6	48,6	49,1	48,8	48,6	48,8	48,6	48,7	48,7	
<i>därav</i>											
Kommun	124 554	116 884	113 642	106 134	104 910	102 794	97 675	95 074	95 616	957 083	
pojkar (%)	51,3	51,4	51,5	51,0	51,3	51,5	51,2	51,4	51,4	51,3	
flickor (%)	48,7	48,6	48,5	49,0	48,7	48,5	48,8	48,6	48,6	48,7	
Sameskola	31	29	26	22	28	19	.	.	.	155	
pojkar (%)	48,4	48,3	57,7	63,6	60,7	52,6	.	.	.	54,8	
flickor (%)	51,6	51,7	42,3	36,4	39,3	47,4	.	.	.	45,2	
Fristående	4 194	3 625	3 339	3 333	2 827	2 691	2 557	2 210	2 157	26 933	
pojkar (%)	50,4	51,0	49,0	49,1	47,9	46,7	49,9	50,0	48,0	49,2	
flickor (%)	49,6	49,0	51,0	50,9	52,1	53,3	50,1	50,0	52,0	50,8	

Tidigare skolstart

Som tidigare nämnts har sexåringar rätt att börja i grundskolan om föräldrarna så önskar. En liten, men mellan olika kommuner starkt varierande, andel av eleverna i åk 1 är sexåringar.

Hösten 1997 började nästan 129 000 elever i åk 1. Cirka 9 000 (7,1%) av dem var högst sex år gamla. För fem år sedan var drygt 3 500 av grundskolans nybörjare högst sex år gamla. Av sexåringarna i åk 1 är fler flickor än pojkar – 5 082 flickor respektive 4 017 pojkar. En annan intressant iakttagelse är att de fristående skolorna har nästan fyra gånger högre andel sexåringar i åk 1 jämfört med de kommunala skolorna.

Tabell 18. Antal elever i årskurs I den 15 oktober 1993 - 1997 fördelade efter ålder.

Läsår Kön Huvudman	Elever		<i>därav</i>			
	Antal elever	totalt andel	6 år eller yngre antal	andel	7 år eller äldre antal	andel
1993/94	108 120	100,0	5 745	5,3	102 375	94,7
1994/95	112 497	100,0	7 582	6,7	104 915	93,3
1995/96	120 008	100,0	8 899	7,4	111 109	92,6
1996/97	124 099	100,0	10 066	8,1	114 059	91,9
1997/98	128 779	100,0	9 099	7,1	119 680	92,9
<i>därav</i> Pojkar	65 980	100,0	4 017	6,1	61 963	93,9
Flickor	62 799	100,0	5 082	8,1	57 717	91,9
Kommun	124 554	100,0	8 055	6,5	116 499	93,5
Sameskola	31	100,0	4	12,9	27	87,1
Fristående	4 194	100,0	1 040	24,8	3 154	75,2

Barnomsorg integreras med grundskolan

Det finns en allmän strävan att se barns lärande i ett längre tidsperspektiv – som en del i det livslånga lärandet. All pedagogisk verksamhet för barn och unga ska ses som en helhet och ett gemensamt synsätt för barn och unga ska utvecklas. Barnomsorgen, dvs. förskoleverksamheten och skolbarnomsorgen, integreras därför på olika sätt med grundskolan.

För att stimulera denna utveckling har riksdagen beslutat om vissa förändringar. Den 1 januari 1998 fördes lagregleringen om barnomsorg över från socialtjänstlagen till skollagen. Samtidigt infördes en ny skolform för sexåringar, förskoleklass. Skolverket övertog det nationella ansvaret för frågor om barnomsorg från Socialstyrelsen.

Integrationen mellan barnomsorg och grundskola kan underlättas om det finns en gemensam pedagogisk ledning. Som ett led i uppföljningen av integrationen har Skolverket i mars 1998 genomfört en organisationsenkät i landets grundskolor. För att få en överblick över skolornas ledningsorganisation har skolorna bl a lämnat uppgifter om vilka olika verksamheter, förutom grundskolan, som finns inom rektors ansvarsområde.

Vad gäller grundskolor med kommunal huvudman har 3 929 skolor där det finns någon av årskurserna ett, två eller tre besvarat enkäten.

- 77 procent av rektorerna har ansvar för förskoleklass
- 84 procent av rektorerna har ansvar för fritidshem
- 23 procent av rektorerna har ansvar för förskola

I organisationsenkäten framkom dessutom att andelen kommuner, där det överhuvudtaget finns förskoleklass eller fritidshem som inte är integrerade med grundskolan, är mycket liten (18%).

Fristående grundskolor har också tillfrågats – 247 skolor har besvarat enkäten

- 52 procent av rektorerna har ansvar för förskoleklass
- 73 procent av rektorerna har ansvar för fritidshem
- 28 procent av rektorerna har ansvar för förskola

En stor majoritet av landets grundskolerektorer har således ett ledningsansvar som omfattar fler verksamheter än skolformen grundskola.

Fristående skolor

Enligt skollagens 9 kap. 1 § får skolplikt fullgöras i en fristående skola, om skolan är godkänd för ändamålet. Ärenden om godkännande för vanlig skolplikt prövas av Statens skolverk.

Läsåret 1997/98 fick 26 933 grundskoleelever sin undervisning i skolor med enskild huvudman – en ökning med drygt 3 600 elever eller 15 procent jämfört med föregående läsår. Det innebär att 2,7 procent av alla grundskoleelever läsåret 1997/98 undervisades i fristående skolor. Hösten 1997 fanns 296 fristående skolor motsvarande grundskolenivån, vilket innebär en ökning med 30 skolor jämfört med läsåret 1996/97.

Liksom tidigare läsår finns flest fristående skolor inom gruppen med speciell pedagogik (exempelvis montessori och waldorf). Inom denna grupp fanns läsåret 1997/98 110 skolor med 8 801 elever. En annan stor inriktning bland friskolorna är skolor med allmän inriktning – 83 skolor med totalt 7 633 elever. Antalet friskolor med allmän inriktning ökade snabbare än skolor med speciell pedagogisk profil under föregående år. Den tredje största kategorin är skolor med konfessionell inriktning med 54 skolor som tillsammans har 4 456 elever. Det innebär att fyra av fem elever i fristående skolor på grundskolenivå undervisas i någon av dessa tre inriktningar.

Tabell 19. Antal skolkommuner, skolor samt elever efter olika inriktning i fristående skolor i grundskolan den 15 oktober 1993 - 1997.

Fristående skolor Kommuner, skolor och elever i oktober 1993-1997	Antal skol- kommuner	Antal skolor	Antal elever
1993/94	85	166	13 689
1994/95	98	217	17 273
1995/96	100	238	20 247
1996/97	109	266	23 310
<i>därav inriktning</i>			
Allmän	55	83	7 633
Speciell pedagogik	66	110	8 801
Konfessionell	33	54	4 456
Språklig/etnisk	11	22	2 507
Speciell ämnesprofil	10	10	1 720
Internationella skolor	3	6	1 402
Riksinternatskolor	3	3	194
Övriga	8	8	220

Koncentrationen, av antalet fristående skolor och antalet elever i fristående skolor, till de tre storstadslänen har förstärkts. Höstterminen 1997 fanns nästan 60 procent av de fristående skolorna, och drygt 68 procent av eleverna i fristående skolor i Stockholms län, Göteborgs och Bohuslän samt Skåne län. Fristående skolor fanns dock etablerade i samtliga län i landet, samt i 118 av landets 288 kommuner. Högsta andelen grundskoleelever i fristående skolor har Solentuna kommun (11,5 %).

De flesta fristående skolor är små. Nästan hälften av de fristående skolorna hade höstterminen 1997 mindre än 50 elever per skola, medan endast 15 fristående skolor hade mer än 300 elever per skola. I medeltal hade de fristående skolorna höstterminen 1996 91 elever per skola vilket är en ökning från föregående år med tre elever per skola. Motsvarande siffra för de kommunala grundskolorna var 205 elever per skola.

Antalet elever i fristående skolor är väsentligt högre i grundskolans första årskurser än i de högre årskurserna. Höstterminen 1997 gick nästan dubbelt så många elever i fristående skolor i årskurs 1 jämfört med årskurs 9.

Andelen flickor i fristående skolor är något högre än andelen pojkar (50,8% respektive 49,2%), medan det omvända förhållandet gäller för grundskolan som helhet (48,7% respektive 51,3%). Flickornas överrepresentation i de fristående skolorna gäller dock inte i de lägsta årskurserna.

Undervisning i engelska

Den nya läroplanen gav from läsåret 1995/96 skolhuvudmännen möjlighet att avgöra i vilken årskurs undervisningen i engelska ska starta. Höstterminen 1997 började nästan 33 procent av eleverna i grundskolans årskurs 1 att studera engelska. Andelen i fristående skolor som får undervisning i engelska i årskurs 1 är dock betydligt högre (51%). I årskurserna 3 och 4 är var tredje respektive var femte elev nybörjare i engelska.

Drygt en fjärdedel av landets kommuner (77 kommuner) redovisar 100 procent av eleverna i årskurs 1 som nybörjare i engelska. Detta är en kraftig ökning jämfört med föregående läsår (96/97) då 18 kommuner redovisade samtliga elever som nybörjare i engelska. Om man jämför kommuner i olika kommunkategorier finner man att förortskommuner redovisar den högsta andelen elever i årskurs 1 som är nybörjare i engelska med i genomsnitt 40 procent.

Språkval

Enligt grundskoleförordningen 2 kap. 7 och 8 §§ är varje kommun skyldig att som språkval erbjuda minst två av språken franska, spanska och tyska (B-språk). En kommun är skyldig att anordna undervisning i ett B-språk om antalet elever som önskar språket uppgår till minst fem och om eleverna kan bedömas ha möjlighet att fortsätta studierna i språket i gymnasieskolan. Även andra B-språk får erbjudas eleverna. Som språkval för en elev ska i stället för B-språk erbjudas undervisning i modersmål, svenska som andraspråk, svenska, engelska eller teckenspråk om eleven eller elevens vårdnadshavare önskar det. En kommun är skyldig att anordna undervisning i ett sådant språk om minst fem elever väljer språket.

Andelen elever med B-språk eller alternativ till B-språk i årskurs 6 fortsätter att öka. Läsåret 1997/98 var denna andel knappt 78 procent, en ökning från föregående läsår med ungefär 8 procentenheter.

I årskurs 7 och 8 studerar 98 procent av eleverna B-språk eller alternativ till B-språk. Liksom föregående läsår är B-språk vanligare bland flickor, medan alternativ till B-språk är vanligare bland pojkar. Högst andel elever med B-språk finns i årskurs 7 där fyra av fem elever läser B-språk. Bland B-språken dominerar tyskan fortfarande. Drygt en tredjedel av eleverna väljer att läsa

tyska som B-språk. Att notera är dock ökningarna i årskurs 6 för spanska. Andelen som väljer att läsa spanska i årskurs 6 har ökat från 6,3 procent till 9,4 procent på ett år.

Andelen elever med alternativ till B-språk ökar i högre årskurs. I årskurs 8 väljer 27 procent av eleverna att läsa alternativ till B-språk. Pojkar och flickor gör olika val. Knappt 35 procent av pojkarna i årskurs 8 väljer alternativ till B-språk medan motsvarande andel för flickorna är knappt 20 procent.

Tabell 20. Elever i årskurs 6, 7 och 8 fördelade efter språkval 15 oktober 1997.

Typ av språkval	Årskurs 6			Årskurs 7			Årskurs 8		
	Andel elever (%) av			Andel elever (%) av			Andel elever (%) av		
	Samtliga	Pojkar	Flickor	Samtliga	Pojkar	Flickor	Samtliga	Pojkar	Flickor
B-språk	67,8	65,5	70,2	79,9	74,8	85,3	71,3	63,9	79,2
Tyska	34,2	36,7	31,5	47,3	49,5	45,0	44,3	44,6	44,0
Franska	20,5	16,4	25,0	23,9	17,5	30,6	21,3	14,3	28,8
Spanska	8,7	8,0	9,4	8,5	7,6	9,6	5,5	4,7	6,2
Övriga B-språk	4,4	4,4	4,4	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Alternativ till B-språk	10,1	12,4	8,1	19,0	24,0	13,8	27,4	34,6	19,8
Modersmål	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1
Sv 2	0,3	0,4	0,2	0,5	0,6	0,4	0,7	0,8	0,6
Svenska	1,0	1,4	0,6	2,5	3,2	1,7	4,4	5,7	2,9
Engelska	5,4	6,3	4,5	8,4	10,3	6,4	11,5	14,2	8,7
Teckenspråk	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
Svenska/Engelska	3,1	2,8	2,2	7,0	9,6	4,8	9,9	12,8	6,8
Annan kombination	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,2	0,7	0,8	0,7
Summa språkval	77,9	77,9	78,3	98,9	98,8	99,1	98,7	98,5	99,0
Antal elever	105 504	54 234	51 270	100 232	51 298	48 934	97 284	50 007	47 277

Bland alternativen till B-språk valde flest elever engelska i samtliga årskurser. Två andra vanliga alternativ i årskurserna 7 och 8 är svenska samt kombinationen svenska/engelska. I årskurs 8 läser drygt 14 procent av pojkarna engelska som alternativ till B-språk och 13 procent läser kombinationen svenska/engelska, medan motsvarande siffror för flickor är 9 procent respektive 7 procent.

Undervisning i hemspråk och svenska som andraspråk

Höstterminen 1997 rapporterades 115 846 grundskoleelever vara berättigade till modersmålsundervisning, vilket motsvarar 11,8 procent av samtliga elever. Läsåret 1996/97 rapporterades 111 351 grundskoleelever vara berättigade till modersmålsundervisning, vilket motsvarade 11,6 procent av samtliga grundskoleelever. Av de berättigade eleverna läsåret 1997/98 deltog liksom de närmast föregående läsåren drygt hälften i modersmålsundervisning.

De befolkningsmässigt större kommunerna hade betydligt större andel elever som var berättigade till modersmålsundervisning än de minsta kommunerna. I de tre storstadskommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö var i genomsnitt drygt 29 procent av eleverna i grundskolan läsåret 1997/98 berättigade till modersmålsundervisning, medan motsvarande siffra för landsbygdskommunerna var 3,3 procent. I de kommuner som har en stor andel grundskoleelever som är berättigade till modersmålsundervisning, deltar också en större andel i undervisningen. Samma förhållande gäller även för undervisning i svenska som andraspråk. I fristående skolor var andelen grundskoleelever berättigade till modersmålsundervisning större (19%). I de fristående skolorna deltar också en större andel av de berättigade eleverna i modersmålsundervisningen.

För hela grundskolan undervisas ungefär 60 procent av deltagarna i modersmålsundervisning utanför timplanebunden tid, en något lägre andel i fristående skolor. Det innebär en ökning av andelen undervisning utanför timplanebunden tid jämfört med föregående läsår.

Andelen elever som deltar i undervisning i svenska som andra språk är densamma som föregående år (6,1%).

Tabell 21. Modersmål och svenska som andraspråk (Sv2) i grundskolan 15 oktober 1994 - 1997.

Läsår Huvudman	Antal elever berättigade till modersmålsundervisning	Andel (%) berättigade av samtliga elever	Deltagare i modersmålsundervisning				Deltagare i Sv2		
			Antal	Andel (%) av samtliga elever		Andel (%) utanför timplanebunden tid	Antal	Andel (%) av samtliga berättigade elever	
1995/96	109 924	11,7	60 338	6,4	54,9	54,2	61 599	6,6	56,0
1996/97	111 351	11,6	60 745	6,3	54,6	55,2	58 533	6,1	52,6
1997/98	115 846	11,8	62 100	6,3	53,6	59,7	59 930	6,1	51,7
<i>därav</i>									
Kommun	110 538	11,5	58 728	6,1	53,1	61,1	58,071	6,1	52,3
Sameskola	155	100,0	155	100,0	100,0	0,0	15	9,7	9,7
Fristående	5 153	19,1	3 217	11,9	62,4	37,7	1 844	6,8	35,8

Fördelningen av antal elever på olika modersmål har inte förändrats nämnvärt sedan föregående läsår. Fortfarande är deltagandet i modersmålsundervisning lägre för de mindre modersmålen än för de tio största. Högst deltagande i modersmålsundervisning har elever med albanska, arabiska och persiska som modersmål. Cirka 65 procent av eleverna med dessa modersmål deltar i modersmålsundervisningen.

Variationen i deltagande är ännu större när det gäller svenska som andra språk. Högst deltagande i undervisning i svenska som andra språk har elever med modersmålen albanska (73%), turkiska (72%) och kurdiska (70%), medan elever med modersmålen engelska (29%), finska (30%) och polska (30%) har minst andel deltagande elever.

Tabell 22. De tio största modersmålen i grundskolan 15 oktober 1997.

Hemspråk	Antal elever berättigade till modersmålsundervisning	Andel (%) berättigade av samtliga elever	Deltagare i modersmålsundervisning				Deltagare i Sv2		
			Antal	Andel (%) av samtliga berättigade elever		Andel (%) utanför timplanebunden tid	Antal	Andel (%) av samtliga berättigade elever	
10 största hemspråken									
Albanska	6 024	0,6	3 863	0,4	64,1	56,4	4 405	0,4	73,1
Arabiska	14 213	1,4	9 290	0,9	65,4	58,6	9 018	0,9	63,4
Bosniska/Kroatiska/Serbiska	13 391	1,4	6 676	0,7	49,9	65,4	8 315	0,8	62,1
Engelska	4 600	0,5	2 392	0,2	52,0	59,2	1 327	0,1	28,8
Finska	15 228	1,5	6 989	0,7	45,9	36,2	4 521	0,5	29,7
Kurdiska	3 441	0,3	1 831	0,2	53,2	62,4	2 408	0,2	70,0
Persiska	7 632	0,8	4 956	0,5	64,9	71,3	3 690	0,4	48,3
Polska	4 418	0,4	2 302	0,2	52,1	60,5	1 320	0,1	29,9
Spanska	9 677	1,0	5 649	0,6	58,4	63,3	4 471	0,5	46,2
Turkiska	4 901	0,5	2 710	0,3	55,3	65,2	3 521	0,4	71,8
Övriga språk (110 st)	32 125	3,3	15 404	1,6	48,0	63,1	16 807	1,7	52,3
Ospecificerade språk	196	0,0	38	0,0	19,4	36,8	127	0,0	64,8
Summa	115 846	11,8	62 100	6,3	53,6	59,7	59 930	6,1	51,7

Elever med funktionshinder

Uppgifter om elever med funktionshinder har samlats in i samarbete med Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH). För elever med synskada eller rörelsehinder har uppgifterna hämtats från SIH's konsulenter medan landstingens hörselvårdskonsulenter svarat för uppgifterna beträffande elever med hörselskador.

Den elevgrupp som uppgifterna skall avse är "elever som på grund av sitt funktionshinder behöver särskilt stöd i skolsituationen". Självfallet är det svårt att exakt definiera och avgränsa denna grupp. Genom att gruppen av uppgifts-

lämnare är relativt liten och professionell på området bör dock bedömningarna vara relativt enhetliga. Definitionsproblemen gör dock jämförelser mellan åren osäkra. Det gäller särskilt för gruppen döva och hörselskadade elever, där ett särskilt problem i uppgiftsinsamlingen är att alla landsting inte längre har en särskild pedagogisk hörselvård.

Antalet elever med synnedsättningar och rörelsehinder har ökat 1997/98 jämfört med läsåret innan och ökat procentuellt något mer än elevantalet i grundskolan. Däremot har ungefär samma antal elever med hörselnedsättningar rapporterats 1997/98 som 1996/97. De uppgifter som redovisas i tabell 23 måste dock tolkas med stor försiktighet. Tabellen ger enbart en grov bild av hur många elever med funktionshinder som finns i grundskolan och jämförelser över tid är vanskliga.

I tabellen visas också andelen elever med olika funktionshinder som hade ytterligare funktionshinder. Ungefär 20 procent av eleverna med synnedsättning hade också hörselnedsättning eller rörelsehinder.

Ungefär 14 procent av eleverna gick i särskild undervisningsgrupp under en stor del av skoltiden. Det är en något större andel än 1996/97 och ökningen är genomgående för alla funktionshinder. Undervisningsgrupper och gruppindelningar är numera i stor utsträckning flexibla och varierar över tid och mellan olika typer av undervisning. De elever som angetts gå i särskild undervisningsgrupp kan därför också finnas i andra undervisningsgrupperingar, men huvudsakligen gick de hösten 1997 i en särskild undervisningsgrupp. Bland elever med lättare hörselnedsättning är det ovanligt med särskild undervisningsgrupp medan tre fjärdedelar av de döva eleverna gick i sådan.

Uppgifter om vilka särskilda resurser som avsatts till elever med funktionshinder har inte varit möjliga att samla in. Resurser används på ett allt mer flexibelt sätt och det har därför varit omöjligt för konsulenterna att ange vilka resurser som avsatts speciellt för en särskild elev.

Tabell 23. Elever i grundskolan med funktionshinder läsåret 1997/98

Funktionshinder	Antal elever	Andel flickor (%)	Andel med tilläggs-handikapp (%)	Andel i särskild undervisningsgrupp (%)	Andel med annat modersmål än svenska (%)
Gravt synskadad	122	51	16	11	16
Uttalat synsvag	136	43	23	14	15
Synsvag	712	43	21	9	8
Dövblind (syn- och hörselskadad)	15	53	..	33	..
Döv	69	45	..	77	..
Hörselskadad, ordinerad hörapparat	1 664	49	..	21	8
Dubbelsidigt hörselskadad, ej ordinerad hörapparat	1 057	47	..	3	5
Rörelsehindrad pga hjärnskada	1 645	41	14	18	5
Övriga rörelsehindrade	1 040	45	5	8	8
Totalt ¹⁾	6 260	45	..	14	7

¹⁾ Ungefär 200 elever är dubbelrapporterade ovan men ej i totalsumman (elever med flera funktionshinder).

.. Innbär att uppgift saknas.

3.2 Resurser

Lärare

Antalet tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) i grundskolan var enligt mätningen i oktober 1997 cirka 82 200 personer. Det innebär en ökning med 400 lärare sedan föregående år. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 90,4 procent, d.v.s. varje lärare arbetade i genomsnitt 90,4 procent av en heltidstjänst.

Uttryckt i heltidstjänster var antalet lärare knappt 74 300. Det var cirka 600 fler än hösten innan.

Drygt åtta procent av årsarbetskraften bestod av lärare som saknade pedagogisk utbildning. Det är en procentenhet mer än föregående år. Manliga lärare saknar pedagogisk utbildning i större utsträckning än kvinnliga och skillnaden har ökat. Andelen lärare (heltidstjänster) i fristående skolor som saknade pedagogisk utbildning sjönk med nästan sex procentenheter men fortfarande saknar mer än var tredje lärare i dessa skolor pedagogisk högskoleutbildning. Mellan kommunerna varierade andelen av årsarbetskraften som saknade pedagogisk utbildning från nära noll till 29 procent. Tio procent av kommunerna hade värden över 14 procent.

Ökningen av antalet lärare motsvarade inte ökningen av antalet elever. Hösten 1997 fanns det 7,5 lärare (omräknat till heltidstjänster) per 100 elever. Året innan var motsvarande tal 7,7. Den minskning av lärartätheten som skett under en följd av år har alltså fortsatt. Att lärartätheten minskat behöver inte betyda att antalet vuxna i skolan blivit färre. Förskoleklass, grundskola och fritidshem integreras i allt större utsträckning. Det innebär att fler personalkategorier kommer in i skolan, främst förskollärare och fritidspedagoger. Nuvarande system för statistikinsamling medger inte att uppgifter om dessa personalkategoriernas arbete i skolan kan redovisas. En översyn av systemet pågår.

Av tabell 24 framgår att lärartätheten är något högre i fristående skolor än i skolor med kommunal huvudman. Bland kommunerna varierade lärartätheten från 6,2 till 10,6 lärare per 100 elever. Lärartätheten är generellt sett störst i glesbygdskommuner.

**Tabell 24. Lärare i grundskolan
vecka 41 1995, vecka 42 1996
och vecka 42 1997.**

Läsår Pedagogisk utbildning Huvudman	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster ¹⁾		Antal lärare (heltidstj.) per 100 elever ¹⁾	
	Totalt	däruv Män	Kvinnor		Totalt	däruv m. tillsvid.- anställning	Totalt	Exkl. lärare i hemspråk och Sv2
1995/96 Samtliga lärare	83 233	23 185	60 048	90,6	75 401	67 209	8,0	7,6
däruv								
Antal med ped.utbildning	75 711	20 253	55 458	92,4	69 980	65 062	.	.
Andel (%) med ped. utbildning	91,0	87,4	92,4	.	92,8	96,8	.	.
1996/97 Samtliga lärare	81 797	22 221	59 576	90,1	73 666	65 024	7,7	7,3
däruv								
Antal med ped.utbildning	74 461	19 421	55 040	91,9	68 393	63 026	.	.
Andel (%) med ped. utbildning	91,0	87,4	92,4	.	92,8	96,9	.	.
1997/98 Samtliga lärare	82 126	21 823	60 353	90,4	74 257	64 146	7,5	7,2
däruv								
Antal med ped.utbildning	73 788	18 260	55 168	92,1	67 986	61 807	.	.
Andel (%) med ped. utbildning	89,8	85,3	91,4	.	91,6	96,4	.	.
Per huvudman 1997/98								
Kommun (samtliga lärare)	79 350	21 074	58 276	90,8	72 079	62 404	7,5	7,2
Andel (%) med ped.utbildning	90,9	86,6	92,4	.	92,4	97,1	.	.
Sameskola (samtliga lärare)	35	6	29	68,1	24	12	15,4	10,4
Andel (%) med ped.utbildning	62,9	50,0	65,5	.	71,3	99,5	.	.
Fristående (samtliga lärare)	2 926	812	2 144	73,6	2 155	1 731	8,0	7,7
Andel (%) med ped.utbildning	60,6	51,7	64,0	.	64,3	67,2	.	.

¹⁾ Sättet för omräkning till heltidstjänster har förändrats fr.o.m. läsåret 1995/96. Tidigare baserades omräkningen på uppgifter om lärarnas fastställda undervisningstid. Fr.o.m. läsåret 1995/96 baseras omräkningen på de uppgifter som för varje lärare lämnats om omfattningen av lärarens tjänst. Förändringen, som är betingad av det nya läraravtalet, gör att uppgifterna för läsåren 1995/96 och senare läsårs inte är helt jämförbara med uppgifter som finns publicerade om tidigare läsårs.

Lärarnas fastställda undervisningstid ger ett mått på den planerade undervisningsvolymen. Antalet lärarveckotimmar om 40 minuter uppgick under mätveckan i oktober 1997 till drygt 1 928 000. Jämfört med hösten 1996 har antalet lärarveckotimmar i grundskolan ökat med 1,9 procent medan antalet elever ökat med 2,6 procent. Det genomsnittliga antalet undervisade timmar per lärare har fortsatt att öka. Det är sannolikt en effekt av det nya läraravtalet.

Som framgår av tabell 25 är det den "vanliga" undervisningen som ökat. Såväl specialundervisningen som modersmålsundervisningen och undervisningen i svenska som andraspråk har minskat i volym.

Tabell 25. Fastställd undervisningstid vecka 41 1995, vecka 42 1996 samt vecka 42 1997.

Läsår Typ av undervisning Huvudman	Lärarveckotimmar		Förändring jämfört med föregående år	
	Antal	Andel (%)	Antal	I procent
1995/96	1 882 560	100,0	+23 566	+1,3
1996/97	1 891 479	100,0	+8 919	+0,5
1997/98	1 928 178	100,0	+36 699	+1,9
<i>därav</i>				
Vanlig undervisning	1 672 149	86,7	+44 855	+2,8
Specialundervisning	172 660	9,0	-4 144	-2,3
Modersmål	35 639	1,8	-729	-2,2
Svenska som andraspråk	47 730	2,5	-3 214	-6,3
Per huvudman 1997/98				
Kommun	1 868 938	96,9	+28 653	+1,6
Sameskola	624	0,0	-42	-6,3
Fristående	58 616	3,0	+8 088	+16,0

Kostnader

Kostnaden för samtliga skolor på grundskolenivå (kommunala grundskolor, sameskolan och fristående skolor) 1997 var 50,9 miljarder kronor, inklusive hemkommunens kostnad för skolskjuts. Vid omräkning till fasta priser med hjälp av konsumentprisindex (KPI) innebär detta en ökning jämfört med föregående år med drygt en och en halv miljard eller tre procent. Av den totala kostnaden utgjordes 98 procent av kostnader för kommunala grundskolor medan endast två procent avsåg kostnader för fristående skolor.

Kostnaden för den kommunala grundskolan 1997 var 49,7 miljarder kronor, inklusive hemkommunens kostnad för skolskjuts. Räknat per elev motsvarar detta 52 400 kronor, vilket är en liten ökning jämfört med 1996 (+1% i fasta priser).

Vid en jämförelse längre tillbaka i tiden, mellan åren 1991 och 1997, har kostnaden per elev minskat med nio procent eller 5 300 kronor per elev. Detta beror framför allt på kraftiga besparingar i undervisningen. Denna kostnad har minskat med 18 procent eller 5 500 kronor per elev mellan dessa år. Det beror i sin tur framförallt på att lärartätheten i grundskolan har minskat. 1997 var antalet lärare per 100 elever 7,6 vilket kan jämföras med 9,1 1991. Undervisningskostnaden har dock ökat något mellan 1996 och 1997. Det beror sannolikt till stor del på en högre lönenivå i sektorn till följd av det nya läraravtalet. Lärartätheten fortsatte minska mellan 1996 och 1997. Kostnadsökningen från 1996 till 1997 beror således inte på en högre lärartäthet.

Läromedel, utrustning och skolbibliotek är det kostnadsslag som ökat mest jämfört med föregående år. I de kommunala skolorna satsas i år 270 kronor mer per elev än 1996. En del av förklaringen till den ökade kostnaden ligger i den satsning som KK-stiftelsen (Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling) genomfört för att utveckla skolans IT-användning, men även kommuner som inte deltar i KK-stiftelsens projekt redovisar ökade kostnader.

Kostnaderna för skolmåltider och elevvård har också ökat sedan föregående år. Lokalkostnaden per elev har däremot sjunkit något efter att ha stigit kraftigt under början av 1990-talet. Kalenderåret 1997 var den dock fortfarande två procent högre än 1991, vilket motsvarar 200 kronor per elev (fasta priser). Den

ökade lokalkostnaden sedan 1991 beror emellertid inte på att skolan fått större lokaler. Den genomsnittliga ytan per elev har istället minskat med nästan två kvadratmeter under perioden. Däremot har kostnaden per kvadratmeter ökat varje år från 1991 till 1996, med undantag av perioden mellan 1994 och 1995, för att sedan minska något under 1997.

Undervisning stod för knappt hälften av den totala kostnaden. Lokaler var den näst största posten och utgjorde ungefär en fjärdedel av totalkostnaden, följt av skolmåltider samt läromedel, utrustning och skolbibliotek.

Kostnaden per elev varierade mellan de kommunala skolhuvudmännen från 37 300 kronor till 73 100 kronor. Kostnaden var alltså nästan dubbelt så hög i den kommun med högst kostnader som i den med lägst. Tre fjärdedelar av kommunerna redovisar en kostnad per elev mellan 47 500 kronor och 55 000 kronor.

Kostnaden för fristående skolor på grundskolenivå 1997 var 1 174 miljoner kronor (inkl. nya skolor som inte haft verksamhet under hela 1997). Kostnaden per elev, för de skolor som haft verksamhet under hela året, var 47 700 kronor, vilket är något mer än föregående år (+2% i fasta priser). Kostnaden per elev är lägre i de fristående skolorna än i de kommunala. 1997 var skillnaden 3 200 kronor per elev (när skolskjutskostnaden räknats bort), vilket motsvarar sju procent och är oförändrat jämfört med föregående år. De fristående skolorna har i genomsnitt något lägre kostnader för undervisning, lokaler och elevvård än de kommunala skolorna. Däremot kostar skolmåltider, läromedel och skolledning något mer, räknat per elev.

Sameskolans kostnader uppgick 1997 till nästan 28 miljoner kronor. Räknat per elev (inkl. elever i integrerad undervisning) motsvarar detta 94 600 kronor. Skolskjutsar och elevhem kostar betydligt mer för sameskolan än de kommunala skolorna, 11 200 kronor jämfört med 1 500 kronor per elev.

Tabell 26. Kostnader för grundskolan 1995, 1996 och 1997, fördelade på huvudman och kostnadsslag.

	Samtliga huvudmän ¹⁾			Kommunal huvudman ²⁾			Fristående skolor ³⁾		
	Kostnad totalt mkr	Andel %	Kostnad per elev ⁴⁾ kr	Kostnad totalt mkr	Andel %	Kostnad per elev ⁴⁾ kr	Kostnad totalt mkr	Andel %	Kostnad per elev ⁴⁾ kr
1995 Totalt	47 818 ⁵⁾	100	48 700	46 941 ⁵⁾	100	50 600 ⁵⁾	860	100	47 300
1996 Totalt	49 020	100	51 600	48 012	100	51 700	987	100	46 600
1997 Totalt	50 935	100	52 400	49 728	100	52 400	1 176	100	47 700
därav Undervisning	23 655	46	24 300	23 087	46	24 300	560	49	23 600
Lokaler	11 840	23	12 200	11 591	23	12 200	244	22	10 300
Skolmåltider	3 087	6	3 200	2 993	6	3 200	92	8	3 900
Läromedel, utrustn, bibl	2 325	5	2 400	2 257	5	2 400	66	6	2 800
Skolledning	1 631	3	1 700	1 574	3	1 700	55	5	2 300
Skolskjuts	1 466	3	1 500	1 466	3	1 500	-	-	-
Elevvård	904	2	930	886	2	930	18	2	700
Syo	206	0,4	210	204	0,4	220	2	0	100
Övrigt	5 776	11	5 900	5 669	11	6 000	98	9	4 100

¹⁾ Kostnad för sameskolan inkl. kostnad för elevhem och skolskjuts ingår i samtliga huvudmän. I kostnad totalt ingår även kostnader för fristående skolor som inte har haft verksamhet under hela det år kostnaderna avser, fristående skolor vars verksamhet lagts ner under det aktuella året samt en skattad kostnad för de skolor som inte lämnat uppgifter.

²⁾ Skolkommunernas kostnad för utbildning + hemkommunernas kostnad för skolskjuts.

³⁾ Kostnad per elev gäller fristående skolor som haft verksamhet under hela det år kostnaderna avser. I kostnad totalt ingår även kostnader för skolor som inte haft verksamhet under hela året, skolor som lagt ner sin verksamhet under det aktuella året samt en skattad kostnad för skolor som inte lämnat uppgifter.

⁴⁾ Medeltal av antalet elever de två läsår som kalenderåret omfattar.

⁵⁾ Kostnadsuppgiften har justerats för förändringar i insamlingen 1995. Justeringen gör uppgiften jämförbar med motsvarande information för åren 1996 och 1997.

3.3 Resultat

De elever som gick ut årskurs 9 våren 1997 var de sista eleverna som fick slutbetyg enligt det relativa betygssystemet. Från och med avgångsåret 1998 får eleverna i årskurs 9 slutbetyg enligt det nya mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet. Det nya systemet består av betygen godkänt, väl godkänt samt mycket väl godkänt. De elever som inte uppnår de mål som är uppställda för betyget godkänt i ämnet får inget betyg. För att få behörighet att söka till nationella program i gymnasieskolan krävs minst betyget godkänt i ämnena svenska/svenska2, engelska och matematik. För de elever som saknar denna behörighet är det individuella programmet tillgängligt.

Våren 1997 gick 98 024 elever ut årskurs 9 i grundskolan. Medelbetyget för dessa elever var 3,25 vilket är något högre än de närmast föregående åren. Flickorna hade, liksom tidigare år, i genomsnitt något högre medelbetyg än pojkarna. Skillnaden var våren 1997 0,31 betygssteg vilket är en något större skillnad än vad den var våren 1996. Betygs-genomsnittet var högre för flickor än för pojkar i alla ämnen utom idrott och teknik.

Medelbetyget varierade mellan landets kommuner, från 2,89 till 3,65 vilket är en större spridning än föregående år. Högst medelbetyg har eleverna i kommungruppen förortskommuner, 3,31. Det bör noteras att flickor har högre medelbetyg än pojkar i landets samtliga 288 kommuner. Skillnaden mellan flickors och pojkars medelbetyg varierar dock mellan kommunerna. Den största skillnaden i medelbetyg mellan flickor och pojkar finns i gruppen glesbygds-kommuner där skillnaden är 0,36 betygssteg. I enstaka kommuner är skillnaden betydligt större. Den största skillnaden är 0,89 betygssteg och återfinns i Jokkmokks kommun där medelbetyget för flickor var 3,78 medan pojkar hade 2,89 i medelbetyg.

Det finns en skillnad i medelbetyg mellan kommunala och fristående grundskolor. Elever som gick ut fristående skolor, och som fick betyg som är jämförbara med de kommunala skolornas, hade i genomsnitt högre betyg än de kommunala skolornas elever (0,3 betygssteg högre). Skillnaden mellan kommunala och fristående grundskolor är dock mindre jämfört med föregående år.

Sex procent av dem som gick ut grundskolan våren 1997 saknade betyg i ett eller flera obligatoriska ämnen. Det är ungefär lika många som året innan, men något fler (en knapp procentenhet eller ca 800 elever fler med hänsyn tagen till förändringen i insamlingsmetod) än de första åren på 1990-talet.

Knappt hälften av de som saknade betyg gjorde det endast i ett ämne. En knapp fjärdedel saknade betyg i två till sex ämnen och ytterligare en knapp fjärdedel i sju till 17 ämnen. De ämnen där flest elever saknade betyg var barnkunskap (1 898 elever), idrott (1 887 elever) och teknik (1 448 elever). De vanligaste orsakerna till att en elev saknade betyg var stor frånvaro, deltagande i modersmålsundervisning eller svenska som andraspråk och anpassad studiegång.

En mindre grupp om 533 elever, en halv procent av samtliga avgångna från årskurs nio, saknade slutbetyg helt. De vanligaste skälen till detta var att eleven haft anpassad studiegång, varit kort tid i Sverige eller haft stor frånvaro.

Andelen elever med ofullständigt betyg varierar mellan landets kommuner. Andelen är som regel större i stora kommuner än i mindre.

**Tabell 27. Slutbetyg i årskurs 9
läsåren 1992/93 - 1996/97.**

Läsår Huvudman Kön Utl. bakgrund	Antal av- gångna	Medel- betyg	Elever som saknade ämnesbetyg eller slutbetyg						I alla		De tre vanligaste orsakerna			
			Totalt		I ett ämne		2-17		ämnen		(saknar	saknade ämnesbetyg ¹⁾		Stor frånvaro
			Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Andel av samtl elever (%)	
1992/93	97 492	3,21	4 574 ²⁾	4,7 ²⁾	1 987	2,1	2 587 ³⁾	2,7 ³⁾	.	.	1,2	1,3	1,2	
1993/94	94 775	3,21	4 472 ²⁾	4,7 ²⁾	1 953	2,1	2 519 ³⁾	2,7 ³⁾	.	.	1,3	1,3	1,3	
1994/95	98 618	3,21	5 709	5,8	2 255	2,3	2 863	2,9	591	0,6	1,5	1,2	1,4	
1995/96	100 548	3,22	5 775	5,8	2 480	2,5	2 792	2,8	503	0,5	1,4	1,2	1,5	
1996/97	98 024	3,25	5 880	6,0	2 703	2,8	2 644	2,7	533	0,5	1,2	1,1	1,7	
<i>därav</i>														
Kommun	99 211	3,25	5 679	5,9	2 544	2,6	2 606	2,7	529	0,5	1,2	1,1	1,7	
Fristående ⁴⁾	1 813	3,55	201	16,9	159	13,4	38	3,2	0,7	1,4	0,8	
Pojkar	50 090	3,10	3 152	6,3	1 369	2,7	1 479	3,0	3046	0,6	1,4	1,3	1,7	
Flickor	47 934	3,41	2 728	5,7	1 334	2,8	1 165	2,4	229	0,5	1,1	0,8	1,7	
Elever med utländsk bakgrund	14 172	3,03	2 472	17,6	1 076	7,7	1 146	8,2	250	1,8	8,5	2,0	3,2	

¹⁾ Elev som saknade flera betyg kan ingå i flera kolumner.

²⁾ För dessa år ingår inte elever som saknade slutbetyg helt, uppskattningsvis ca 300 elever.

³⁾ För dessa år ingår även elever som saknade betyg i alla obligatoriska ämnen (18).

⁴⁾ Medelbetyg och ofullständiga slutbetyg redovisas endast för de 1 187 elever som erhållit betyg enligt det relativa betygssystemet och läroplanens ämnesindelning.

Nästan alla (98%) som slutade grundskolan våren 1997 sökte till gymnasieskolan. Nästan alla (98%) gick också en gymnasieutbildning (inklusive individuella program) i oktober 1997. Om de individuella programmen inte räknas med var övergången något lägre (92%).

Det är endast marginella könsskillnader när det gäller sökande- och övergångsfrekvensen (flickorna ligger något högre). Däremot finns det skillnader om man jämför elever med utländsk bakgrund med elever med svensk bakgrund. Elever med utländsk bakgrund söker och börjar gymnasieskolan i något mindre utsträckning än elever med svensk bakgrund (95% jämfört med 98% för samtliga), vilket bl.a. kan hänga samman med att elever med utländsk bakgrund oftare har en ofullständig grundskoleutbildning. Benägenheten att söka och att börja gymnasieskolan direkt efter årskurs nio är nämligen lägre för elever med ofullständigt slutbetyg från grundskolan.

Tabell 28. Sökande- och övergångsfrekvens till gymnasieskolan hösten 1994 - 1997 för elever som avslutat grundskolans årskurs 9 våren samma år.

År	Antal elever som avslutat år 9	Sökande till gymnasieskolan		Intagna i gymnasieskolan	
		Antal	Andel (%) av elever som avslutat år 9	Antal	Andel (%) av elever som avslutat år 9
1994	94 775	93 353	98,5	92 381	97,5
1995	98 618	96 395	97,7	96 064	97,4
1996	100 548	98 690	98,2	98 322	97,8
1997	98 024	95 813	97,7	95 857	97,8
<i>därav</i>					
Elever som har betyg i alla ämnen	92 144	90 928	98,7	90 738	98,5
Elever som saknar betyg i 1 ämne	2 703	2 576	95,3	2 575	95,3
2-6 ämnen	1 330	1 217	91,5	1 246	93,7
7-17 ämnen	1 314	848	64,5	969	73,7
Elever utan slutbetyg	533	244	45,8	329	61,7
Pojkar	50 090	48 890	97,6	48 954	97,7
Flickor	47 934	46 923	97,9	46 903	97,8
Elever med utländsk bakgrund	14 172	13 448	94,9	13 480	95,1

4

Specialskolan

4.1 Organisation

Utbildningen i specialskolan ska syfta till att ge barn och ungdomar med synskada, dövhet, hörselskada eller talskada en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt det är möjligt motsvarar den utbildning som ges i grundskolan (7 kap. skollagen)

De flesta skolpliktiga barn och ungdomar som är syn-, hörsel- eller talskadade får sin utbildning med hjälp av specialundervisning inom den vanliga grundskolan. De gravt syn-, hörsel- eller talskadade som undervisas vid de åtta statliga specialskolorna är en mycket liten grupp inom det svenska skolväsendet. Elevutvecklingen under den senaste femårsperioden redovisas i nedanstående tabell.

Tabell 29. Antal elever i specialskolan 15 oktober 1993 - 1997.

	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97	1997/98
Specialskolan totalt	697	716	766	789	792
<i>därav</i>					
Regionala specialskolor för döva och hörselskadade	517	531	569	579	576
Specialskolan för döva elever med utvecklingsstörning	40	42	43	51	46
Specialskolan för normalhörande elever med språkstörning samt döva elever med beteendestörning	96	102	111	117	127
Specialskolan för synskadade elever med ytterligare funktionshinder	44	41	43	42	43

Undervisningen i specialskolan är organiserad i tio årskurser. Döva och hörselskadade elever undervisas dels vid fem skolor med regionala upptagningsområden, dels vid två riksrekryterande skolenheter (Åsbackaskolan och Hällsboskolan) med speciell inriktning på olika grupper av flerhandikappade. Synskadade elever, av vilka de flesta har ytterligare funktionshinder, undervisas vid Ekeskolan i Örebro. Ekeskolan är också specialskola för dövblinda elever.

Tabell 30. Antal elever i specialskolan 15 oktober 1997 fördelade efter skola, kön och handikapp.

Skoltyp Skola Kön	Antal elever totalt	därav med tilläggs- handikapp	Antal elever ¹⁾				Antal elever som deltar	
			med syn- skada	med dövhet	med hörsel- skada	med tal- skada	i hemspråks- undervisning	i Sv2 undervisning
Samtliga specialskolor	792	119	43	516	121	112	4	0
därav Pojkar	445	72	26	269	67	83	2	0
Flickor	347	47	17	247	54	29	2	0
Regionala specialskolor för döva och hörselskadade	576	21	0	455	121	0	3	0
Manillaskolan, Stockholm	142	7	0	94	48	0	0	0
Östervångsskolan, Lund	95	0	0	95	0	0	0	0
Vänerskolan, Vänersborg	70	0	0	62	8	0	0	0
Birgittaskolan, Örebro	187	8	0	138	49	0	1	0
Kristinaskolan, Härnösand	82	6	0	66	16	0	2	0
därav Pojkar	302	14	0	235	67	0	1	0
Flickor	274	7	0	220	54	0	2	0
Specialskolan för döva elever med utvecklingsstörning								
Åsbackaskolan, Gnesta	46	46	0	46	0	0	0	0
därav Pojkar	25	25	0	25	0	0	0	0
Flickor	21	21	0	21	0	0	0	0
Specialskolan för normal- hörande elever med språk- störning samt döva elever med beteendestörning								
Hällsboskolan, Sigtuna	127	17	0	15	0	112	1	0
därav Pojkar	92	11	0	9	0	83	1	0
Flickor	35	6	0	6	0	29	0	0
Specialskolan för synskadade elever med ytterligare funktions- hinder								
Ekeskolan, Örebro	43	35	43	0	0	0	0	0
därav Pojkar	26	22	26	0	0	0	0	0
Flickor	17	13	17	0	0	0	0	0

¹⁾ Elev kan förekomma fler gånger.

Totalt 792 elever var i oktober 1997 inskrivna i specialskolan, vilket är en ökning med 3 elever sedan hösten 1996. Antalet elever har ökat med 16 procent över en femårsperiod. Eleverna kom från 180 kommuner. 486 elever (61%) kom från en annan kommun än den där skolan var belägen. Av det totala antalet elever var 541 (68%) bosatta i föräldrahemmet under utbildningen och 238 elever (30%) var bosatta i olika typer av elevhem på eller i närheten av skolorna. Av samtliga elever deltog 0,5 procent i modersmålsundervisning.

4.2 Resurser

Lärare

Antalet tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) i specialskolan var 334 enligt mätningen i oktober 1997. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 87 procent. Omräknat till heltidstjänster hade specialskolan tillgång till 290 lärare. Räknat per 100 elever fanns det 36,6 heltidstjänstgörande lärare. Föregående läsår var antalet heltidstjänstgörande lärare per 100 elever 36,8.

Elva procent av årsarbetskraften bestod av lärare som saknade pedagogisk utbildning.

**Tabell 31. Lärare i specialskolan
vecka 41 1995, vecka 42 1996
och vecka 42 1997.**

Läsår Pedagogisk utbildning	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster ¹⁾		Antal lärare (heltidstj.) per 100 elever ¹⁾	
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	därav m. tillsvid.- anställning	Totalt	Exkl. lärare i hemspråk och Sv2
1995/96 Samtliga lärare	317	79	238	87,6	278	222	36,2	36,1
därav								
Antal med ped. utbildning	284	69	215	90,1	256	218	.	.
Andel (%) med ped. utbildning	89,6	87,3	90,3	.	92,2	98,4	.	.
1996/97 Samtliga lärare	327	78	249	88,7	290	230	36,8	36,7
därav								
Antal med ped. utbildning	297	71	226	90,0	267	224	.	.
Andel (%) med ped. utbildning	90,8	91,0	90,8	.	92,2	97,4	.	.
1997/98 Samtliga lärare	334	85	249	86,7	290	228	36,6	36,6
därav								
Antal med ped. utbildning	293	71	222	87,5	256	218	.	.
Andel (%) med ped. utbildning	87,7	83,5	89,2	.	88,6	95,7	.	.
Antal med spec. ped. utbildn.	201	46	155	92,5	186	177	.	.
Andel (%) med spec. ped. utb.	60,2	54,1	62,2	.	64,2	77,6	.	.

¹⁾ Sättet för omräkning till heltidstjänster har förändrats fr.o.m läsåret 1995/96. Tidigare baserades omräkningen på uppgifter om lärarnas fastställda undervisningstid. Fr.o.m läsåret 1995/96 baseras omräkningen på de uppgifter som för varje lärare lämnats om omfattningen av lärarens tjänst. Förändringen, som är betingad av det nya läraravtalet, gör att uppgifterna för läsåret 1995/96 och senare läsår, inte är helt jämförbara med de uppgifter som finns publicerade om tidigare läsår.

Lärarnas fastställda undervisningstid under vecka 42 1997 uppgick till 7 365 lärarveckotimmar om 40 minuter. Jämfört med föregående mätning har antalet lärarveckotimmar ökat med en procent.

Tabell 32. Fastställd undervisningstid vecka 41 1995, vecka 42 1996 och vecka 42 1997.

Läsår Typ av undervisning	Lärarveckotimmar		Förändring jämfört med föregående år	
	Antal	Andel (%)	Antal	I procent
1995/96	6 939	100,0	+213	+3,2
1996/97	7 286	100,0	+347	+5,0
1997/98	7 365	100,0	+79	+1,1
därav				
Vanlig undervisning	7 365	100,0	+87	+1,2
Hemspråk

Kostnader

Kostnaden för specialskolan uppskattas till 377 miljoner kronor 1997. Det är ungefär 40 miljoner kronor mer än kostnaden för 1996. Eftersom budgetåret 1995/96 omfattade ett och ett halvt år är den senare kostnaden uppskattad som två tredjedelar av kostnaden för hela budgetåret.

Kostnaden per elev är 473 800 kronor 1997. Det är drygt 40 000 kronor, tio procent, mer per elev i löpande priser än 1996. De flesta delkostnader har ökat utom kostnaderna för skolledning och läromedel/utrustning. Undervisningskostnaden, som är 140 300 kronor per elev, utgör i specialskolan bara ungefär 30 procent av totalkostnaden jämfört med 45 procent eller mer i övriga skolformer. Elevhem och skolskjutsar/reseersättningar kostar i specialskolan ungefär lika mycket som undervisningen, 136 900 kronor per elev.

Kostnaden för specialpedagogiska resurscentra uppgick till 68 miljoner kronor 1997. Det är ungefär 11 miljoner kronor mer än den uppskattade kostnaden för 1996.

Tabell 33. Kostnader för specialskolan 1994/95, 1995 och 1997.

Samtliga specialskolor	Kostnad totalt miljoner kr	Andel (%)	Kostnad per elev ²⁾ , kr
1994/95			
Totalt ¹⁾	354	.	.
Reguljär utbildning	306	100	424 500
1996 ^{2) 3)}			
Totalt ¹⁾	393	.	.
Reguljär utbildning	336	100	430 600
1997 ²⁾			
Totalt ¹⁾	445	.	.
Reguljär utbildning	377	100	473 800
därav undervisning	112	30	140 300
lokaler	57	15	71 400
skolmåltider	14	4	17 300
läromedel/utrustning/ skolbibliotek	6	2	8 100
skolledning	9	2	11 100
elevhem	78	21	98 300
skolskjuts/reseersättning	31	8	38 600
elevvård	13	3	16 000
SYO	2	1	2 700
Övrigt	56	15	70 000
Specialpedagogiska resurscenter	68	.	.

¹⁾ Inklusiv specialpedagogiska resurscentra.

²⁾ Medeltal av antalet elever de två läsår som kalenderåret omfattar.

³⁾ Kostnaderna för 1996 har uppskattats till två tredjedelar av kostnaderna för budgetåret 1995/96 (1.7.1995 -31.12.1996) .

5

Särskolan

5.1 Organisation

Enligt skollagen 6 kap. ska utbildningen i särskolan syfta till att ge utvecklingsstörda barn och ungdomar en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning, som så långt det är möjligt motsvarar den som ges i grundskolan och gymnasieskolan.

Den obligatoriska särskolan består av grundsärskola och träningskola. Den innebär nio års skolplikt för alla barn och ungdomar mellan 7 och 16 år. Därutöver har eleverna rätt till ett tionde, frivilligt skolår för att komplettera utbildningen. I grundsärskolan går elever med lindrig utvecklingsstörning. Eleverna undervisas i samma ämnen som grundskolans elever. Ämnenas innehåll och omfattning anpassas dock till varje elevs förutsättningar. Eleverna i träningskolan har handikapp som gör att de inte kan tillgodogöra sig undervisningen i grundsärskolan. Styrelsen för särskolan avgör om en elev som tas emot i särskolan ska gå i grundsärskolan eller träningskolan.

Genom en tidsbegränsad lag, SFS 1995:1249 se Skollagen 3 kap, har föräldrar till utvecklingsstörda barn fått ett ökat inflytande över sitt barns skolgång,

vilket innebär rätt att välja mellan särskola och grundskola. Lagen tillämpas på utbildning som äger rum från läsåret 1996/97 och gäller till utgången av juni år 2000. Lagen ger föräldrar rätt att avgöra var den obligatoriska skolgången ska ske. Däremot ges vårdnadshavare inte rätt att välja skolform inom särskolan, grundsärskola eller träningskola. Skolverket har i en särskild enkät under våren 1998 tillfrågat samtliga kommuner om hur många föräldrar som, med stöd av lagen om ökat föräldrinflytande över utvecklingsstörda barns skolgång, ändrat kommunens beslut. Kommunerna uppgav då att föräldrar till knappt 100 elever nyttjat den nya lagen. Av dessa hade färre än 10 valt placering i särskola istället för i grundskola.

Alla elever som fullgjort sin skolplikt i den obligatoriska särskolan ska erbjudas fortsatt fyraårig utbildning i gymnasiesärskolan. Gymnasiesärskolan erbjuder yrkesutbildning på samma sätt som gymnasieskolan i nationella, specialutformade eller individuella program. Styrelsen för särskolan avgör om en elev ska erbjudas yrkesutbildning på ett nationellt eller specialutformat program eller om eleven ska erbjudas yrkesträning eller verksamhetsträning inom ett individuellt program. De individuella programmen i gymnasiesärskolan riktar sig främst till elever som inte kan följa utbildningen på ett nationellt eller specialutformat program.

Särskolan omfattade totalt 15 032 elever hösten 1997. Av dessa gick 10 710 elever i den obligatoriska särskolan och 4 322 i gymnasiesärskolan. Antalet elever har successivt ökat under de senaste läsåren, vilket även framgår av tabell 34. I den obligatoriska särskolan har antalet elever ökat med nästan 25 procent sedan hösten 1993. Detta kan jämföras med grundskolans elevökning på 10 procent under samma period. För gymnasiesärskolan var elevökningen under samma period drygt 14 procent medan ökningen i antal elever i gymnasieskolan var mycket liten (+1%). I en rapport från Skolverket våren 1998 avseende den obligatoriska särskolan framkommer att elevökningen till viss del beror på att särskolan idag är en mer accepterad skolform. Den ökade närheten till skolan som skett genom kommunaliseringen gör särskoleplacering lättare för elever och föräldrar. En annan orsak till varför antalet placeringar i särskolan ökar kan enligt rapporten vara att lätt utvecklingsstörda elever, i och med de nya styrdokumenterna, inte har samma möjlighet som tidigare att nå grundskolans mål. Resursminskningar i grundskolan anges som ytterligare ett skäl till att eleverna i den obligatoriska särskolan ökar. Statistik över elevutvecklingen i den obligatoriska särskolan visar att inskrivning i särskolan i stor utsträckning sker även efter årskurs 1. Övergång från grundskola till särskola pågår alltså under hela grundskoleperioden.

Tabell 34. Antal elever i särskolan den 15 oktober 1993 - 1997.

	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97	1997/98
Särskolan totalt	12 395	12 850	13 417	13 922	15 032
<i>därav</i>					
Obligatorisk särskola	8 618	9 096	9 543	9 872	10 710
Gymnasiesärskola	3 777	3 754	3 874	4 050	4 322

Huvudmannaskapet för särskolan har under 1990-talets första hälft förts över från landstingen till kommunerna. Undantagna är två skolor på obligatorisk särskolenivå som enligt särskilt beslut fortfarande drivs i landstingsregi. Landstingen anordnar även viss typ av utbildning på gymnasiesärskolenivå t.ex. naturbruksutbildning. Härutöver bedrivs obligatorisk särskola vid 15 fristående skolor och gymnasiesärskola vid 11 fristående skolor läsåret 1997/98. Av tabell 35 framgår att majoriteten av eleverna i såväl obligatorisk särskola (97,2%) som i gymnasiesärskola (91,3%) fick sin utbildning i skolor med kommunal huvudman. Antalet elever som gick i fristående skolor utgör fortfarande en liten del av det totala antalet elever i särskolan. Andelen elever som fick sin undervisning vid en fristående obligatorisk särskola var 2,6 procent medan an-

Tabell 35. Antal elever i särskolan den 15 oktober 1995 - 1997 fördelade efter huvudman och typ av integration.

Läsår Integration Huvudman Kön	Antal elever i					Samtliga elever
	Obligatorisk särskola därav		Gymnasiesärskola därav			
	Grund- särskola	Tränings- skola	Yrkesförbered- ande linjer/ program	IV-program Yrkes- träning	Verksam - hetsträning	
1995/96	6 172	3 371	1 916	1 304	654	13 417
därav Individintegrerade	1 009	34	83	27	12	1 165
Gruppintegrerade	262	43	26	3	5	339
Särskild undervisning	26	50	3	13	8	100
Kommuner	4 860	2 611	1 458	949	482	10 360
Landsting	1 202	676	418	252	113	2 661
Fristående	110	84	40	103	59	396
1996/97	6 385	3 487	2 060	1 365	625	13 922
därav Individintegrerade	875	24	68	7	6	980
Gruppintegrerade	312	10	42	16	3	383
Särskild undervisning	64	51	13	4	5	137
Kommuner	6 231	3 397	1 968	1 250	576	13 422
Landsting	11	1	26	18	3	59
Fristående	143	89	66	97	46	441
1997/98	7 101	3 609	2 024	1 644	654	15 032
därav Individintegrerade	1 050	0	52	23	7	1 132
Gruppintegrerade	337	0	79	48	0	464
Särskild undervisning	45	13	3	23	23	107
Kommuner	6 920	3 492	1 882	1 453	611	14 358
Landsting	12	4	94	78	2	190
Fristående	169	113	48	113	41	484
Pojkar	4 178	2 109	1 200		1 339	8 826
Flickor	2 923	1 500	824		959	6 206

delen elever i den fristående gymnasiesärskolan var 4,7 procent. Motsvarande andel elever i skolor med fristående huvudman i den vanliga grund- och gymnasieskolan var 2,7 respektive 3,1 procent.

Totalt anordnades läsåret 1997/98 obligatorisk särskola vid 601 skolor i 256 kommuner och gymnasial särskola vid 232 skolor i 148 kommuner. Det genomsnittliga antalet elever per skola var 18 i den obligatoriska särskolan och 19 i gymnasiesärskolan. Av eleverna i den obligatoriska särskolan var 13 procent bosatta i en annan kommun än den där skolan var belägen. Drygt 39 procent av eleverna i gymnasiesärskolan var bosatta i annan kommun.

Andelen elever som fick sin utbildning integrerad i en vanlig grundskolklass läsåret 1997/98 var 13 procent jämfört med 12,4 procent läsåret 1996/97. Andelen integrerade särskoleelever i en gymnasieskolklass var 4,8 procent, att jämföra med föregående läsår då andelen var 3,5 procent.

Liksom föregående år var 59 procent av samtliga elever pojkar och 41 procent flickor. Av eleverna i obligatorisk särskola och gymnasiesärskola deltog 2,9 respektive 1,5 procent av eleverna i modersmålsundervisning.

Drygt hälften av gymnasiesärskolans elever deltog i yrkesträning eller verksamhetsträning inom ramen för ett individuellt program (IV-program) och något färre (2 024 elever) deltog i yrkesutbildning enligt ett nationellt eller specialutformat program. De vanligaste nationella programmen var hotell- och restaurangprogrammet (511 elever), industriprogrammet (364 elever), handels- och administrationsprogrammet (291 elever) och naturbruksprogrammet (229 elever).

5.2 Resurser

Lärare

I oktober 1997 tjänstgjorde drygt 3 600 lärare (exkl. fristående skolor) i den obligatoriska särskolan och i gymnasiesärskolan var det drygt 1 400. I och med kommunaliseringen av särskolan arbetar nu så gott som samtliga sarskollärare i kommuner. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden 1997 var 65,5 procent i den obligatoriska särskolan och 70,0 procent i gymnasiesärskolan. Omräknat till heltidstjänster uppgick antalet lärare till 2 391 i den obligatoriska särskolan (exkl. fristående sarskolor). Det innebär att det fanns 26,4 lärare per 100 elever. I beräkningen ingår inte integrerade elever. I gymnasiesärskolan var motsvarande antal 996 heltidstjänster och 25,5 lärare per 100 elever. Ökningen av antalet elever har inte lett att antalet hela lärartjänster ökat. Det betyder att lärartätheten i sarskolan fortsätter att minska.

Andelen lärare med pedagogisk utbildning var lägre i både den obligatoriska sarskolan och gymnasiesärskolan läsåret 1997/98 jämfört med 1996/97 avseende sarskolan totalt. Drygt sex procent av årsarbetskraften i den obligatoriska sarskolan bestod av lärare utan pedagogisk utbildning. Motsvarande andel i gymnasiesärskolan var drygt åtta procent. Nästan två tredjedelar av undervisningen i den obligatoriska sarskolan utfördes av lärare som hade genomgått en specialpedagogisk utbildning av något slag.

Tabell 36 Lärare i sarskolan (exkl. fristående skolor) vecka 41 1995, vecka 42 1996 och vecka 42 1997.

Läsår Pedagogisk utbildning Huvudman	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster ¹⁾		Antal lärare (heltidstj.) per 100 elever ¹⁾	
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	därav m. tillsvid.- anställning	Totalt	Exkl. lärare i hemspråk och Sv2
1995/96 Samtliga lärare	4 595	1 120	3 475	71,1	3 269	2 787	28,4	28,2
därav								
Antal med ped.utbildning	4 201	996	3 205	71,8	3 056	2 723	.	.
Andel (%) med ped. utbildn.	91,4	88,9	92,2	.	93,5	97,7	.	.
1996/97 Samtliga lärare	4 628	1 136	3 492	70,4	3 258	2 784	26,9	26,7
därav								
Antal med ped.utbildning	4 288	1 026	3 262	72,0	3 088	2 732	.	.
Andel (%) med ped. utbildn.	92,7	90,3	93,4	.	94,8	98,1	.	.
1997/98 Samtliga lärare i obligatorisk sarskola	3 653	733	2 920	65,5	2 391	1 954	26,4	26,2
därav								
Antal med ped.utbildning	3 341	642	2 699	67,0	2 237	1 906	.	.
Andel (%) med ped. utbildn.	91,5	87,6	92,4	.	93,6	97,6	.	.
1997/98 Samtliga lärare i gymnasiesarskola	1 422	521	901	70,0	996	845	25,5	25,3
därav								
Antal med ped.utbildning	1 268	454	814	72,0	913	818	.	.
Andel (%) med ped. utbildn.	89,2	87,1	90,3	.	91,7	96,8	.	.
Per huvudman 1997/98								
Obligatoriska sarskola								
Kommun (samtliga lärare)	3 642	729	2 913	65,5	2 385	1 950	26,4	26,2
Landsting (samtliga lärare)	11	4	7	57,1	6	4	39,3	39,3
Gymnasiesarskola								
Kommun (samtliga lärare)	1 347	480	867	70,9	955	813	25,5	25,3
Landsting (samtliga lärare)	77	43	34	53,1	41	32	25,2	25,2

¹⁾ Sättet för omräkning till heltidstjänster har förändrats fr.o.m. läsåret 1995/96. Tidigare baserades omräkningen på uppgifter om lärarnas fastställda undervisningstid. Fr.o.m. läsåret 1995/96 baseras omräkningen på de uppgifter som för varje lärare lämnats om omfattningen av lärarens tjänst. Förändringen, som är betingad av det nya läraravtalet, gör att uppgifterna för läsåret 1995/96 och senare läsårs, inte är helt jämförbara med de uppgifter som finns publicerade om tidigare läsårs.

Lärarnas fastställda undervisningstid under vecka 42 1997 uppgick till 88 873 lärarveckotimmar om 40 minuter i sarskolan totalt. Jämfört med föregående mätning har antalet lärarveckotimmar ökat med nästan fem procent. Det är den vanliga undervisningen som ökat. Lärarna undervisade i genomsnitt fler timmar än föregående läsår. I främst specialundervisningen minskade antalet timmar för lärarna (de specialpedagogiska insatserna).

Tabell 37. Fastställd undervisningstid vecka 41 1995, vecka 42 1996 och vecka 42 1997

Läsår Nivå Typ av undervisning Huvudman	Lärarveckotimmar			
	Antal	Andel (%)	Förändring jämfört med föregående år	
			Antal	I procent
1995/96	83 122	100,0	-2 772	-3,2
1996/97	84 811	100,0	+1 689	+2,0
Obligatorisk sarskola	59 886	100,0	+1 541	+2,6
Gymnasiesarskola	24 925	100,0	+148	+0,6
1997/98	88 873	100	+4 062	4,8
<i>därav</i>				
Vanlig undervisning	77 684	87,4	+5 690	+7,9
Specialundervisning	10 550	11,9	-1 543	-12,8
Modersmål	324	0,4	-47	-12,7
Svenska som andraspråk	315	0,4	-38	-10,8
Obligatorisk sarskola	63 130	100,0	+3 244	+5,4
Gymnasiesarskola	25 743	100,0	+818	+3,3
Per huvudman 1997/98				
Kommun	87 653	98,6	+3 662	+4,4
Landsting	1 220	1,4	+400	+48,8

Kostnader

Kommunernas kostnader för kommunal sarskola var 2 724 miljoner kronor 1997. Kommunerna betalade dessutom 69 miljoner kronor i ersättningar till fristående sarskolor och 27 miljoner kronor i ersättningar till landsting. Till största delen avser de senare elever på naturbruksprogrammet i gymnasiesarskolan. I två landsting finns det riksrekryterande sarskolor med statsbidrag. Statsbidraget var 9 miljoner kronor 1997.

Räknat per elev var kostnaden i kommunernas sarskola 218 700 kronor 1997. Det var två procent mer än i kommunal sarskola 1996.

Kostnaden per elev är något högre i obligatoriska sarskolan än i gymnasiesarskolan, 220 300 kronor jämfört med 214 700 kronor. Undervisningskostnaden är den största delkostnaden. Den uppgår till 103 700 kronor per elev i obligatorisk sarskola och är ungefär 10 000 kronor lägre i gymnasiesarskolan. Lokalkostnaden, som är den närmast högsta delkostnaden, är däremot betydligt högre i gymnasiesarskolan, 35 900 kronor per elev jämfört med 24 000. Även kostnaden för läromedel/utrustning är betydligt högre i gymnasiesarskolan än i obligatorisk sarskola. I obligatorisk sarskola är däremot skolskjutskostnaden, elevvårdskostnaden och övriga kostnader, t ex för elevassistenter, högre.

Kostnaden per elev varierar stort mellan kommuner. I många kommuner är elevantalet mycket lågt. Det är framför allt i dessa kommuner som extremt höga eller extremt låga kostnader förekommer.

Tabell 38. Kostnader för särskolan 1995, 1996 och 1997.

	Kostnad totalt miljoner kr ¹⁾	Andel (%)	Kostnad per elev ²⁾ , kr
1995 Totalt ³⁾	2 362	100	203 800
1996 Totalt ³⁾	2 535	100	214 200
1997 Totalt ³⁾	2 724	100,0	218 700
<i>därav</i> undervisning	1 252	46,0	100 500
lokaler	343	12,6	27 500
skolmåltider	51	1,9	4 100
läromedel/utrustning/ skolbibliotek	68	2,5	5 400
skolledning	77	2,8	6 200
skolskjuts/reseersättning	263	9,7	21 100
elevvård	58	2,1	4 700
SYO	17	0,6	1 400
Övrigt	595	22	47 800
Obligatorisk särskola	1 932	100,0	220 300
<i>därav</i> undervisning	909	47,1	103 700
lokaler	210	10,9	24 000
Övrigt	813	42	92 600
Gymnasiesärskola	792	100,0	214 700
<i>därav</i> undervisning	343	43,3	92 900
lokaler	132	16,7	35 900
Övrigt	317	40	85 900

¹⁾ Kostnader för elever integrerade i grund- eller gymnasieskola ingår inte.

²⁾ Medeltal av antalet elever de två läsår som kalenderåret omfattar.

³⁾ Kostnader för riksrekryterande landstingsskolor med statsbidrag ingår inte. Statsbidraget uppgick till 9 milj kr 1997. Kostnader för fristående särskolor och för den särskoleutbildning kommuner köper från landsting ingår inte heller. Kommunernas ersättning till fristående skolor uppgick till 69 milj kr, till landsting till 27 milj kr 1997.

6

Gymnasieskolan

Gymnasieskolans rekryteringsbas utgörs till största delen av elever som avslutat årskurs 9 i grundskolan närmast föregående läsår. Av de 117 600 elever som gick år 1 i gymnasieskolan hösten 1997 kom 81 procent, 95 900 elever, direkt från grundskolan. Av eleverna som gick år 1 på nationella program kom 87 procent direkt från grundskolan. Motsvarande andel var för specialutformat program 89 procent, för individuellt program 40 procent samt för specialkurser och International Baccalaureate (IB-linjen är en utbildning som leder till en internationell examen som är godkänd för inträde till universitetet i ett stort antal länder inom och utom Europa) 17 procent.

Av de 98 000 elever som avslutade grundskolans årskurs 9 våren 1997 fanns 97,8 procent i gymnasieutbildning den 15 oktober 1997. Av de som sökte, 95 800, var samtliga i utbildning i oktober. Antalet elever som kommer att sluta grundskolan förväntas vara oförändrat 1998 och 1999 för att sedan öka till ca 110 000 elever år 2003 och till ca 125 000 elever år 2006.

6.1 Organisation

Gymnasieutbildning anordnas av kommuner, landsting och fristående skolor. Den nya treåriga gymnasieskolan, som riksdagen fattade beslut om våren 1991, hade införts i hela landet läsåret 1995/96. De flesta kommuner med egen

gymnasieskola och dessutom alla landsting införde redan inför läsåret 1994/95 den nya programindelade gymnasieskolan för samtliga sina intagningsklasser. Det innebär att alla som slutade gymnasieskolan våren 1997 har genomgått en treårig utbildning, med undantag av några elever som påbörjat sin gymnasieutbildning före hösten 1994 samt ett antal elever i fristående kompletterande skolor.

Reformen innebär bl.a. att de tidigare linjerna och specialkurserna i gymnasieskolan har ersatts av 16 nationella program samt av specialutformat och individuellt program. En lärlingsutbildning inom ramen för det individuella programmet har införts, där ansvaret för yrkesutbildningen ligger hos arbetsgivaren och ansvaret för undervisningen i kärnämnen ligger på skolan. De nationella programmen är oftast uppdelade i grenar som eleverna kan välja mellan från det andra året. Kommunerna kan också fastställa egna lokala grenar.

Gymnasieutbildningen byggs upp av olika kurser av vilka ett antal ämnen, kärnämnen, är obligatoriska för alla elever på de nationella och specialutformade programmen. Programmen innehåller också obligatoriska så kallade karaktärsämnen, vilka varierar mellan de olika programmen. Utöver kärn- och karaktärsämneskurserna för det egna programmet ska eleven välja ytterligare ett antal kurser enligt eget önskemål, och kan också välja att utöka studierna med kurser utöver vad programplanen kräver. På detta sätt kan utbildningen i stor utsträckning formas efter individuella önskemål. Timplanen uttrycks som en minsta garanterad undervisningstid dels totalt, dels i respektive ämne/ämnesgrupp på de olika programmen.

Varje kommun är skyldig att erbjuda alla ungdomar i kommunen, fram till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år, möjlighet att påbörja utbildning på program antingen i den egna kommunen eller genom avtal i annan kommun. De ungdomar som inte tagits in på något nationellt program ska erbjudas utbildning på specialutformat eller individuellt program.

Elevutvecklingen i gymnasieskolan under de senaste fem läsåren redovisas i tabell 39.

Tabell 39 Antal elever i gymnasieskolan 15 oktober 1993 – 1997 fördelade efter huvudman

	1993	1994	1995	1996	1997
Gymnasieskolan totalt	313 662	309 952	312 375	309 661	312 936
<i>därav</i>					
Kommunala skolor	281 216	279 509	284 484	283 462	286 576
Landstingsskolor	26 876	24 375	20 691	17 886	16 781
Fristående skolor ¹⁾	5 570	6 068	7 200	8 313	9 579

¹⁾ Inkl riksinternatskolor

Trots de stora förändringar som skett i gymnasieskolan har antalet elever totalt sett varit relativt oförändrat under de senaste fem läsåren. Antalet elever var i oktober 1997 knappt 313 000, vilket var en ökning med ca 3 300 elever (1,1%) jämfört med oktober 1996 men ungefär lika många som året dessförinnan.

Av det totala antalet ungdomar i landet som var mellan 16 och 19 år i oktober 1993 gick 70 procent i gymnasieskolan, en andel som ökat till 76 procent i oktober 1997. Andelen varierade från 70 till 85 procent mellan kommunerna (fyra femtedelar av dessa hade dock andelar mellan 73 och 79 procent). De nio kommuner som inte hade någon gymnasieutbildning i den egna kommunen hade samma genomsnittliga andel elever i utbildning som övriga kommuner.

91,6 procent av alla elever i gymnasieskolan hösten 1997 fick sin utbildning i kommunala skolor medan 5,4 procent deltog i utbildningar som anordnades av landstingen (omvårdnads- och naturbruksprogrammen). 3,1 procent gick i fristående skolor, en ökning jämfört med föregående års andel som var 2,7 procent.

Antalet elever i landstingens gymnasieskolor har minskat med 1 100 (-6%) jämfört med hösten 1996, och med närmare 40 procent över femårsperioden 1993-1997. Delvis förklaras detta av att vissa kommuner övertagit ansvaret för

tidigare landstingsutbildning, men i första hand av att antalet elever på omvårdnadsprogrammet minskat kraftigt under perioden.

Antalet elever i fristående skolor har ökat med närmare 1 300 (15,3%) jämfört med hösten 1996. Jämfört med hösten 1993 har antalet elever i fristående skolor ökat med ca 70 procent från 5 600 till 9 600 elever hösten 1997. Eleverna vid de fristående skolorna utgör dock fortfarande en liten andel (3%) av det totala antalet elever i gymnasieskolan.

De 82 fristående skolorna över grundskolenivå med kommun- eller statsbidrag kan delas in i fristående gymnasieskolor (51 skolor, 7 006 elever), kompletterande skolor (28 skolor, 1 663 elever) och riksinternatskolor (3 skolor, 910 elever). De fristående gymnasieskolorna och riksinternatskolorna anordnar utbildning motsvarande den som ges i kommunala gymnasieskolor medan de kompletterande skolorna anordnar utbildningar som inte finns i den kommunala gymnasieskolan, t.ex. vissa konst- och hantverksutbildningar samt utbildning inom dans, teater, musik, reklam m. fl. områden. Härutöver finns ett antal skolor som inte erhåller statsbidrag men som begärt och blivit ställda under statlig tillsyn, vilket är en av förutsättningarna för att eleverna ska få rätt till studiestöd. De senare skolorna har inte ålagts någon skyldighet att lämna uppgifter till uppföljningssystemet och ingår därför inte i statistiken över fristående skolor.

Tabell 40. Antal kommuner, skolor och elever i gymnasieskolan 15 oktober 1993 – 1997

	Antal skol kommuner	Antal skolor	Antal elever	Antal elever per		Elever bosatta i annan kommun		Andel (%) av invånarna i åldern 16-19 år som gick i gymnasieskolan
				Kommun	Skola	Antal	Andel (%)	
Huvudman								
1993/94	275	638	313 662	1 141	492	89 129	28,4	70,3
1994/95	276	629	309 952	1 123	493	85 581	27,4	72,2
1995/96	278	640	312 375	1 124	488	82 930	26,5	74,3
1996/97	279	641	309 661	1 110	483	78 839	25,5	75,4
1997/98	281	638	312 936	1 114	490	78 708	25,2	75,5
därav								
Kommun	279	428	286 576	1 027	670	65 244	22,8	69,6
Landsting	102	128	16 781	165	131	8 734	52,0	4,0
Fristående ¹⁾	45	82	9 579	213	117	4 730	49,4	1,9

¹⁾ Inkl riksinternat.

Gymnasieutbildning med kommunal huvudman anordnades hösten 1997 i 279 (96,9%) av landets 288 kommuner. 18 av kommunerna har gått samman i sex gymnasieförbund som anordnade utbildningen. I 51 kommuner anordnades enbart individuella program. Antalet elever varierade stort mellan skolkommunerna, från en till drygt 19 300 elever. Bland de kommuner som har en egen gymnasieskola varierar utbudet för eleverna. Av de 215 kommuner som hade minst ett nationellt program var det 77 stycken som hade fler än tio program i sitt utbud. Samtidigt fanns det 66 kommuner som hade 5 eller färre program.

Av det totala antalet elever i gymnasieskolan gick 25 procent av eleverna i en skola i annan kommun än hemkommunen. För skolkommunerna varierade andelen elever från annan kommun mellan inga elever (34 kommuner) och 83 procent av eleverna. I 16 kommuner kom mer än hälften av eleverna från andra kommuner.

Samtliga 288 kommuner hade elever i gymnasieskolan. I de sju kommuner som inte hade någon egen gymnasieutbildning utbildades självfallet samtliga elever i annan kommuns gymnasieskola eller hos annan huvudman. För övriga kommuner varierade andelen elever som utbildades i annan kommuns gymnasieskola mellan 3,7 och 99,7 procent. Generellt kan sägas att små kommuner och ett antal förortskommuner hade stora andelar elever i gymnasieskola i an-

nan kommun, medan större kommuner (exkl. vissa förortskommuner) hade en liten andel.

I oktober 1997 var antalet skolor (inkl. skolor med enbart individuellt program) 638 stycken. Det genomsnittliga antalet elever per skola var 490. Antalet elever per skola var enligt tabell 40 betydligt högre i kommunala skolor än i landstingskolor och fristående skolor. Utbildningarna vid en gymnasieskola kan vara förlagda till flera olika lokaler. På många håll förekommer också lokalmässig samverkan med komvux. Detta innebär att måttet skolstorlek för gymnasieskolan har en mer organisatorisk innebörd och inte på samma sätt som för grundskolan speglar hur många elever som undervisas i samma skolbyggnad. I de kommunala skolorna har det genomsnittliga antalet elever per skola ökat från 656 i oktober 1996 till 670 elever hösten 1997 vilket innebär en återgång till 1993 års skolgenomsnitt. Tendensen i övrigt är att det genomsnittliga antalet elever per skola sjunker i landstingskommunala skolor medan det ökar i de fristående.

Antal elever i gymnasieskolan den 15 oktober 1997 fördelade efter program och grenar redovisas i tabell 41.

Tabell 41. Antal elever i gymnasieskolan 15 oktober 1997 fördelade efter studieväg

Program Gren	Antal skol- kommuner	Antal skolor	Antal elever år 1		Förändring för år 1		Antal elever år 2	Antal elever år 3	Samtliga elever	
			Totalt	därav Kvinnor	Antal	Andel(%)			Totalt	därav Kvinnor
Barn- och fritidsprogrammet	173	183	6 105	4 445	-1351	-18,1	6 507	6 683	19 295	14 438
därav gren lokal	8	8	240	281	521	332
Byggprogrammet	117	118	2 188	67	-503	-18,7	2 375	2 374	6 937	183
därav gren hus och anläggning	115	115	1 764	1 811	3 575	26
måleri	50	50	549	462	1 011	87
byggnadsplåt	23	23	113	75	188	1
lokal	5	5	39	26	65	2
Elprogrammet	160	167	4 998	82	28	0,6	4 446	4 240	13 684	203
därav gren automation	89	89	730	738	1 468	27
installation	131	135	1 431	1 444	2 875	27
elektronik	130	137	2 151	1 920	4 071	61
lokal	11	11	134	138	272	6
Energiprogrammet	51	52	956	26	40	4,4	793	708	2 457	63
därav gren energi	27	27	224	236	460	12
fartygsteknik	9	9	227	221	448	17
vvs	40	40	319	222	541	4
lokal	4	4	23	29	52	4
Estetiska programmet	121	140	5 586	3 787	45	0,8	4 891	4 469	14 946	10 104
därav gren dans och teater	48	54	1 125	1 005	2 130	1 783
konst o formgivning	82	92	1 845	1 615	3 460	2 597
musik	82	84	1 431	1 373	2 804	1 285
lokal	21	21	490	476	966	652
Fordonsprogrammet	153	161	4 487	133	-45	-1,0	3 939	3 676	12 102	292
därav gren flygteknik	4	4	193	181	374	6
karosseri	29	29	244	231	475	14
fordonsteknik	146	151	2 105	2 019	4 124	62
transport	56	56	1 244	1 107	2 351	74
lokal	17	17	153	138	291	3
Handels- och adm. programmet	161	181	5 727	2 885	-477	-7,7	5 245	5 297	16 269	8 359
därav gren lokal	5	5	90	47	137	105

Forts. tabell 41.

Program Gren	Antal skol- kommuner	Antal skolor	Antal elever år 1		Förändring för år 1 mellan 1996 o 1997		Antal elever år 2	Antal elever år 3	Samtliga elever	
			Totalt	därav Kvinnor	Antal	Andel(%)			Totalt	därav Kvinnor
Hantverksprogrammet	67	77	1 491	1 250	-11	-0,7	1 360	1 203	4 054	3 440
därav gren lokal	7	7	111	96	207	144
Hotell- och rest. programmet	124	127	5 382	2 900	143	2,7	4 588	4 111	14 081	7 756
därav gren hotell	43	44	536	469	1 005	812
restaurang	90	93	3 264	2 810	6 074	3 085
storkushåll	20	20	119	185	304	167
lokal	27	27	669	647	1 316	792
Industriprogrammet	165	175	2 495	1 78	-729	-22,6	2 781	2 786	8 062	500
därav gren industri	152	154	1 983	2 007	3 990	66
process	15	15	136	103	239	21
trä	48	49	425	436	861	55
textil o konfektion	5	5	73	96	169	160
lokal	13	13	164	144	308	20
Livsmedelsprogrammet	27	27	798	470	-61	-7,1	719	638	2 155	1 283
därav gren bageri och konditori	25	25	488	445	933	619
kött och charkuteri	19	19	207	180	387	171
lokal	4	4	24	13	37	23
Mediaprogrammet	85	92	3 615	1 904	-90	-2,4	3 354	3 193	10 162	5 576
därav gren information o reklam	74	80	2 703	2 573	5 276	3 058
tryckmedia	21	22	273	296	569	220
lokal	12	12	378	324	702	394
Naturbruksprogrammet	51	53	2 654	1 532	118	4,7	2 270	2 110	7 034	3 816
därav gren lokal	5	6	169	112	281	167
Naturvetenskaps- programmet	189	261	22 244	9 100	62	0,3	20 891	18 625	61 760	24 959
därav gren naturvetenskap	178	244	13 346	11 771	15 117	13 114
teknik	168	191	6 389	6 026	12 415	2 009
lokal	34	35	1 156	828	1 984	736
Omvårdnadsprogrammet	118	122	3 686	3 092	-635	-14,7	3 749	3 873	11 308	9 639
därav gren omvårdnad	117	120	3 497	3 663	7 160	6 182
tandvård	13	13	216	169	385	331
lokal	2	2	36	41	77	34
Samhällsvetenskaps- programmet	198	285	26 432	16 539	13	0,0	25 884	25 413	77 729	48 192
därav gren ekonomisk	176	224	9 067	8 726	17 793	8 798
humanistisk	155	190	2 771	2 722	5 493	4 868
samhällsvetenskaplig	187	267	11 973	12 075	24 048	15 372
lokal	56	63	2 073	1 890	3 963	2 615
Samtliga nationella program	234	513	98 844	48 390	-3 453	-3,4	93 792	89 399	282 035	138 803
därav lokala grenar	117	161	5 949	5 230	11 179	6 029
Specialutformade program	111	168	5 015	2 059	619	14,1	4 019	2 551	11 585	4 691
därav riskrekryterande	2	2	77	37	.	.	69	81	227	110
Individuella program	279	369	13 406	6 110	-375	-2,7	1 494	769	15 669	7 072
därav lärlingsutbildning	2	2	15	3	.	.	0	0	15	3
invandrarintroduktion	32	54	1 313	637	.	.	40	2	1 355	654
Samtliga program	281	599	117 265	56 559	-3 209	-2,7	99 305	92 719	309 289	150 566
International bacculaureate	10	11	376	239	60	19,0	348	211	935	578
Specialkurser	20	42	1 507	966	-136	-8,3	779	426	2 712	1 686
Gymnasieskolan totalt	281	638	119 148	57 764	-3 285	-2,7	100 432	93 356	312 936	152 830

94 procent av alla elever i gymnasieskolan gick hösten 1997 på något av de 16 nationella programmen eller på ett specialutformat program. Fem procent gick på ett individuellt program och drygt en procent gick på annan gymnasial utbildning än program. Av de knappt 117 300 elever som började i år 1 på ett program hösten 1997 gick 84 procent på ett nationellt program, fyra procent på specialutformat program och elva procent på ett individuellt program. Utöver dessa började knappt 1 900 elever på IB-linjen eller specialkurser vid fristående, kompletterande gymnasieskolor.

Mellan år 1996 och 1997 minskade antalet elever i år 1 i gymnasieskolan med 2,7 procent. Mest minskade antalet elever i år 1 på industriprogrammet, byggprogrammet, barn- och fritidsprogrammet och på omvårdnadsprogrammet. De nationella program som ökade mest var naturbruksprogrammet och energiprogrammet.

Könsfördelningen i gymnasieskolan som helhet var läsåret 1997/98 51,2 procent män och 48,8 procent kvinnor. Könsfördelningen varierade, som tidigare år, mycket kraftigt mellan olika program. På de nationella programmen varierade andelen kvinnor från 85,2 procent på omvårdnadsprogrammet till endast 1,5 procent på elprogrammet. På tre program (barn och fritids-, hantverks- och omvårdnadsprogrammet) var andelen kvinnor minst 75 procent och på fem program (bygg-, el-, energi-, fordons- och industriprogrammet) var andelen lägre än tio procent. Endast sex program, nämligen handels- och administrationsprogrammet, hotell- och restaurangprogrammet, livsmedelsprogrammet, medieprogrammet, naturbruksprogrammet samt naturvetenskapsprogrammet, hade en relativt jämn könsfördelning där andelen kvinnor varierade mellan 40 och 60 procent.

Lokala grenar

Den reformerade gymnasieskolan ger kommunerna möjlighet att anordna lokala grenar knutna till de nationella programmen. Dessa grenar kan anordnas för att till exempel tillmötesgå önskemål från elever eller för att tillgodose ett sådant lokalt eller regionalt utbildningsbehov som de nationellt fastställda grenarna inte tillgodoser. Styrelsen för skolan beslutar om lokala grenar inom de nationella programmen (2 kap. 9 § gymnasieförordningen).

Lokala grenar blir allt vanligare och anordnades hösten 1997 vid 161 (144 respektive 115) skolor i 117 (109 respektive 88) kommuner. Siffror inom parentes avser hösten 1996 respektive 1995. Antalet elever har nästan fördubblats till knappt 11 200 jämfört med hösten 1995, vilket motsvarade 6,1 procent av det totala antalet elever på år två och tre på de nationella programmen. 54 procent av det totala antalet elever på lokala grenar hösten 1997 var kvinnor.

Specialutformade program

Specialutformade program är avsedda att ge en utbildningsinriktning som inte tillgodoses på de nationella programmen, men som är likvärdig med dessa. Här har eleverna möjlighet att skraddarsy sin utbildning genom att kombinera delar från de nationella programmen på ett friare sätt. Alla kärnämneskurser måste ingå. Både kurser i yrkesämnen och andra ämnen samt lokalt fastställda kurser kan ingå. (5 kap 13 § skollagen).

Specialutformade program anordnades hösten 1997 vid 168 (145 respektive 97) skolor i 111 (102 respektive 77) kommuner (siffrorna inom parentes avser antalet hösten 1996 respektive 1995). Antalet elever var knappt 11 600 vilket innebär en fortsatt ökning av elevantalet på programmet. Elevantalet var hösten 1995 knappt 4 900 elever och hösten 1996 drygt 8 100. Andelen kvinnor av eleverna på specialutformade program var 40 procent.

Individuella program

Kommunerna är skyldiga att erbjuda utbildning på individuella program till de elever som inte tagits in på ett nationellt program eller som avbrutit en påbörjad utbildning. Skyldigheten omfattar ungdomar fram till första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år. Programmen kan vara av olika längd och med mycket varierat innehåll. Det är den enskilde elevens behov och förutsättningar som avgör hur ett individuellt program utformas. Huvudsyftet är att ungdomarna så småningom ska kunna gå över till ett nationellt program. (5 kap 13 § skollagen).

Vid mättillfället hösten 1997 fanns ca 15 700 elever på individuellt program. De utgjorde 5,1 procent av det totala antalet elever i gymnasieskolan. Motsvarande uppgift för 1996 var drygt 16 000 elever vilket var 5,2 procent av det totala elevantalet. 45 procent av eleverna hösten 1997 var kvinnor. 34 procent av eleverna hade utländsk bakgrund, vilket kan jämföras med 15 procent för samtliga program. Med utländsk bakgrund avses i detta sammanhang antingen att eleven själv är född utomlands eller att eleven är född i Sverige men att båda föräldrarna är födda utomlands.

Av det totala antalet elever som vid mättillfället gick första året på ett individuellt program kom 40 procent direkt från grundskolan. Majoriteten är alltså elever som antingen har gått på annan linje eller program och bytt till ett individuellt program eller tillhör den grupp elever som ett tidigare år inte gick vidare till gymnasieskolan direkt från grundskolan eller är nyinvandrade. Av de 5 420 elever som kom direkt från grundskolan saknade 32 procent grundskolebetyg i minst två ämnen. Som jämförelse var det färre än en procent av eleverna som började på ett nationellt program som saknade grundskolebetyg i minst två ämnen.

Ett mål för det individuella programmet är att stimulera till vidare studier på ett nationellt program. Det lyckades också till viss del. Knappt 38 procent av de 11 700 elever som gick första året på ett individuellt program hösten 1996 gick på ett nationellt program hösten 1997.

Lärlingsutbildningen med delat huvudmannaskap (5 kap. 13 § skollagen, 1 kap. 4 § gymnasieförordningen) anordnades hösten 1997 för 15 elever, som alla gick i år 1. Föregående år gick 39 elever denna utbildning varav 30 elever i år 1. Hösten 1995 var det totala antalet elever i lärlingsutbildning 72.

I ett tjugotal skolor pågår en försöksverksamhet med en ny lärlingsutbildning. Med denna lärlingsutbildning menas att en elev, utöver den skol- och arbetsplatsförlagda undervisning som krävs för ett fullständigt program, under en längre tid får handledd praktik på en arbetsplats. Genom att delta aktivt i arbetet under en handledares ledning får eleven utbildning samt en fördjupad färdighet och förtrogenhet inom yrkesområdet. Den nya lärlingsutbildningen infördes hösten år 2000 som en alternativ studieväg inom program med yrkesämnen.

Sökande och intagna

Sammanlagt sökte ca 110 800 personer till gymnasieskolan hösten 1997 och ca 117 600 elever fanns i utbildning i gymnasieskolans år 1 i oktober 1997. Av de senare hade ca 12 000 elever antingen inte sökt till gymnasieskolan eller sökt så sent att någon ansökan inte kunnat registreras. I elevtalet kan också ingå vissa elever som sökt andra utbildningar än den de tagits in på, vilket försvårar tolkningen av resultatet.

Hur väl tillgodosågs då de sökandes önskemål? I vilken utsträckning anpassades organisationen efter förstahandsvalen? Som framgår av tabell 42 så hade 78 procent av de sökande den 1 juli tagits in på den utbildning som de sökt i första hand. Andelen som kommer in på sitt förstahandsval fortsätter därmed att minska, då motsvarande andel år 1996 var 80 procent och 1995 ca 85 procent.

Enligt Skolverkets Tillståndsbeskrivning 1997 är det endast 14 procent av kommunerna som anger att de har som mål att anpassa utbudet av gymnasieutbildning efter elevernas val. Var tionde kommun har följt upp hur de tillgodoser elevernas val och ändrat utbudet därefter. Knappt var femte kommun har profilerat sin gymnasieutbildning, i flertalet fall genom att inrätta lokala kurser och lokala grenar.

De program som hade högst andel intagna på förstahandsval var naturvetenskaps-, omvårdnads- och samhällsvetenskapsprogrammen med över 85 procent förstahandsintagna. Lägst andel hade hantverksprogrammet (40 procent) och hotell- och restaurang- samt medieprogrammet (ca 60 procent vardera). En jämförelse mellan kommunerna visar att andelen elever som tagits in på sitt förstahandsval varierade mellan 63 procent (Arvidsjaur) och 100 procent (Dorotea och Norsjö).

Av det totala antalet elever som fanns i år 1 i oktober 1997 hade 69 procent intagits på sitt förstahandsval (76 procent föregående år). Motsvarande andel för de nationella programmen var drygt 78 procent (85%). Den stora skillnaden förklaras av att en stor andel av de elever som deltar i specialutformade och individuella program har tagits in vid sidan av det ordinarie ansökningsförfarandet och därför klassificerats som "ej sökt". Till denna grupp hör också vissa elever som sökt eller gjort omval på ett så sent stadium att deras ansökan inte kunnat registreras.

Tabell 42. Behöriga sökande och intagna till år I läsåret 1996/97.

Program Linje	Sökande			I utbildning 15/10			Ej sökt ¹⁾
	Antal fördelade efter förstahandsval	därav intagna 1/7 Totalt	därav intagna 1/7 Andel (%)	Antal	därav intagna på förstahandsval Totalt	därav intagna på förstahandsval Andel (%)	
Nationella program	102 000	80 191	78,6	98 844	77 021	77,9	3 507
<i>därav</i>							
Barn- och fritid (BF)	5 622	4 653	82,8	6 105	3 982	65,2	268
Bygg (BP)	1 871	1 543	82,5	2 188	1 344	61,4	109
El (EC)	5 307	4 268	80,4	4 998	3 904	78,1	99
Energi (EN)	932	719	77,1	956	670	70,1	40
Estetiska (ES)	6 486	4 497	69,3	5 586	4 289	76,8	208
Fordon (FP)	5 106	3 503	68,6	4 487	3 197	71,3	125
Handels- och adm. (HP)	5 357	4 160	77,7	5 727	3 536	61,7	246
Hantverk (HV)	2 654	1 084	40,8	1 491	910	61,0	83
Hotell- och rest. (HR)	7 214	4 261	59,1	5 382	3 913	72,7	96
Industri (IP)	2 115	1 720	81,3	2 495	1 489	59,7	158
Livsmedel (LP)	748	489	65,4	798	429	53,8	54
Medie (MP)	4 635	2 858	61,7	3 615	2 590	71,6	91
Naturbruk (NP)	3 121	2 019	64,7	2 654	2 046	77,1	93
Naturvetenskap (NV)	22 221	19 662	88,5	22 244	20 068	90,2	659
Omvårdnad (OP)	3 285	2 847	86,7	3 686	2 447	66,4	239
Samhällsvetenskap (SP)	25 326	21 908	86,5	26 432	22 207	84,0	939
Specialutformade pgm. (SM)	6 403	4 424	69,1	5 015	2 545	50,7	1 845
Individuella pgm. (IV)	1 942	1 534	79,0	13 406	1 019	7,6	6 591
Program	110 345	86 149	78,1	117 265	80 585	68,7	11 943
Int baccalaureate (IB)	439	253	57,6	376	251	66,8	81
Gymnasieskolan totalt	110 784	86 402	78,0	117 641	80 836	68,7	12 024

¹⁾ Antal elever som inte hade sökt till den studieväg där de den 15 oktober fanns i årskurs I.

Elever med funktionshinder

Uppgifter om elever med funktionshinder har samlats in i samarbete med Statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH). För elever med synskada eller rörelsehinder har uppgifterna hämtats från SIH:s konsulenter, medan landstingens hörselvårdskonsulenter svarat för uppgifterna beträffande elever med hörselskador. Uppgifter om elever på riksgymnasierna för döva och hörselskadade elever respektive rörelsehindrade elever har lämnats direkt av skolorna.

Den elevgrupp som uppgifterna skall avse är "elever som på grund av sitt funktionshinder behöver särskilt stöd i skolsituationen". Självfallet är det svårt att exakt definiera och avgränsa denna grupp. Genom att gruppen av uppgiftslämnare är relativt liten och professionell på området bör dock bedömningarna vara relativt enhetliga. Definitionsproblemen gör dock jämförelser mellan åren osäkra. Det gäller särskilt för gruppen elever som är döva och hörselskadade, där ett särskilt problem i uppgiftsinsamlingen varit att alla landsting inte längre har en särskild pedagogisk hörselvård.

Antalet elever med synnedsättningar är relativt oförändrat 1997/98 jämfört med läsåret innan. Däremot har färre elever med hörselnedsättningar och rörelsehinder rapporterats. De uppgifter som redovisas i tabell 43 måste tolkas med stor försiktighet, men ger ändå en grov bild av hur många elever med funktionshinder som finns i gymnasieskolan.

Flertalet döva elever, mer än 90 procent, studerade 1997/98 på riksgymnasiet för döva och hörselskadade i Örebro. Ungefär 20 procent av de hörselskadade eleverna studerade där. En lika stor andel av de rörelsehindrade eleverna studerade på något av de fyra riksgymnasierna för rörelsehindrade elever.

Tabell 43. Elever i gymnasieskolan med funktionshinder läsåret 1997/98.

Funktionshinder	Antal elever	Därav på riksgymnasier
Gravt synskadad	23	.
Uttalat synsvag	35	.
Synsvag	126	.
Döv	202	187
Hörselskadad	965	199
Rörelsehindrad pga hjärnskada	409	105
Övriga rörelsehindrade	345	56
Totalt¹⁾	2105	547

¹⁾ Ungefär 20 elever är dubbelrapporterade (elever med flera funktionshinder).

6.2 Resurser

Lärare

Antalet tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) i gymnasieskolan var enligt mätningen i oktober 1997 drygt 28 500. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 81 procent. Omräknat till heltidstjänster fanns det drygt 23 000 lärare i gymnasieskolan. Åtta procent av dessa fanns i landstingens gymnasieskolor och drygt tre procent i de fristående gymnasieskolorna. Jämfört med mätningen i oktober 1996 har antalet lärare omräknat till heltidstjänster ökat med cirka 40 (0,2 %).

Drygt 14 procent av antalet lärare (omräknat till heltidstjänster) var lärare som saknade pedagogisk utbildning, en ökning med två procentenheter sedan föregående år. Som tidigare varierade andelen lärare utan lärarutbildning stort mellan kommunerna. Mindre kommuner hade i genomsnitt en större andel lärare utan lärarutbildning än större kommuner. Vid de fristående skolorna saknade 42 procent av lärarna pedagogisk utbildning.

Antalet lärare (omräknat till heltidstjänster) per 100 elever i gymnasieskolan hösten 1997 var 7,4. Det innebär att lärartätheten var oförändrad jämfört med föregående år. I den kommunala gymnasieskolan hösten 1997 minskade lärartätheten från 7,2 till 7,1 lärare per 100 elever. Såväl fristående skolor som landstingens skolor hade högre lärartäthet än skolor med kommunal huvudman.

Tabell 44. Lärare i gymnasieskolan vecka 41 1995, vecka 42 1996 samt vecka 42 1997.

Läsår Pedagogisk utbildning Huvudman	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster ¹⁾		Antal lärare (heltidstj.) per 100 elever ¹⁾	
	Totalt	därav			Totalt	Med tillsvidareanställning	Totalt	Exkl. lärare i hemspråk och Sv2
		Män	Kvinnor					
1995/96 Samtliga lärare	28 930	15 272	13 658	81,8	23 660	19 945	7,6	7,5
Antal med ped.utbildning	24 509	12 819	11 690	85,3	20 896	18 974	.	.
Andel (%) med ped. utbildn.	84,7	83,9	85,6	.	88,3	95,1	.	.
1996/97 Samtliga lärare	28 305	14 847	13 458	81,3	23 012	19 655	7,4	7,4
Antal med ped.utbildning	23 871	12 405	11 466	84,6	20 203	18 519	.	.
Andel (%) med ped. utbildn.	84,3	83,6	85,2	.	87,8	94,2	.	.
1997/98 Samtliga lärare	28 460	14 775	13 685	81,0	23 055	19 560	7,4	7,3
Antal med ped.utbildning	23 419	12 040	11 379	84,4	19 772	18 167	.	.
Andel (%) med ped. utbildn.	82,3	81,5	83,1	.	85,8	92,9	.	.
Per huvudman 1997/98								
Kommun (samtliga lärare)	24 861	13 264	11 597	82,4	20 480	17 461	7,1	7,1
Andel (%) med ped. utbildn.	83,9	83,1	84,8	.	87,0	93,8	.	.
Landsting (samtliga lärare)	2 539	960	1 579	72,2	1 834	1 515	10,9	10,9
Andel (%) med ped. utbildn.	82,0	79,8	83,3	.	83,8	92,1	.	.
Fristående (samtliga lärare)²⁾	1 259	645	814	58,9	741	585	7,7	7,7
Andel (%) med ped. utbildn.	50,4	45,1	56,0	.	57,5	63,9	.	.

¹⁾ Sättet för omräkning till heltidstjänster har förändrats fr.o.m läsåret 1995/96. Tidigare baserades omräkningen på uppgifter om lärarnas fastställda undervisningstid. Fr.o.m läsåret 1995/96 baseras omräkningen på de uppgifter som för varje lärare lämnats om omfattningen av lärarens tjänst. Förändringen, som är betingad av det nya läraravtalet, gör att uppgifterna för läsåren 1995/96 och senare läsårs inte är helt jämförbara med de uppgifter som finns publicerade om tidigare läsårs.

²⁾ Exkl internationella skolor.

Tabell 45. Fastställd undervisningstid vecka 41 1995, vecka 42 1996 samt vecka 42 1997.

Läsår Typ av undervisning Huvudman	Lärarveckotimmar		Förändring jämfört med föregående år	
	Antal	Andel (%)	Antal	I procent
1995/96	528 379	100,0	-9 999	-1,9
1996/97	523 329	100,0	-5 050	-1,0
1997/98	524 504	100,0	+1 175	+0,2
<i>därav</i>				
Naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen ¹⁾	187 247	35,7	-2 432	-1,3
Övriga program ¹⁾	327 609	62,5	+6 557	+2,0
Specialkurser ¹⁾	5 349	1,0	-2 607	-32,8
Modersmål	1 525	0,3	-240	-13,6
Svenska som andraspråk	2 774	0,5	-103	-3,6
Per huvudman 1997/98				
Kommun	465 630	88,8	+347	+0,1
Landsting	41 629	7,9	-254	-0,6
Fristående	17 245	3,3	+1 082	+6,7

¹⁾ Exkl. lärarveckotimmar i modersmål och svenska som andraspråk.

Lärarnas fastställda undervisningstid uppgick hösten 1997 till drygt 524 500 lärarveckotimmar om 40 minuter. Av dessa användes mindre än en procent till undervisning i hemspråk och svenska som andraspråk.

Jämfört med hösten 1996 har det totala antalet lärarveckotimmar ökat med 1 000 (0,2 %). Som framgår av tabell 45 är det undervisningen inom Övriga program som ökat.

Kostnader

Kostnaden för gymnasieskolan 1997 uppgick till 20 713 miljoner kronor, vilket motsvarar 66 700 kronor per elev. Kostnaden inkluderar hemkommunernas kostnader för skolskjuts och reseersättningar. De flesta eleverna, 92 procent, gick i en kommunal gymnasieskola där kostnaden 1997 uppgick till 18 413 miljoner kronor. Räknat per elev blir detta 64 400 kronor. Jämfört med 1996 ökade kostnaden per elev i den kommunala gymnasieskolan med drygt 1 procent, eller 640 kronor per elev (fasta priser).

Om man studerar hur resurserna till den kommunala gymnasieskolan har förändrats under en längre period, mellan 1991 och 1997, kan man konstatera att totalkostnaden per elev minskade kraftigt mellan 1992 och 1993. Därefter har kostnaden per gymnasieelev ökat årligen för att 1997 vara något högre än kostnadsläget 1991. Under perioden har lokalkostnaderna per elev ökat (+13 %), liksom kostnaden för läromedel, utrustning och skolbibliotek (+5,5 %). Sett i ett sjuårsperspektiv ökade lokalkostnaderna mest mellan 1993-1996 och är nästan oförändrade sedan föregående år. Den största kostnadsförändringen för läromedel mm skedde däremot under det senaste året (mellan 1996-1997), då kostnaden ökade med 4,3 procent (230 kr per elev). En förklaring till det senaste årets ökning är KK-stiftelsens resursmässiga satsningar i många kommuner för att i olika projekt stimulera IT- användningen på skolorna.

Mellan 1991 och 1997 har undervisningskostnaden och kostnaden för skolmåltider minskat relativt mycket procentuellt sett (-12 % respektive -19 %). Sedan föregående år är undervisningskostnaden dock oförändrad, de stora besparingarna skedde mellan 1992 och 1993. Kostnaderna för skolmåltider fortsatte däremot att minska något litet under 1997 (1,1 % eller 30 kr per elev).

Man kan inte utan vidare jämföra de insamlade uppgifterna över tid eftersom kostnadsinsamlingen delvis har förändrats mellan åren. I de jämförelser över tid som gjorts här har tidigare års värden justerats för dessa insamlingstekniska förändringar.

Fem procent av samtliga gymnasieelever 1997 gick i en landstingskommunal utbildning. Den totala kostnaden för landstingens gymnasieutbildning var 1 676 miljoner kronor. Kostnaden per elev är högre i landstingen än hos kommunerna, 1997 var den 100 000 kronor. Eftersom landstingen endast anordnar utbildning inom omvårdnadsprogrammet och naturbruksprogrammet är kostnaden per elev inte direkt jämförbar med den genomsnittliga elevkostnaden för kommunerna. Kostnaden per elev för dessa båda program i landstingens skolor är emellertid avsevärt högre än den genomsnittliga kostnaden per elev på dessa program i kommunal gymnasieskola.

Kostnaden för de fristående skolorna på gymnasienivå med kommun- eller statsbidrag var 624 miljoner kronor, vilket motsvarar en kostnad per elev på 70 700 kronor. Kostnaden i fristående gymnasieskolor, dvs skolor med nationella eller specialutformade program, var 66 600 kronor per elev, medan kostnaden för kompletterande utbildningar var 80 700 kronor i genomsnitt. För riksinternaten var kostnaden per elev, exklusive internatkostnad, 77 700 kronor.

Kostnaden per elev, exklusive skolskjutsar och elevhem, i kommunal gymnasieskola uppgick till 61 800 kronor 1997, dvs en något lägre kostnad per elev än genomsnittet i fristående skolor med nationella program (66 600 kronor). Det finns emellertid många skillnader, bortsett från redovisningstekniska, som påverkar kostnaderna. Olikheter avseende studievägsutbud är exempel på en skillnad som har betydelse för kostnadsbilden.

De fristående skolor på gymnasienivå som står under statlig tillsyn, men som inte har offentligt ekonomiskt stöd på annat sätt än att eleverna har möjlighet till statligt studiestöd, har inte någon skyldighet att lämna uppgifter till det nationella uppföljningssystemet. Någon redovisning av dessa skolors kostnader kan därför inte göras.

Som framgår av tabell 46 är undervisningskostnaden den största posten i kostnaderna för gymnasieutbildningen. Undervisningskostnaderna utgjorde ungefär 40 procent av de totala kostnaderna 1997. Lokalerna var den näst största kostnadsposten, därefter kommer kostnadsposten för läromedel, utrustning och skolbibliotek.

Kostnaden per elev för den kommunala gymnasieutbildningen varierar avsevärt mellan kommunerna. Bakom spridningen finns sannolikt både skillnader i förutsättningar och organisation. Sammansättningen av gymnasieprogram skiljer sig också åt mellan kommunerna, vilket ger olika kostnader då utbildningarna är olika resurskrävande. Även olikheter avseende redovisningsteknik samt skilda värderingsprinciper, t ex när det gäller lokaler, leder till skillnader i redovisade kostnader.

Om extremvärdena tas bort vid jämförelse av kostnaderna mellan landets kommuner, eftersom sådana höga värden troligen beror på mycket specifika förhållanden, ser man att fyra av fem kommuner har en gymnasiekostnad per folkbokförd elev som varierar mellan 55 000 kronor och 78 000 kronor per elev.

Som nämndes tidigare påverkas kommunens kostnadsbild av vilka program eleverna går på. Variationen i kostnad per elev mellan olika program är stor. Det visar en undersökning som genomförts i ett urval kommuner där kostnaderna för gymnasieskolan har fördelats per program. Det samhällsvetenskapliga programmet är billigast, det kostar i genomsnitt 48 000 kronor per elev. Andra program med relativt låga kostnader per elev är barn- och fritidsprogrammet (52 000 kr per elev), det naturvetenskapliga programmet (52 000 kr per elev) och handels- och administrationsprogrammet (55 000 kr per elev).

Den dyraste utbildningen bland de kommunala skolhuvudmännens program är naturbruksutbildningen, som i genomsnitt kostar ungefär 107 000 kronor per elev. Industriprogrammet (95 000 kr per elev), energiprogrammet (91 000 kr per elev), fordonsprogrammet (91 000 kr per elev) och byggprogrammet (88 000 kr per elev) tillhör också de relativt sett dyrare utbildningarna.

De olika programmens totalkostnad hänger naturligtvis till viss del ihop med skilda lokal- och utrustningsbehov. Utrustning och läromedel kostar exempelvis i genomsnitt 4 000 kronor per elev på det samhällsvetenskapliga programmet, medan samma kostnad för industriprogrammet är 12 000 kronor per elev. Även behoven av lokaler skiljer sig mycket åt mellan olika program. Industriprogrammet och energiprogrammet har de högsta kostnaderna för lokaler (ca 30 000 kr per elev). Även byggprogrammet, fordonsprogrammet och naturbruksprogrammet har höga lokalkostnader.

Tabell 46. Kostnader för gymnasieskolan 1995, 1996 och 1997 fördelade på huvudman och kostnadsslag.

	Samtliga huvudmän ¹⁾		Kommunal huvudman		Landsting		Fristående skolor ¹⁾	
	Kostnad totalt mkr	Kostnad per elev ²⁾ , kr	Kostnad totalt mkr ¹⁾	Kostnad per elev ²⁾³⁾ , kr	Kostnad totalt mkr	Kostnad per elev ⁴⁾ , kr	Kostnad totalt mkr	Kostnad per elev ²⁾ , kr
1995 Totalt³⁾	19 807⁵⁾	63 150	17 462⁵⁾	61 890⁵⁾	1 876	89 000	496	70 300
1996 Totalt³⁾	20 452	65 700	18 097	63 400	1 793	100 400	561	70 400
1997 Totalt³⁾	20 713	66 700	18 413	64 400	1 676	100 000	624	70 700
därav Undervisning	8 243	26 500	7 393	25 900	604	36 000	246	28 000
Lokaler	5 303	17 100	4 665	16 400	491	29 300	147	16 800
Skolmåltider	905	2 900	792	2 800	77	4 600	36	4 100
Läromedel, utrustn, bibl	1 771	5 700	1 554	5 400	151	9 000	66	7 500
Skolledning	653	2 100	551	1 900	65	3 900	37	4 300
Skolskjuts	796	2 560	796	2 560
Elevvård	264	850	230	810	28	1 680	6	720
Syo	212	680	193	680	15	900	3	360
Övrigt	2 566	8 310	2 240	7 950	245	14 620	82	8 900

- ¹⁾ Fristående skolor med kommun- eller statsbidrag. Kostnad per elev gäller fristående skolor som haft verksamhet hela 1997. I kostnad totalt ingår även kostnader för skolor som inte haft verksamhet hela året (3,3 miljoner kr, endast i Kostnad totalt mkr) samt en skattad kostnad för de skolor som ej lämnat uppgifter.
- ²⁾ Medeltal av antalet elever de två läsår som kalenderåret omfattar.
- ³⁾ Skolkommunernas kostnad för utbildning + hemkommunernas kostnad för skolskjuts
- ⁴⁾ antal heltidsstuderande elever under 1997
- ⁵⁾ Kostnadsuppgiften har justerats för förändringar i insamlingen 1995. Justeringen gör uppgiften jämförbar med motsvarande information för åren 1996 och 1997.

6.3 Resultat

Läsåret 1996/97 avslutade drygt 75 600 elever gymnasieskolan vilket var en minskning med 8 800 elever (10%) jämfört med läsåret 1995/96. Nedgången kan inte helt förklaras av ett minskat antal elever i avgångsklasserna. Det ökade antalet elever som påbörjar en gymnasieutbildning tar längre tid på sig att avsluta sina studier samt gör studieavbrott och lämnar gymnasieskolan utan fullföljd utbildning i en högre grad än tidigare.

Betyg

Läsåret 1995/96 lämnade 4,3 procent av alla elever med avgångsbetyg gymnasieskolan med s.k. x-markering i betyget. X-markering gavs i stället för betyg när en elev inte hade inhämtat de kunskaper och färdigheter som utbildningen skulle ge. Elever som avslutade gymnasieskolan 1996/97 kan till skillnad från tidigare inte erhålla x-markering i slutbetyget. Om en elev ej kunnat kunskapsbedömas ges inte betyg på kursen. Slutbetyg utfärdas i sin tur endast då eleven fått betyg på alla kurser som ingår i dennes studieväg och på specialarbete (7 kap. 9§ gymnasieförordningen). Alla elever som avslutade gymnasieskolan 1996/97 har därför till skillnad från tidigare fått betyg i samtliga kurser och ämnen som ingår i studievägen.

98 procent av de som avslutade gymnasieskolan läsåret 1996/97 hade genomgått ett treårigt program och fick som första elevkull ut betyg enligt det nya betygssystemet (bokstavsbetyg enligt målrelaterad skala). 1 400 elever fick ut avgångsbetyg efter att ha påbörjat sina gymnasiestudier 1993 eller tidigare (sifferbetyg från linje eller program).

Som ett sammanfattande jämförelsemått på betygsresultatet används den genomsnittliga betygspoängen, dvs. det genomsnittliga värdet av alla betyg som redovisas i elevernas slutbetyg. Betygspoängen framräknas enligt högskoleverkets modell för meritvärdering av slutbetyg vid intagning till högre utbildning. Enligt denna metod ges betyget på respektive kurs meritvärdet 0 för betyget Icke godkänd, 10 för Godkänd, 15 för Väl godkänd och för Mycket väl godkänd 20 poäng. Resultatet viktas sedan efter de olika kursernas relativa omfatt-

Tabell 47. Elever som fått slutbetyg från gymnasieskolan läsåret 1996/97.

Studieväg Kön Huvudman	Elever med slutbetyg från program ¹⁾		Genomsnittlig betygspoäng			Elever med reducerat program		Elever med utökat program	
	Antal	Andel (%)	Totalt	Män	Kvinnor	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Nationella program	71 775	94,9	12,7	12,2	13,1	6 801	9,5	14 007	19,5
<i>därav</i>									
Barn- och fritid (BF)	5 718	7,6	11,8	10,8	12,0	417	7,3	847	14,8
Bygg (BP)	2 019	2,7	11,0	11,0	10,9	227	11,2	443	21,9
El (EC)	3 385	4,5	11,7	11,7	11,5	183	5,4	860	25,4
Energi (EN)	611	0,8	11,2	11,2	11,2	60	9,8	120	19,6
Estetiska (ES)	3 377	4,5	12,8	12,2	13,1	449	13,3	1 055	31,2
Fordon (FP)	2 616	3,5	10,9	10,9	10,1	296	11,3	626	23,9
Handels- o adm.(HP)	4 575	6,0	11,8	11,1	12,3	459	10,0	626	13,7
Hantverk (HV)	1 004	1,3	12,7	11,9	12,8	85	8,5	180	17,9
Hotell- o. rest.(HR)	3 073	4,1	11,6	11,2	12,0	327	10,6	574	18,7
Industri (IP)	1 626	2,1	10,9	10,9	11,3	197	12,1	345	21,2
Livsmedel (LP)	530	0,7	11,7	11,5	11,8	24	4,5	121	22,8
Medie (MP)	2 525	3,3	13,0	12,6	13,2	130	5,1	734	29,1
Naturbruk (NP)	1 744	2,3	11,7	11,4	12,1	76	4,4	563	32,3
Naturvetenskap (NV)	14 773	19,5	14,1	13,7	14,8	783	5,3	2 944	19,9
Omvårdnad (OP)	3 087	4,1	12,1	11,3	12,2	315	10,2	336	10,9
Samhällsvet. (SP)	21 112	27,9	13,1	12,4	13,5	2 773	13,1	3 633	17,2
Specialutform pgm. (SM)	1 814	2,4	12,2	11,8	12,7	95	5,2	106	5,8
Individuella pgm. (IV)	653	0,9	8,5	8,2	8,9	49	7,5	.	.
Alla program	74 242	98,1	12,6	12,2	13,1	6 945	9,4	14 113	19,0
Linjer²⁾	1 406	1,9
Gymnasieskolan totalt	75 648	100,0	12,6	.	.	6 945	9,2	14 113	19,0
<i>därav</i>									
Män	37 718	49,9	12,2	.	.	3 549	9,6	7 115	19,3
Kvinnor	37 930	50,1	13,1	.	.	3 396	9,1	6 998	18,8
Kommun	69 596	92,0	12,6	12,2	13,1	6 406	9,2	12 889	18,5
Landsting	4 666	6,2	11,9	11,3	12,1	387	8,3	862	18,5
Fristående ³⁾	1 386	1,8	14,2	13,6	14,7	152	11,0	362	26,1

¹⁾ Betyg från program enligt målrelaterad betygsskala (bokstavs-betyg).

²⁾ Sifferbetyg från linjer och program.

³⁾ Fristående skolor med kommun- eller statsbidrag.

ning uttryckt i gymnasiepoäng. Exempelvis får den elev som har betyget Godkänt på alla kurser jämförelsetalet 10.

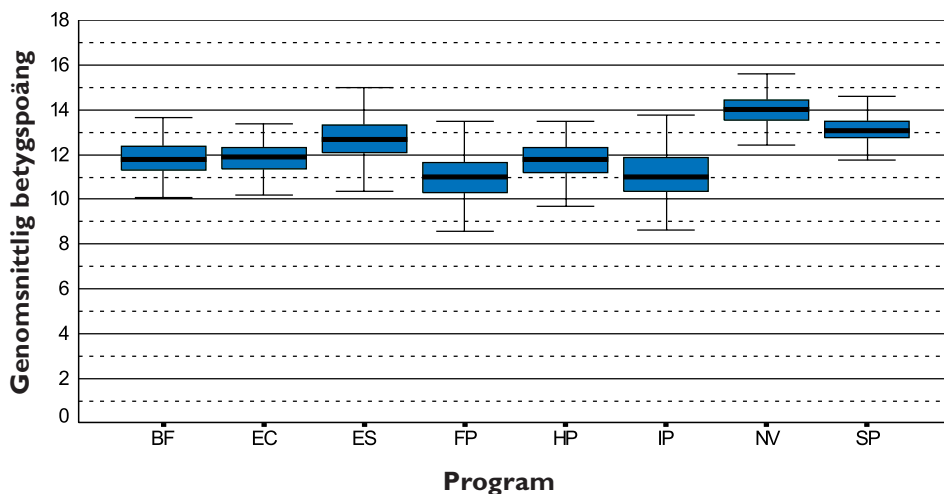
Den genomsnittliga betygspoängen för samtliga avgångna med slutbetyg från gymnasieskolans program 1996/97 var 12,6. Kvinnorna hade högre betygsgenomsnitt än männen på flertalet program.

Högst genomsnittlig betygspoäng hade eleverna på naturvetenskapsprogrammet (14,1). Elever på studieförberedande program hade i genomsnitt högre betyg än elever på program med yrkesämnen. Av de nationella programmen var det eleverna på fordons- och industriprogrammet som hade lägst betygsgenomsnitt (10,9) följt av byggprogrammet (11,0).

Diagram 3 illustrerar hur den genomsnittliga betygspoängen varierar mellan kommunerna för åtta av gymnasieskolans nationella program. Hälften av alla kommunerna finns i "lådan" och linjen i "lådan" symboliserar medianpoängen, dvs. den betygspoäng som hälften av kommunerna ligger över och hälften under. Ytterlinjerna visar högsta och lägsta betygspoängen för programmet.

Den genomsnittliga betygspoängen för elever på specialutformat program var 12,2, dvs. ungefär detsamma som genomsnittet för alla program. Lägst betygsgenomsnitt hade elever med avgångsbetyg från individuellt program, 8,5. Den genomsnittliga betygspoängen för olika studievägar varierade mellan kommunerna. Det var inte ovanligt att det skiljer flera betygspoäng mellan högsta och lägsta kommungenomsnitt för en viss utbildning.

Diagram 3. Kommunernas genomsnittliga betygspoäng (median, kvartiler, max- och min-värden) för åtta av gymnasieskolans nationella program.

Utökat program

Elever på nationellt eller specialutformat program kan beviljas följa ett utökat program, där eleven frivilligt läser en eller flera kurser utöver vad som normalt ingår i studievägen. En förutsättning för detta är att eleven bedöms kunna på ett tillfredsställande sätt tillgodogöra sig undervisningen på samtliga kurser eleven följer. 19 procent av den första elevkullen enligt det nya systemet läsåret 1996/97 hade slutbetyg från ett utökat program. Lägst andel fanns på specialutformat program (5,8%). Nästan var tredje elev på estetiskt program följde ett utökat program vilket var flest av alla program. Det var vanligare att elever i fristående skolor beviljats utökat program (26%), jämfört med skolor som drivs av kommuner och landsting (18%).

Reducerat program

Elever på nationellt eller specialutformat program som har påtagliga studie-svårigheter som inte kan lösas på annat sätt kan beviljas följa ett reducerat program. Det innebär att eleven befrias från undervisning i en eller flera kurser, dock maximalt tio procent av den minsta garanterade undervisningstiden (5 kap. 16 § gymnasieförordningen). Av eleverna med slutbetyg från program våren 1997 hade 9,4 procent gått ett reducerat program. Av de nationella programmen var det vanligast att eleverna på det estetiska programmet hade reducerat program (13,3%). Minst vanligt var det på naturbruks- och livsmedelsprogrammet, 4,4 respektive 4,5 procent. Jämfört med kvinnor gick män oftare ett reducerat program (men även utökat program var vanligare bland männen).

Studieavbrott och studieuppehåll

En negativ indikator på utbildningsresultat är studieavbrott. Mätningar av detta kan göras på flera olika sätt. En metod är att följa individer över tiden och se om de fortsätter den utbildning de påbörjat. Av samtliga elever som hösten 1996 gick i år 1 på nationellt program var det 3,9 procent (3,7%) som inte fanns i år 2 i gymnasieskolan hösten 1997 p.g.a. studieavbrott eller studieuppehåll och 8,4 procent (8,2%) som hade bytt studieväg. För samtliga program (inklusive individuellt program och specialutformat program) var det 7,0 procent (7,1%) som gjort studieavbrott/-uppehåll, medan 11,8 procent (11,9%) bytt studieväg. Siffrorna inom parentes avser motsvarande uppgifter ett år tidigare.

Elever på individuellt program hade en betydligt större andel studieavbrott (35,0%) än elever på nationella program. Andelen elever som bytt studieväg är också betydligt större på individuella program (37,8%) än på nationella program, vilket är i enlighet med intentionerna för det individuella programmet. Som tidigare nämnts är ett av målen för det individuella programmet att stimulera till vidare studier på ett nationellt program.

Av de elever som hösten 1995 började i år 1 på nationellt program gjorde 0,9 procent studieuppehåll under ett år och återkom i år 1 eller 2 hösten 1997. 37 procent av samtliga elever som gjorde studieuppehåll gick på studieför-

beredande program (naturvetenskaps- samt samhällsvetenskapsprogrammet). Andelen elever som gjorde studieuppehåll av dem som började år 1 på linje eller nationellt program 1993 och 1994 var 1,3 respektive 1,1 procent.

Fullföljandegrad

Av de elever som påbörjade gymnasieutbildning på någon linje eller program läsåret 1993/94 hade 80 procent fullföljt en gymnasieutbildning på samma eller någon annan linje eller program inom fyra år. Läsåret 1992/93 var motsvarande siffra 86 procent. Bland elever med utländsk bakgrund var motsvarande siffra 65 procent. Fullföljandegraden var högre på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen (93 respektive 91%) än på övriga program (83%). Av samtliga elever som påbörjade ett nationellt program hösten 1993 fullföljde ca 87 procent utbildningen inom fyra år. Bland eleverna i år 1 på det individuella programmet 1993 fullföljde endast 18 procent ett program inom fyra år. Elever med utländsk bakgrund hade också en lägre fullföljandegrad, 75 procent. Andelen som fullföljde inom fyra år var lägre i till exempel storstäder (74%), förortskommuner och landsbygdskommuner (80%) än i glesbygdskommuner (84%).

Övergång till högskolan

Ett annat resultatmått är övergångsfrekvensen från gymnasieskolan till högskolan. Av de elever som avslutade någon linje i gymnasieskolan vårterminen 1994 påbörjade 37 procent (knappt 30 800 elever) en högskoleutbildning inom tre år. Det är en ökning med 2,1 procentenheter jämfört med den elevgrupp som slutade gymnasieskolan våren 1993. Variationen i övergångsfrekvens var stor mellan olika kommuner. Den lägsta andelen var tio procent och den högsta 69 procent.

Av tabell 48 framgår att elever från treåriga studieförberedande linjer som förväntat gick över till högskolan i betydligt större utsträckning än elever från övriga linjer samt att kvinnor hade en högre övergångsfrekvens än män.

Tabell 48. Övergång till högskolan inom tre år för elever som avslutat gymnasieskolan läsåret 1993/94.

Studieväg Kön Huvudman	Elever med avgångsbetyg läsåret 1993/94					
	Totalt Antal	därav Kvinnor	därav Elever i högskoleutbildning senast vt 1997			
			Totalt Antal	Andel (%)	Kvinnor Antal	Andel (%)
2-åriga studieförberedande linjer	6 156	3 419	997	16,2	692	20,2
2-åriga yrkesinriktade linjer	23 088	8 103	1 289	5,6	780	9,6
3-åriga studieförberedande linjer	43 233	22 925	27 235	63,0	14 308	62,4
3-åriga yrkesinriktade linjer	10 565	4 988	1 270	12,0	927	18,6
Gymnasieskolan totalt	83 042	39 435	30 791	37,1	16 707	42,4
därav						
Män	43 607	.	14 084	32,3	.	.
Kvinnor	39 435	39 435	16 707	42,4	16 707	42,4
Kommun	76 849	34 582	29 257	38,1	15 484	44,8
Landsting	5 456	4 428	1 033	18,9	921	20,8
Fristående	737	425	501	68,0	302	71,1

7

Kommunal vuxen- utbildning

7.1 Organisation

Komvux består av grundläggande vuxenutbildning, gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning. Grundläggande vuxenutbildning är grundskoleutbildning för vuxna och syftar till att ge vuxna sådana kunskaper och färdigheter som de behöver för att delta i samhälls- och arbetsliv. Den ska också syfta till att möjliggöra högre studier. Varje kommunmedborgare har rätt att delta i grundläggande vuxenutbildning från och med andra kalenderhalvåret det år han fyller 20 år, om han saknar sådana färdigheter som normalt uppnås i grundskolan och är bosatt i landet.

Gymnasial vuxenutbildning syftar till att ge vuxna kunskaper och färdigheter motsvarande de som ungdomar får i gymnasieskolan. Utbildning får anordnas i alla ämnen som finns i gymnasieskolan med undantag av vad som där hör till estetisk verksamhet, estetiska ämnen, idrott och hälsa samt specialidrott. Påbyggnadsutbildning syftar till att ge vuxna en sådan utbildning som leder till en ny nivå i deras yrke eller till ett nytt yrke.

Enligt skollagen är kommunerna skyldiga att informera om och anordna grundläggande vuxenutbildning i sådan omfattning att de kommuninvånare som har rätt till utbildningen och önskar delta i den, får det. Kommunerna ska vidare sträva efter att anordna gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning som svarar mot efterfrågan och behov.

Genom regeringens särskilda satsning på gymnasial vuxenutbildning för arbetslösa har kommunerna sedan läsåret 1993/94 erhållit extra statsbidrag för anordnande av gymnasial utbildning och påbyggnadsutbildning. Sedan 1997-07-01 utgår extra statsbidrag för grundläggande och gymnasial utbildning enligt bestämmelserna om det s.k. Kunskapslyftet.

Utbildningen i komvux anordnas i form av kurser. Kunskapsmålen för utbildningen är desamma som för ungdomsutbildningen, men kursernas innehåll, omfattning och tyngdpunkter behöver inte vara identiska. Kommuner och landsting är huvudmän för komvux. Landstingen får endast anordna gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning inom områdena naturbruk och omvårdnad. Huvudmännen får anlita andra utbildningsanordnare för genomförande av utbildningen.

Antal elever och kursdeltagare i komvux mäts vid två tillfällen. I det efterföljande redovisas först vissa uppgifter som avser läsåret 1996/97 och därefter motsvarande uppgifter avseende vecka 42 1997.

Lsåret 1996/97

Under läsåret 1996/97 deltog 237 128 elever i komvux. Jämfört med läsåret 1995/96 har antalet elever ökat med drygt 26 000 (12%). 97 procent av eleverna deltog i utbildningar som anordnades av kommuner medan landstingen svarade för resterande 3 procent. Kommunernas elevantal ökade med 12 procent (25 377) medan antalet elever i landstingen ökade med 10 procent (711 elever) mellan läsåren 1995/96 och 1996/97.

Tabell 49. Antal elever i komvux läsåren 1992/93 - 1996/97.

Utbildningsnivå Huvudman	1992/93	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97
Grundläggande vuxenutbildning	51 083	51 963	48 460	47 643	47 422
Gymnasial vuxenutbildning	104 092	120 815	140 868	157 559	177 732
Påbyggnadsutbildning	19 157	12 177	6 563	5 798	11 974
Komvux (samtliga nivåer)	174 332	184 955	195 891	211 040	237 128
därav Kommun	170 178	179 073	188 760	203 704	229 081
Landsting	4 154	5 882	7 131	7 336	8 047

Elevökningen förklaras helt av det extra statsbidrag för särskilda utbildningsåtgärder för arbetslösa som infördes läsåret 1993/94. Under läsåret 1996/97 utbetalades 1 518 miljoner kr för 54 100 helårsplatser inom gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning. Det var en ökning med 73 procent eller 22 800 helårsplatser jämfört med läsåret 1995/96. Antalet elever som läsåret 1996/97 deltog i utbildning för arbetslösa var 79 200. Antalet kursdeltagare var ca 535 000.

Tabell 50. Antal kommuner, skolor, kurser, elever och kursdeltagare i komvux läsåren 1994/95 - 1996/97.

Läsår Utbildningsnivå Huvudman	Antal skol- kommuner	Antal skolor	Antal kurs- planer	Antal under- visnings- grupper	Antal elever	Antal kursdel- tagare	Grupp- storlek	Antal kurser per elev
Lsåret 1994/95	280	406	1 776	53 809	195 891	920 152	17,1	4,7
därav Kommun	280	315	1 724	50 824	188 760	862 164	17,0	4,6
Landsting	82	91	126	2 985	7 131	57 988	19,4	8,1
Lsåret 1995/96	279	406	1 874	57 757	211 040	1 015 242	17,6	4,8
därav Kommun	279	315	1 797	54 380	203 704	950 808	17,5	4,7
Landsting	84	91	172	3 377	7 336	64 434	19,1	8,8
Lsåret 1996/97	282	443	2 588	70 999	237 128	1 214 347	17,1	5,1
därav Kommun	282	336	2 461	66 874	229 081	1 143 980	17,1	5,0
Landsting	90	107	301	4 125	8 047	70 367	17,1	8,7
Grundläggande	265	283	72	10 773	47 422	153 307	14,2	3,2
Gymnasial	280	426	1 078	54 240	177 732	971 082	17,9	5,5
därav Kommun	280	322	1 014	50 508	170 518	905 619	17,9	5,3
Landsting	89	104	179	3 732	7 214	65 463	17,5	9,1
Påbyggnads	172	235	1 430	5 986	11 974	89 958	15,0	7,5
därav Kommun	166	195	1 376	5 593	11 141	85 054	15,2	7,6
Landsting	36	40	122	393	833	4 904	12,5	5,9

Sex kommuner i landet hade inte någon kommunal vuxenutbildning i kommunen under läsåret 1996/97. Utbildningsbehoven tillgodosågs i dessa kommuner genom kommunalförbund eller andra samverkansformer med andra kommuner. 22 av landets 23 landsting anordnade kommunal vuxenutbildning. I det återstående landstinget har utbildningen överförs till kommunerna. Utbildningen var geografiskt förlagd till 90 kommuner.

Antalet skolor som anordnade komvux var 443. Skolorna kan antingen vara särskilda komvuxskolor under ledning av en egen rektor eller en gymnasie- eller grundskola där komvux är organisatoriskt underställd rektor i ungdomsskolan. Oavsett organisationsform är komvux ofta lokalmässigt integrerad med ungdomsskolan. Under läsåret 1996/97 anordnades utbildning enligt 2 588 kursplaner på olika nivåer, en ökning med 714 kursplaner jämfört med föregående läsår. Av den totala ökningen var tre fjärdedelar kursplaner inom påbyggnadsutbildning. Det totala antalet undervisningsgrupper var 70 999. Det var en ökning med drygt 13 200 undervisningsgrupper (23%) jämfört med läsåret 1995/96.

I statistiken över komvux används två begrepp med olika betydelse, elev och kursdeltagare. En elev är en fysisk person som läser en eller flera kurser i komvux. Av detta följer att en elev kan studera på flera olika nivåer under läsåret. I tabellerna har dessa elever förts till den nivå där eleven studerar flest timmar. Genom detta förfaringssätt undviks en dubbelräkning av eleverna, men det innebär samtidigt att antalet elever på varje enskild nivå underskattas något. På varje kurs som eleven deltar i räknas han/hon som en kursdeltagare. Antalet kursdeltagare var läsåret 1996/97 5,1 gånger fler än antalet elever dvs varje elev deltog i genomsnitt i 5,1 kurser under året. Det var en ökning med 0,3 kurser per elev jämfört med läsåret 1995/96.

Som tidigare nämnts ökade det totala antalet elever med drygt 26 000 (12%) jämfört med föregående läsår. Antalet elever i gymnasial vuxenutbildning ökade med 20 200 (13%) och antalet elever i påbyggnadsutbildning ökade med 6 200 elever (107%). Antalet elever i grundläggande vuxenutbildning mins-

kade med drygt 200 (-0,5%). Antalet kursdeltagare ökade med ca 199 100 (20%) mellan läsåren 1995/96 och 1996/97. Antalet kursdeltagare inom gymnasial vuxenutbildning ökade med 156 800 (19%) och antalet kursdeltagare i påbyggnadsutbildning ökade med 41 600 (86%). Antalet kursdeltagare inom grundläggande vuxenutbildning ökade med närmare 700 (0,4%).

Av det totala antalet kursdeltagare deltog 87,4 procent i kurser som anordnades på dagtid. Det var en ökning jämfört med läsåret 1995/96 då motsvarande andel var 85,1 procent.

Den genomsnittliga gruppstorleken i komvux som helhet var 17,1 mot 17,6 läsåret 1995/96. I grundläggande vuxenutbildning var den genomsnittliga gruppstorleken 14,2 (14,2), i gymnasial vuxenutbildning 17,9 (18,5) och i påbyggnadsutbildning 15,0 (15,8). Siffror inom parentes avser motsvarande uppgifter läsåret 1995/96.

Tabell 51. Komvuxkurser med flest kursdeltagare läsåret 1996/97.

Utbildningsnivå Kurser	Antal kommuner som ger kursen	Antal kursdeltagare		Kvinnor	
		Totalt Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Grundläggande vuxenutbildning	265	153 307	100,0	97 504	63,6
Engelska	259	36 526	23,8	23 299	63,8
Matematik	259	34 425	22,5	22 970	66,7
Svenska	259	24 137	15,7	14 733	61,0
Svenska som andraspråk	168	24 011	15,7	14 581	60,7
Samhällskunskap	237	12 410	8,1	7 886	63,5
Gymnasial vuxenutbildning	280	971 082	100,0	633 056	65,2
Datakunskap-grundkurs	267	54 050	5,6	36 879	68,2
Engelska A	276	43 728	4,5	28 632	65,5
Matematik A	274	42 255	4,4	28 406	67,2
Matematik B	273	39 616	4,1	25 060	63,3
Engelska B	270	38 672	4,0	25 535	66,0
Svenska B, svenska språket	255	33 074	3,4	21 919	66,3
Samhällskunskap A	268	32 906	3,4	21 673	65,9
Matematik C	259	31 215	3,2	17 734	56,8
Textbehandling A	211	26 111	2,7	18 617	71,3
Svenska A	262	24 426	2,5	15 808	64,7
Påbyggnadsutbildning	172	89 958	100,0	48 389	53,8
Datakunskap (datorkunskap)	94	17 765	19,7	7 401	41,7
Företagsekonomi	85	7 687	8,5	5 018	65,3
Hotellkunskap	15	4 519	5,0	3 716	82,2
Samtliga nivåer	282	1 214 347	100,0	778 949	64,1

De tio största kurserna av totalt 2 588 omfattade 32 procent av samtliga kursdeltagare. Datakunskap på gymnasienivå var den vanligast förekommande kursen. Antalet kursdeltagare var 54 050 och kursen anordnades i 267 kommuner.

Inom gymnasial vuxenutbildning har flertalet kurser ökat i deltagarantal, grundkurs i datakunskap har t.ex. ökat med 10 procent. Även inom påbyggnadsutbildningarna är kurs i datakunskap nu den största utbildningen. Antalet kursdeltagare har ökat med 13 300 eller 278 procent.

Komvux kan med rätta sägas vara kvinnornas skolform eftersom majoriteten, 65,1 procent, av eleverna var kvinnor. Kvinnornas andel har ökat med 0,3 procentenheter sedan föregående år. Andelen kvinnor var högst inom landstingens gymnasiala vuxenutbildning (85,9%).

Läsåret 1996/97 var antalet elever i komvux födda utomlands 61 934 eller 26,1 procent. Året innan var antalet 57 577 (27,3%). I grundläggande vuxenutbildning ökade andelen elever födda utomlands från 63,2 till 63,7 procent.

Elevernas medianålder var 29 år för hela komvux. Högst medianålder hade eleverna i grundläggande vuxenutbildning (33 år). Lägst medianålder hade eleverna i påbyggnadsutbildning (27 år).

Tabell 52. Antal elever, därav kvinnor, invandrare samt elever från annan kommun, i komvux läsåret 1996/97.

Utbildningsnivå Huvudman	Elever		därav Kvinnor		Födda utomlands		Bosatta i annan kommun	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Grundläggande	47 422	20,0	30 102	63,5	30 197	63,7	2 539	5,4
Gymnasial	177 732	75,0	117 547	66,1	29 941	16,8	17 074	9,6
därav Kommun	170 518	71,9	111 352	65,3	28 644	16,8	14 099	8,3
Landsting	7 214	3,0	6 195	85,9	1 297	18,0	2 975	41,2
Påbyggnads	11 974	5,0	6 675	55,7	1 796	15,0	4 000	33,4
därav Kommun	11 141	4,7	6 173	55,4	1 744	15,7	3 415	30,7
Landsting	833	0,4	502	60,3	52	6,2	585	70,2
Samtliga nivåer 96/97	237 128	100,0	154 324	65,1	61 934	26,1	23 613	10,0
därav Kommun	229 081	96,6	147 627	64,4	60 585	26,4	20 053	8,8
Landsting	8 047	3,4	6 697	83,2	1 349	16,8	3 560	44,2

Andelen elever som fick sin utbildning i en annan kommun än hemkommunen minskade från 10,5 procent 1995/96 till 10,0 procent 1996/97. Som jämförelse kan nämnas att läsåret 1991/92 fick 17,5 procent av eleverna sin komvux-utbildning i en annan kommun.

Av det totala antalet elever i komvux läsåret 1996/97 var 141 976 (59,9%) nyinskrivna. Andelen är i stort oförändrad jämfört med läsåret 1995/96. Med nyinskrivna elever menas elever som inte bedrev komvuxstudier föregående läsår.

Höstterminen 1997

Antalet elever i komvux uppgick vid mätningen vecka 42 1997 till 221 500 vilket var en ökning med 47 100 elever (27%) jämfört med hösten 1996.

Den gymnasiala vuxenutbildningen ökade med 45 700 elever (35%), medan grundläggande vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning ökade med 900 elever (2%) respektive 400 elever (7%). Ökningen av antalet elever beror på regeringens femåriga satsning på vuxenutbildning, Kunskapslyftet. Kunskapslyftet ersatte fr o m 1997-07-01 de tidigare statsbidragen för särskilda utbildningssatsningar mot arbetslöshet. Antalet elever som deltog i utbildning inom Kunskapslyftet var i oktober 1997 ca 47 000 fler än de som deltog i kurser för arbetslösa året innan.

Eleverna studerar också fler kurser än tidigare år. Vid mätningen i oktober 1997 deltog en elev i genomsnitt i 4,0 kurser vilket var en ökning med 0,4 kurser (+11%) jämfört med oktober 1996. Andelen elever som studerar på dagtid har ökat från 73 till 80 procent. Uttryckt i heltidsstuderande har komvux ökat med hela 46 procent jämfört med hösten 1996. Som heltidsstuderande har då räknats deltagande i kurser om 15 undervisningstimmar (à 60 minuter) under 18 veckor hösten 1997.

4 procent av befolkningen i åldern 20-64 år var i oktober 1997 elever i komvux. Andelen varierar stort mellan kommunerna, från 0,9 till 8,5 procent. Mindre kommuner har en genomsnittligt lägre andel elever i komvux än större. I landets nio minsta kommuner (mindre än 5 000 invånare) är den genomsnittliga andelen 3,7 procent (totalt 928 elever). I de tre storstadskommunerna är andelen 4,5 procent (totalt 40 800 elever).

Tabell 53. Antal kommuner, skolor, kurser, elever, grupper och kursdeltagare i komvux vecka 41 1995, vecka 42 1996 och vecka 42 1997.

År Utbildningsnivå Huvudman	Antal skol- kommuner	Antal skolor	Antal kurs- planer	Antal under- visnings- grupper	Antal elever	Antal kursdel- tagare	Grupp- storlek	Antal kurser per elev
Vecka 41 1995	279	398	1 254	29 110	155 971	519 845	17,9	3,3
därav Kommun	279	317	1 232	27 956	150 664	497 176	17,8	3,3
Landsting	77	81	78	1 154	5 307	22 669	19,6	4,3
Vecka 42 1996	281	427	1 898	33 889	174 451	627 278	18,5	3,6
därav Kommun	281	329	1 803	32 517	168 594	601 635	18,5	3,6
Landsting	86	98	204	1 372	5 857	25 643	18,7	4,4
Vecka 42 1997	282	478	2 519	49 057	221 508	883 250	18,0	4,0
därav Kommun	282	368	2 993	47 185	215 029	848 813	18,0	3,9
Landsting	88	110	318	1 872	6 479	34 437	18,4	5,3
Grundläggande	268	287	70	5 961	36 859	99 793	16,7	2,7
Gymnasial	281	457	1 277	39 933	177 727	732 615	18,3	4,1
därav Kommun	281	353	1 251	38 446	172 188	703 073	18,3	4,1
Landsting	86	104	137	1 487	5 539	29 542	19,9	5,3
Påbyggnads	131	194	1 172	3 163	6 922	50 842	16,1	7,3
därav Kommun	107	146	1 072	2 778	5 982	45 947	16,5	7,7
Landsting	40	48	181	385	940	4 895	12,7	5,2

Antalet skolor som anordnade komvux har ökat från 427 hösten 1996 till 478 hösten 1997. Det totala antalet undervisningsgrupper var 49 057. Antalet undervisningsgrupper har ökat med 15 167 (45%) jämfört med mätningen vecka 42 1996. Den genomsnittliga gruppstorleken i komvux som helhet var 18,0, vilket innebär en minskning jämfört med hösten 1996, då gruppstorleken var 18,5.

Tabell 54. Antal elever, därav kvinnor, invandrare samt elever från annan kommun, i komvux vecka 42 1997.

Utbildningsnivå Huvudman	Elever		därav Kvinnor		födda utomlands		bosatta i annan kommun	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Grundläggande	36 859	16,6	23 942	65,0	20 122	54,6	1 822	4,9
Gymnasial	177 727	80,2	119 911	67,5	32 728	18,4	13 155	7,4
därav Kommun	172 188	77,7	115 078	66,8	31 833	18,5	10 890	6,3
Landsting	5 539	2,5	4 833	87,3	895	16,2	2 265	40,9
Påbyggnads	6 922	3,1	3 494	50,5	775	11,2	1 818	26,3
därav Kommun	5 982	2,7	2 918	48,8	700	11,7	1 220	20,4
Landsting	940	0,4	576	61,3	75	8,0	598	63,6
Samtliga nivåer 1997	221 508	100,0	147 347	66,5	53 625	24,2	16 795	7,6
därav Kommun	215 029	97,1	141 938	66,0	52 655	24,5	13 932	6,5
Landsting	6 479	2,9	5 409	83,5	970	15,0	2 863	44,2

Jämfört med hösten 1996 har andelen kvinnor ökat från 65,7 till 66,5 procent.

Antalet elever födda utomlands var hösten 1997 53 625 och utgjorde 24,2 procent av samtliga elever. Av dessa elever återfanns 20 122 (37,5%) på kurser inom grundläggande vuxenutbildning, där de i sin tur utgjorde 54,6 procent av eleverna, en minskning jämfört med 1996 då andelen var 65,7 procent.

Antalet elever som får sin utbildning i en annan kommun än hemkommunen var 16 795 (7,6%). Det var något lägre andel än hösten 1996 (8,7%).

Av det totala antalet elever i komvux hösten 1997 var 55,5 procent nyinskrivna. Med nyinskrivna menas elever som inte bedrev komvuxstudier läsåret 1996/97.

7.2 Resurser

Lärare

Antalet tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) i komvux uppgick vid mätningen i oktober 1997 till 12 600 personer. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 60,8 procent. Omräknat till heltidstjänster fanns det närmare 7700 lärare i komvux. Sju procent av årsarbetskraften fanns inom landstingets vuxenutbildning.

Jämfört med föregående läsår har antalet tjänstgörande lärare ökat med 20 procent medan antalet lärare omräknat till heltidstjänster ökade med 29 procent. Antalet elever omräknat till heltidsstuderande har ökat kraftigt till följd av det s.k. kunskapslyftet.

Detta har lett till att lärartätheten i komvux, uttryckt som antal lärare (heltidstjänster) per 100 heltidsstuderande har fortsatt att minska, från 5,6 1995/96 och 5,0 1996/97 till 4,4 1997/98. Vissa kommuner har emellertid anlitat andra anordnare av komvux i större utsträckning än tidigare. Det är troligt att uppgifter om lärare på kurser hos andra anordnare saknas till viss del och att lärartätheten därmed är något underskattad. Andelen undervisning hos andra anordnare än kommuner och landsting var hösten 1997 13,5 procent.

Tabell 55. Lärare i komvux vecka 41 1995, vecka 42 1996 och vecka 42 1997.

Läsår Pedagogisk utbildning Huvudman	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster ¹⁾		Antal lärare (heltidstj.) per 100 heltidsstud. ^{1) 2)}	
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	därav m. tillsvid.- anställning	Totalt	Exkl. lärare i hemspråk och Sv2
1995/96 Samtliga lärare	9 760	4 162	5 598	55,9	5 453	4 201	5,6	5,1
därav								
Antal med ped.utbildning	8 362	3 452	4 910	56,9	4 755	4 035	.	.
Andel (%) med ped. utbildn.	85,7	82,9	87,7	.	87,2	96,1	.	.
1996/97 Samtliga lärare	10 462	4 449	6 013	56,6	5 924	4 663	5,0	4,8
därav								
Antal med ped.utbildning	8 933	3 689	5 244	57,7	5 154	4 450	.	.
Andel (%) med ped. utbildn.	85,4	82,9	87,2	.	87,0	95,4	.	.
1997/98 Samtliga lärare	12 600	5 403	7 197	60,8	7 662	5 646	4,4	4,2
därav								
Antal med ped.utbildning	10 065	4 153	5 912	62,1	6 251	5 245	.	.
Andel (%) med ped. utbildn.	79,9	76,9	82,1	.	81,6	92,9	.	.
Per huvudman 1997/98								
Kommun (samtliga lärare)	11 653	5 156	6 497	61,2	7 132	5 209	4,3	4,1
därav								
Andel (%) med ped. utbildn.	79,1	76,5	81,2	.	81,0	92,7	.	.
Landsting (samtliga lärare)	971	259	712	54,5	529	438	6,6	6,6
därav								
Andel (%) med ped. utbildn.	89,4	84,9	91,0	.	90,7	95,4	.	.

¹⁾ Sättet för omräkning till heltidstjänster har förändrats fr.o.m. läsåret 1995/96. Tidigare baserades omräkningen på uppgifter om lärarnas fastställda undervisningstid. Fr.o.m. läsåret 1995/96 baseras omräkningen på de uppgifter som för varje lärare lämnats om omfattningen av lärarens tjänst. Förändringen, som är betingad av det nya läraravtalet, gör att uppgifterna för läsåren 1995/96 och senare läsår inte är helt jämförbara med de uppgifter som finns publicerade om tidigare läsår.

²⁾ Antalet heltidsstuderande har beräknats med hjälp av antalet redovisade elevtimmar och innebär att antalet sextiominuterslektioner under respektive hösttermin har dividerats med 270 (18 veckor * 15 sextiominuterslektioner).

Hösten 1997 saknade 18 procent av årsarbetskraften formell lärarutbildning. Det är en ökning med 5 procentenheter jämfört med läsåret innan. Bland de 170 kommuner som hade minst 10 årsarbetare varierade andelen lärare utan lärarutbildning mellan noll och 73 procent.

Lärarnas fastställda undervisningstid under vecka 42 1997 uppgick till drygt 174 500 lärarveckotimmar. Jämfört med hösten 1996 har det totala antalet lärarveckotimmar i komvux ökat med 33 procent. Som framgår av tabell 56 var ökningen i absoluta tal störst inom gymnasial vuxenutbildning, men relativt sett större inom modersmål.

Tabell 56. Fastställd undervisningstid vecka 41 1995, vecka 42 1996 och vecka 42 1997.

Läsår Nivå Typ av undervisning Huvudman	Lärarveckotimmar		Förändring jämfört med föregående år	
	Antal	Andel (%)	Antal	I procent
1995/96	118 891	100,0	-933	-0,8
1996/97	131 444	100,0	+12 553	+10,6
1997/98	174 548	100,0	+43 104	+32,8
därav				
Grundlägg vuxenutbildning ¹⁾	35 434	20,3	+4 294	+13,8
Gymnasial vuxenutbildning ¹⁾	118 065	67,6	+35 881	+43,7
Påbyggnadsutbildning ¹⁾	12 381	7,1	+712	+6,1
Modersmål	267	0,2	+94	+54,3
Svenska som andraspråk	8 401	4,8	+2 123	+33,8
Per huvudman 1997/98				
Kommun	163 036	93,4	+41 019	+33,6
Landsting	11 512	6,6	+2 085	+22,1

¹⁾ Exkl. lärarveckotimmar i modersmål och svenska som andraspråk.

Kostnader

Den totala kostnaden för komvux 1997 var 5 021 miljoner kronor, en ökning sedan 1996 med 34 procent i fasta priser. Även mellan 1993-1996 ökade komvux både när det gäller resurser och volym. En förklaring till ökningarna i komvux är att kommunerna sedan hösten 1993 har fått extra statsbidrag för utbildningsåtgärder för att motverka arbetslösheten. Hösten 1997 inleddes regeringens femåriga satsning på Kunskapslyftet, vilket tillsammans med vårens satsningar på utbildningsinsatser för vuxna arbetslösa svarar för hela volymökningen.

Det särskilda statsbidraget var under 1997 ca 2 536 miljoner kronor, vilket är ca 1 460 miljoner mer än 1996. Statsbidraget finansierade 1994 och 1995 en femtedel av de totala kostnaderna för komvux. För 1996 utgjorde det särskilda statsbidraget nästan 30 procent och för 1997 ca 50 procent.

Komvux i kommunal regi svarade för 91 procent av kostnaderna och landstingens komvux för nio procent. Per elev (omräknat till heltidsstuderande) var kostnaden för utbildning med kommunen som utbildningsanordnare 32 100 kronor. Kostnaden för av kommunen anordnad grundläggande vuxenutbildning (33 600 kr) var något högre än för gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning (31 700 kr). Inkluderas även utbildning i landstingens regi var kostnaden i gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning 34 000 kronor per elev. Kommungruppen större städer och storstäder har genomsnittligt lägre kostnader än övriga kommungrupper. Glesbygdskommuner har de högsta genomsnittliga kostnaderna för båda nivåerna.

Tas hänsyn även till av kommunen upphandlad verksamhet hos externa utbildningsanordnare har kostnaderna per elev för kommunal vuxenutbildning minskat med ca två procent i fasta priser sedan 1996.

En jämförelse mellan de två huvudmännen visar att kostnaden per elev var mer än dubbelt så hög i landstingens komvux som i kommunal komvux. Utbildningens innehåll är självfallet också olika hos de två huvudmännen, eftersom landstingen enbart anordnar utbildning inom områdena omvårdnad och naturbruk. Särskilt naturbruksutbildningar hade en hög kostnad per elev (119 600 kr).

Tabell 57. Kostnader för komvux 1995, 1996 och 1997, fördelade på huvudman och kostnadslag.

	Samtliga huvudmän			Kommunal huvudman			Landsting		
	Kostnad totalt miljoner kr	Andel (%)	Kostnad per heltidsstud., kr	Kostnad totalt miljoner kr	Andel (%)	Kostnad per heltidsstud ¹⁾ , kr	Kostnad totalt miljoner kr	Andel (%)	Kostnad per heltidsstud ²⁾ , kr
Samtliga nivåer 1995	3 229		31 700	2 919		30 100	309		61 200
Samtliga nivåer 1996	3 739		33 100	3 377		31 400	362		70 000
Samtliga nivåer 1997									
Totalt ³⁾	4 845 ³⁾ 100		33 900	4 397 ³⁾ 100		32 100	448	100	75 400
därav undervisning	2 314	48	16 200	2 135	49	15 600	178	40	30 000
lokaler	831	17	5 800	695	16	5 100	136	30	22 800
läromedel/utr./bibl.	297	6	2 100	271	6	2 000	26	6	4 400
skolledning	229	5	1 600	207	5	1 500	22	5	3 600
elevvård	30	1	210	23	1	170	7	1	1 130
syö	100	2	700	96	2	700	4	1	710
övrigt	1 045	22	7 300	969	22	7 100	76	17	12 700
Grundläggande vuxenutbildning									
Totalt	915	100	33 600	915	100	33 600	.	.	.
därav undervisning	491	54	18 000	491	54	18 000	.	.	.
lokaler	164	18	6 000	164	18	6 000	.	.	.
läromedel/utr./bibl.	43	5	1 600	43	5	1 600	.	.	.
skolledning	52	6	1 900	52	6	1 900	.	.	.
elevvård	7	1	260	7	1	260	.	.	.
syö	21	2	780	21	2	780	.	.	.
övrigt	137	15	5 000	137	15	5 000	.	.	.
Gymnasial vuxen- och påbyggnadsutbildning									
Totalt ³⁾	3 930	100	34 000	3 482	100	31 700	448	100	75 400
därav undervisning	1 823	46	15 800	1 644	47	15 000	178	40	30 000
lokaler	666	17	5 800	531	15	4 800	136	30	22 800
läromedel/utr./bibl.	254	7	2 200	228	7	2 100	26	6	4 400
skolledning	176	4	1 500	155	4	1 400	22	5	3 600
elevvård	23	1	200	16	1	150	7	1	1 130
syö	79	2	680	75	2	680	4	1	710
övrigt	908	23	7 800	832	24	7 600	76	17	12 700

¹⁾ Elever har räknats om till heltidsstuderande under året utifrån antal undervisningstimmar på de kurser de deltagit i. (15 timmar om 60 minuter per vecka under 36 veckor har betraktats som heltidsstudier).

²⁾ Elever har räknats om till heltidsstuderande under året utifrån antal elevveckor på de kurser de deltagit i.

³⁾ Tabellen redovisar kostnader för huvudmannens skolor. Kommunens kostnader för andra anordnare (176,1 miljoner) ingår ej.

7.3 Resultat

Av de 1 214 347 kursdeltagare som fanns registrerade vid något tillfälle under läsåret 1996/97 fullföljde 905 591 (74,6%) under läsåret den kurs de påbörjat och 206 091 (17,0%) avbröt kursen. Resterande 102 665 kursdeltagare (8,5%) deltog vid läsårets slut i kurser som ännu inte var avslutade. Jämfört med de uppgifter som tidigare redovisats för läsåret 1995/96 har andelen kursdeltagare som vid läsårets slut deltog i kurser som var pågående minskat från 9,2 till 8,5 procent. Andelen kursdeltagare som fullföljt utbildning har därför ökat från 73,9 till 74,6 procent och andelen kursavbrott har ökat från 16,9 till 17,0 procent.

Tabell 58. Antal kursdeltagare som slutfört respektive avbrutit kurs i komvux läsåret 1996/97.

Utbildningsnivå	Antal kursdeltagare	därav		Fortsätter nästa läsår	
		Slutfört kurs	Avbrutit kurs	Antal	Andel (%)
Kön		Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Huvudman					
Grundläggande vuxenutbildning	152 628	84 064	55,1	38 034	24,9
Gymnasial vuxenutbildning	814 297	626 851	77,0	129 590	15,9
Påbyggnadsutbildning	48 317	39 781	82,3	4 007	8,3
Samtliga	1 015 242	750 696	73,9	171 631	16,9
därav					
Män	359 549	262 765	73,1	64 310	17,9
Kvinnor	655 693	487 931	74,4	107 321	16,4
Kommun	950 808	695 549	73,2	168 664	17,7
Landsting	64 434	55 147	85,6	2 967	4,6

Antalet kursdeltagare som slutförde kurs inom gymnasial vuxenutbildning var 750 676. Ca 0,1 procent av dessa fick betyg enligt det relativa betygssystemet. För ca 10 procent av kursdeltagarna saknas uppgift om betyg. Betygsfördelningen för resterande 674 891 kursdeltagare, som fick betyg enligt det målrelaterade betygssystemet, redovisas i tabell 59.

Den genomsnittliga betygsfördelningen var Icke godkänd 7,4 (6,4) procent, Godkänd 40,0 (42,4) procent, Väl godkänd 38,5 (38,4) procent och Mycket väl godkänd 14,1 (12,8) procent. Siffror inom parentes avser läsåret 1995/96. Andelarna kursdeltagare med betygen Icke godkänd och Mycket väl godkänd har således ökat något medan andelen kursdeltagare med betyget Godkänd har minskat i motsvarande grad. Av tabellen framgår att andelen kursdeltagare med betyget Mycket väl godkänd var lägre än genomsnittet i svenska och engelska och att andelen kursdeltagare med betyget Icke godkänd var högre än genomsnittet i matematik B och C. Liksom i grundskolan och gymnasieskolan hade kvinnor i genomsnitt något högre betyg än män.

Tabell 59. Betygsfördelning för kursdeltagare som slutfört kurs inom gymnasial vuxenutbildning läsåret 1996/97.

Utbildningsnivå Kurs Kön Huvudman	Antal kursdeltagare som slutfört kurs	Antal kursdeltagare med målrelaterade betyg ¹⁾	Därav med betyget							
			Icke godkänd (IG)		Godkänd (G)		Väl godkänd (VG)		Mycket väl godkänd (MVG)	
			Antal	Andel(%)	Antal	Andel(%)	Antal	Andel(%)	Antal	Andel(%)
Gymnasial vuxenutbildning	626 851	553 396	35 652	6,4	234 437	42,4	212 613	38,4	70 694	12,8
<i>därav</i>										
Datakunskap-grundkurs	41 909	36 618	2 362	6,5	16 879	46,1	13 042	35,6	4 335	11,8
Engelska A	22 690	21 201	1 410	6,7	9 316	43,9	8 463	39,9	2 012	9,5
Matematik A	25 222	22 444	1 484	6,6	10 021	44,6	8 222	36,6	2 717	12,1
Engelska B	26 015	24 290	1 771	7,3	11 632	47,9	8 896	36,6	1 991	8,2
Matematik B	26 571	23 959	3 035	12,7	10 803	45,1	7 601	31,7	2 520	10,5
Samhällskunskap A	19 480	17 988	1 048	5,8	7 212	40,1	7 256	40,3	2 472	13,7
Svenska B språket	18 477	17 490	717	4,1	7 211	41,2	7 776	44,5	1 786	10,2
Matematik C	19 828	17 706	1 994	11,3	8 124	45,9	5 725	32,3	1 863	10,5
Textbehandling A	21 059	19 357	1 035	5,3	8 485	43,8	7 060	36,5	2 777	14,3
A:Språket och människan	18 407	16 364	962	5,9	8 136	49,7	6 213	38,0	1 053	6,4
Övriga kurser gymnasial vux	387 193	335 979	19 834	5,9	136 618	40,7	132 359	39,4	47 168	14,0
<i>därav</i>										
Män	214 640	187 914	16 308	8,7	84 181	44,8	65 294	34,7	22 131	11,8
Kvinnor	412 211	365 482	19 344	5,3	150 256	41,1	147 319	40,3	48 563	13,3
Kommun	572 161	505 594	34 597	6,8	212 131	42,0	192 831	38,1	66 035	13,1
Landsting	54 690	47 802	1 055	2,2	22 306	46,7	19 782	41,4	4 659	9,7

¹⁾ Ca 1 procent av eleverna har fått betyg enligt relativa betygssystemet. För ca 11 procent av eleverna som slutfört kurs har uppgift om betyg inte rapporterats in.

8

Vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särsvux)

8.1 Organisation

Särsvux, vuxenutbildning för utvecklingsstörda, är idag en egen skolform som följer samma läroplan som gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen. Däremot har särsvux egna kursplaner och timplaner. Skolformen vänder sig till vuxna utvecklingsstörda som vill komplettera sin utbildning. Utbildningen bedrivs i form av fristående kurser och syftar till att ge kunskaper och färdigheter motsvarande de som ges i den obligatoriska särskolan och på nationella eller specialutformade program i gymnasiesärskolan. Eleverna kan välja att studera en enda kurs, eller olika kombinationer av kurser.

Timplanerna i särsvux anger endast riktvärden. En elev kan behöva mer eller mindre tid för att nå ett utbildningsmål och har alltid rätt att fullfölja kursen. Förutsättningen är dock att eleven bedöms ha förmåga att nå ett bestämt utbildningsmål.

I likhet med vad som gäller för särskolan har huvudmannskapet för särsvux förts över från landstingen till kommunerna under 1990-talets första hälft. Utbildning anordnades hösten 1997 i totalt 211 kommuner. Eleverna var bosatta i 238 kommuner. Knappt fem procent av eleverna var bosatta i en annan kommun än den där skolan var belägen.

Tabell 60. Antal elever i särsvux 1993 - 1997.

	v 4 I 1993	v 4 I 1994	v 4 I 1995	v 42 1996	v 42 1997
Grundsärskolenivå	1 758	1 733	1 873	2 046	1 918
Träningskolenivå	1 322	1 430	1 448	1 457	1 494
Gymnasie-särskolenivå	68	208	299	394	585
Särsvux	3 148	3 371	3 620	3 897	3 997
därav kommun	1 131	1 512	2 909	3 897	3 997
landsting	2 017	1 859	711	0 ¹⁾	0 ¹⁾

¹⁾ Huvudmannskapet för särsvux ligger fr o m 1996/97 helt på kommunerna

Särsvux omfattade 3 997 elever hösten 1997, en ökning med 100 elever (2,6%) jämfört med hösten 1996. Det var antal elever på gymnasiesärskolenivå som svarade för den största ökningen (48%). Träningskolenivåns elevantal ökade med 2,5 procent medan antal elever på grundskolenivå minskade med 6,3 procent under samma period.

Tabell 61. Elever i särsvux vecka 42 1997 fördelade efter studienivå.

Studienivå	Elever		därav				Antal elever per grupp ¹⁾	Antal elev-tim. per elev under mätveckan
	Totalt antal	Andel (%)	Kvinnor		Födda utomlands			
			Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)		
Grundsärskolenivå	1 918	48	944	49	87	5	2,1	2,4
Träningskolenivå	1 494	37	694	46	47	3	.	1,8
Gymnasiesärskolenivå	585	15	294	50	17	3	2,5	2,6
Samtliga	3 997	100	1 932	48	151	4	2,2	2,2

¹⁾ På grund av blandade grupper redovisas grundskolenivån och träningskolenivån tillsammans.

Det genomsnittliga antalet elevtimmar (60 minuter) per vecka var för särsvux totalt 2,2 vilket var oförändrat jämfört med läsåret 1996/97. Motsvarande uppgifter per studienivå läsåret 1997/98 var för grundskolenivån 2,4 elevtimmar, för träningskolenivån 1,8 elevtimmar och för gymnasiesärskolenivån 2,6 elevtimmar.

Den genomsnittliga gruppstorleken inklusive individuell undervisning var för särsvux totalt 2,2 elever per grupp, för grundskolenivån och träningskolenivån sammanräknade 2,1 elever och för gymnasiesärskolenivån 2,5 elever.

Medianåldern i särsvux var 34 år och ca fyra procent av eleverna var födda utomlands.

8.2 Resurser

Lärare

Antalet tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) var 371 under mätveckan i oktober 1997. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 56,4 procent. Omräknat till heltidstjänster var antalet lärare 209. Drygt sju procent av årsarbetskraften saknade lärarutbildning. Jämfört med föregående år har antalet lärare minskat med tio procent och tjänstgöringsgraden ökat med nio procent, vilket sammantaget innebär en minskning av antalet heltidstjänster med tre procent.

Lärartätheten, beräknad som antal lärare omräknat till heltidstjänster per 100 elever, var 5,2 i oktober 1997. Föregående läsår var den 5,5 lärare per 100 elever. Lärartätheten i särsvux kan inte jämföras med lärartätheten inom andra skolformer, på grund av att eleverna undervisas i mindre grupper och dessutom får färre antal undervisningstimmar per vecka än vad eleverna får i andra skolformer.

Tabell 62. Lärare i sÄrvux vecka 41 1995, vecka 42 1996 och vecka 42 1997.

LÄsÄr Pedagogisk utbildning	Antal tÄnstagörande lärare			Genom- snittlig tÄnstagör- ingsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstÄnster ¹⁾	
	Totalt	dÄrav MÄn	Kvinnor		Totalt	dÄrav m. tillsvid.- anstÄllning
1995/96 Samtliga lärare	403	71	332	49,8	201	171
dÄrav						
Antal med ped.utbildning	368	65	303	50,3	185	166
Andel (%) med ped. utbildn.	91,3	91,5	91,3	.	92,3	96,6
1996/97 Samtliga lärare	414	61	353	51,8	215	180
dÄrav						
Antal med ped.utbildning	367	51	316	52,5	193	172
Andel (%) med ped. utbildn.	88,6	83,6	89,5	.	89,8	95,7
1997/98 Samtliga lärare	371	53	318	56,4	209	173
dÄrav						
Antal med ped.utbildning	339	47	292	57,3	194	169
Andel (%) med ped. utbildn.	91,4	88,7	91,8	.	92,8	97,8

1) SÄttet för omräkning till heltidstÄnster har förändrats fr.o.m. läsåret 1995/96. Tidigare baserades omräkningen på uppgifter om lärarnas faststÄllda undervisningstid. Fr.o.m. läsåret 1995/96 baseras omräkningen på de uppgifter som för varje lärare lämnas om omfattningen av lärarens tÄnst. Förändringen, som Är betingad av det nya läraravtalet, gör att uppgifterna för läsåren 1995/96 och senare läsÄr inte Är helt jämförbara med de uppgifter som finns publicerade om tidigare läsÄr.

LÄrarnas faststÄllda undervisningstid under vecka 42 1997 uppgick till cirka 5 400 lärarveckotimmar om 40 minuter. JÄmfört med föregÄende mÄtning har antalet lärarveckotimmar minskat med fyra procent.

Tabell 63. FaststÄlld undervisningstid vecka 41 1995, vecka 42 1996 och vecka 42 1997.

LÄsÄr NivÄ	LÄrarveckotimmar		FörÄndring jämfört med föregÄende Är	
	Antal	Andel (%)	Antal	I procent
1995/96	5 213	100,0	+835	+19,1
1996/97	5 635	100,0	+422	+8,1
1997/98	5 387	100,0	-248	-4,4
dÄrav				
GrundsÄrskolenivÄ	3 366	62,5	-155	-4,4
TrÄningsskolenivÄ	1 552	28,8	+36	+2,4
GymnasiesÄrskolenivÄ	469	8,7	-129	-21,6

Kostnader

Kommunerna Är frÄn och med 1996 huvudman för sÄrvux, varför endast kommunala skolor ingÄr i Ärets uppgiftsinsamling. Undervisning bedrevs 1997 inom 211 kommuner. För 1996 fördelades undervisningen på 217 kommuner.

Av den totala kostnaden på 93 miljoner kronor utgör undervisningskostnaden tvÄ tredjedelar.

RÄknat per elev var totala kostnaden 23 900 kronor 1997, en minskning med fyra procent i fasta priser sedan 1996.

Undervisningskostnaden per elev var 15 800 kronor. Undervisningskostnaden per elev varierar avsevärt mellan kommunerna, i 25 procent av kommunerna var kostnaden högre Än 21 600 kronor och i 25 procent lägre Än 10 000 kronor. Högst kostnader för undervisning har storstÄderna på 24 300 kronor och lägst kostnader har större övriga kommuner på 11 700 kronor per elev.

Tabell 64. Kostnader för sÄrvux 1995, 1996 och 1997 f6rdelade pÅ kostnadsslag.

	Kommunal huvudman		
	Kostnad totalt miljoner kr	Andel (%)	Kostnad per elev, kr
Totalt 1995¹⁾	81	100	24 600
Totalt 1996	90	100	24 800
Totalt 1997	93	100	23 900
dÄrav undervisning	61	66	15 800
lokaler	13	14	3 200
6rvt	19	20	4 900

¹⁾ Avser samtliga huvudmÄn, varav kommun svarade f6r 72 miljoner och landsting f6r 9 miljoner.

²⁾ Medeltal av antalet elever de tvÅ lÄsÅr som kalenderÅret omfattar.

9

Statens skolor för vuxna (SSV)

9.1 Organisation

Statens skolor för vuxna (SSV) i Härnösand och Norrköping utgör ett komplement till den kommunala vuxenutbildningen. SSV är riksrekryterande skolor, som i form av distansutbildning erbjuder vuxna kompetensinriktad utbildning av samma slag som den som ges i komvux. SSV ska dock i första hand erbjuda utbildning som inte kan komma till stånd inom komvux med tillräcklig spridning eller regelbundenhet. Från och med läsåret 1997/98 deltar SSV i regeringens särskilda satsning på vuxenutbildning, Kunskapslyftet.

Distansundervisning vid SSV genomförs antingen som s.k. brevdistan- undervisning där eleven studerar hemma med stöd av lärare från SSV, eller i form av intervallkurser som innebär en kombination av lärarledda kursperioder vid skolan, vanligtvis en vecka, och studier hemma. Eleverna betalar viss avgift för studiematerialet som är speciellt anpassat för självstudier.

Det totala antalet elever vid SSV läsåret 1996/97 var 14 677, en ökning med 2 350 elever (19 %) jämfört med 1995/96.

Eleverna deltog i genomsnitt i 1,7 kurser under läsåret. Av eleverna var 38 procent män och 62 procent kvinnor. Medianåldern var 30 år.

Tabell 65. Antal elever vid SSV läsåret 1996/97 fördelade efter nivå och studieform.

Utbildningsnivå Kön	Elever Härnösand		Norrköping		Totalt	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Grundläggande vux.	0	.	0	.	0	.
<i>därav</i>						
Brevdistansundervisning	0	.	0	.	0	.
Intervallkurser	0	.	0	.	0	.
Gymnasial vuxenutb.	5 572	96,9	8 846	99,1	14 418	98,2
<i>därav</i>						
Brevdistansundervisning	0	0,0	8 173	91,6	8 173	55,7
Intervallkurser	5 572	96,9	673	7,5	6 245	42,5
Påbyggnadsutbildning	178	3,1	81	0,9	259	1,8
<i>därav</i>						
Brevdistansundervisning	0	0,0	36	0,4	36	0,2
Intervallkurser	178	3,1	45	0,5	223	1,5
Samtliga elever	5 750	100,0	8 927	100,0	14 677	100,0
<i>därav</i>						
Brevdistansundervisning	0	0,0	8 209	92,0	8 209	55,9
Intervallkurser	5 750	100,0	718	8,0	6 468	44,1
Män	2 186	38,0	3 388	38,0	5 574	38,0
Kvinnor	3 564	62,0	5 539	62,0	9 103	62,0

Vid SSV i Härnösand (SSV-H) bedrivs undervisningen i form av intervallkurser medan SSV i Norrköping (SSV-N) till övervägande del har elever som deltar i brevdistanundervisning.

Merparten, 14 418 elever, 98,2 procent deltog i gymnasial vuxenutbildning. Inga elever deltog i kurser på grunskolenivå.

9.2 Resurser

Lärare

De uppgifter om lärare och undervisningstimmar som redovisas i det följande avser hela läsåret 1996/97 och inte, som för övriga skolformer, den fastställda undervisningstiden respektive lärare med anställning längre tid än en månad vid en viss mätvecka under hösten 1997. Detta beror på att skolorna har ett stort antal timanställda lärare som hittills inte ingått i den redovisade statistiken avseende mätvecka.

Antalet tjänstgörande lärare under hela läsåret 1996/97 omräknat till heltidstjänster uppgick till 40, vilket var en ökning med en heltidstjänst jämfört med läsåret 1995/96.

Tabell 66. Antal lärare vid SSV läsåret 1996/97.

Utbildningsanordnare	Antal tjänstgörande lärare	Antal lärare omräknat till heltidstjänster
Summa	209	40
<i>därav</i>		
SSV - Härnösand	149	27
SSV - Norrköping	60	13

Antalet genomförda undervisningstimmar (40 minuter) under läsåret 1996/97 uppgick till 28 920, en ökning med 1 220 timmar (4,4 procent) jämfört med läsåret 1995/96. Ökningen förklaras framförallt av att undervisningsvolymen avseende gymnasial vuxenutbildning har ökat från 23 575 undervisningstimmar 1995/96 till 25 833 1996/97.

Tabell 67. Antal genomförda undervisningstimmar vid SSV läsåret 1996/97.

Utbildningsnivå	Undervisningstimmar			Andel (%)
	Härnösand	Norrköping	Totalt	
Grundläggande vuxenutb.	0	0	0	.
<i>därav</i>				
Brevdistansundervisning	0	0	0	.
Intervallkurser	0	0	0	.
Gymnasial vuxenutb.	17 047	8 786	25 833	89,3
<i>därav</i>				
Brevdistansundervisning	0	3 264	3 264	11,3
Intervallkurser	17 047	5 522	22 569	78,0
Påbyggnadsutbildning	2 467	620	3 087	10,7
<i>därav</i>				
Brevdistansundervisning	0	72	72	0,2
Intervallkurser	2 467	548	3 015	10,4
Samtliga kursdeltagare	19 514	9 406	28 920	100,0
<i>därav</i>				
Brevdistansundervisning	0	3 336	3 336	11,5
Intervallkurser	19 514	6 070	25 584	88,5

Intervallkurser är självfallet mer resurskrävande än brevdistanundervisning, vilket förklarar varför SSV-H har färre elever men fler undervisningstimmar än SSV-N.

Kostnader

Kostnaden för SSV uppgick budgetåret 1997 till 58 miljoner kronor.

Jämfört med 1996 har kostnaderna ökat med sex miljoner kronor (11 %), i fasta priser.

SSV har, i likhet med komvux, ökat sin verksamhet genom regeringens fem-åriga satsning på Kunskapslyftet. SSV har dels fått statsbidrag för att genomföra gymnasial vuxenutbildning (4,0 miljoner kr) dels har flera kommuner upphandlat utbildning från SSV.

Kostnaden för SSV finansierades till övervägande delen med statliga anslag (38,4 miljoner kr). Elevavgifter för undervisningsmaterial (5,8 miljoner kr) och kommunala bidrag till lokalerna (3,8 miljoner kr) är andra viktiga finansieringskällor.

Tabell 68. Kostnader för SSV 1994/95, 1996 och 1997¹⁾

	Samtliga huvudmän		Härnösand		Norrköping	
	Kostnad totalt milj kr	Andel (%)	Kostnad totalt milj kr	Andel (%)	Kostnad totalt milj kr	Andel (%)
Totalt 94/95	46	.	24	.	21	.
Totalt 1996	52	.	24	.	28	.
Totalt 1997	58	100	27	100	31	100
<i>därav</i>						
undervisning	13	23	7	24	7	22
lokaler/inventarier	6	11	5	18	2	5
administration	21	36	8	31	13	41
läromedel/skolbibl	11	19	6	21	5	17
syo	3	6	1	5	2	7
övrigt	3	5	0	1	3	8

¹⁾ Kostnaderna för 1996 har uppskattats till två tredjedelar av kostnaderna för budgetåret 1995/96 (1.7 1995-30.12.1996)

10

Svenskundervisning för invandrare (sfi)

10.1 Organisation

Svenskundervisning för invandrare (sfi) syftar till att ge vuxna invandrare grundläggande kunskaper i svenska språket och om det svenska samhället. Varje kommun är skyldig att se till att sfi, från och med andra halvåret det år de fyller sexton år, erbjuds de personer som saknar de grundläggande kunskaper i svenska språket som utbildningen avser att ge.

Riktvärdet för undervisningens omfattning i tid är 525 timmar. Riktvärdet får underskridas eller överskridas beroende på hur mycket undervisning eleven behöver för att uppnå de kunskapsmål som anges i kursplanen. Eleven börjar sina studier på den språkliga nivå som bestäms av förkunskaperna och avslutar dem när målen för utbildningen har uppnåtts.

Sfi för analfabeter kombineras med läs- och skrivinläring i grundläggande vuxenutbildning. För ungdomar i åldrarna 16 - 19 år kan sfi kombineras med studier på ett individuellt program i gymnasieskolan. Inom grundläggande vuxenutbildning finns en påbyggnad till sfi, kursen svenska som andraspråk.

Kommunerna är huvudmän för sfi och bestämmer hur utbildningen ska organiseras. Detta gäller t ex undervisningsintensitet och val av utbildningsanordnare. Sfi anordnas av flertalet kommuner i anslutning till komvux. I en del kommuner anlitas studieförbund, folkhögskolor eller privata anordnare för genomförandet av sfi.

Läsåret 1996/97

Läsåret 1996/97 deltog totalt 41 334 elever i sfi. Det är ungefär 10 000 färre än läsåret innan. Av de drygt 41 000 eleverna var 13 231 nybörjare i sfi under 1996/97. Övriga, dvs 28 103, hade påbörjat sfi ett eller flera läsår tidigare. Antalet nybörjare i sfi 1996/97 var därmed ungefär 3 000 färre än läsåret innan och nästan 20 000 färre än antalet nybörjare 1994/95.

Tabell 69. Studieanordnare och elever i sfi läsåren 1994/95 - 1996/97.

År	Antal Studieanordnare	Antal kommuner	Antal studieanordnare	Antal elever	Antal elever per Kommun	Antal elever per Studieanordnare
1994/95	277		310	61 017	220	197
1995/96	276		309	51 486	187	167
1996/97	268		306	41 334	153	134
<i>därav</i>						
Kommun	255		273	37 550	147	138
Studieförbund	12		14	1 521	127	109
Annan	13		19	2 063	159	109

Av samtliga elever 1996/97 var 18 836 (46 %) flyktingar, 853 (2 %) tillståndssökande och 21 445 (52 %) övriga invandrare. Jämfört med läsåret 1995/96 har antalet flyktingar i sfi minskat kraftigt, med 11 000 personer, medan antalet övriga invandrare ökat något, med 1 000 personer. Med flykting avses en person som efter att ha beviljats uppehållstillstånd mottagits i kommunen och som kommunen har rätt att erhålla ersättning för enligt statsbidragsbestämmelserna för mottagande av flyktingar i kommunen. Med tillståndssökande avses utländsk medborgare som sökt uppehållstillstånd för bosättning i Sverige och som ännu inte erhållit beslut. Med övriga invandrare avses elever i sfi som inte är flyktingar eller tillståndssökande.

Bland eleverna under 1996/97 hade 8 634 personer bosniska/kroatiska/serbiska som modersmål. Det var fortfarande den största språkgruppen, trots att antalet var ungefär 9 000 lägre än 1995/96. Därefter största språk 1996/97 var arabiska, som var 5 901 elevers modersmål. Övriga språk med många sfi-elever 1996/97 var albanska (3 321 elever), spanska (2 248 elever), kurdiska (2 026 elever), persiska (1 791 elever) och somaliska (1 580 elever). 62 procent av eleverna hade något av dessa sju språk som modersmål. Samma sju språk var de vanligaste även bland sfi-eleverna 1994/95 och 1995/96. Antalet elever med modersmålet bosniska/serbiska/kroatiska hade emellertid halverats 1996/97 jämfört med 1995/96 och antalet elever med modersmålet albanska var ungefär 25 procent lägre. För övriga språk var skillnaderna i elevantal mellan 1995/96 och 1996/97 små.

268 kommuner hade elever i sfi läsåret 1996/97 jämfört med 276 kommuner 1995/96. Sfi var en relativt liten verksamhet i många kommuner. 55 kommuner hade färre än 25 elever under 1996/97, 185 kommuner hade färre än 100 elever.

Av det totala antalet elever läsåret 1996/97 var 59,4 procent kvinnor och 40,6 procent män. Andelen kvinnor har ökat jämfört med 1994/95 och 1995/96, då andelen var 51,6 respektive 55,2 procent.

Elevernas medianålder var 33 år läsåret 1996/97. 16,4 procent av eleverna var yngre än 25 år medan 5,3 procent var 55 år eller äldre. Åldersfördelningen var densamma 1995/96.

Höstterminen 1997

Statistik om elever i sfi samlas dels in för läsåret sammantaget, dels för en speciell mätvecka, veckan då 15 oktober infaller. Vid denna mättidpunkt samlas elev- och lärarstatistik in för samtliga skolformer vilket gör det möjligt att belysa hur många som samtidigt deltar i utbildning och bland annat relatera detta till lärarresurser.

I oktober 1997 deltog 22 252 elever i sfi. Det är ungefär 3 000 elever färre än vid motsvarande tidpunkt året innan. Sfi-undervisning anordnades i 254 kommuner, dvs i 13 färre än hösten 1996 och i 22 färre än hösten 1995. I 13 kommuner gick alla elever i oktober 1997 i kurser där kommunen anlitat annan anordnare, t ex studieförbund, folkhögskola eller privat anordnare. I oktober 1996 var det 15 kommuner som hade alla sina elever i kurser med annan anordnare än kommunen själv. I oktober 1997 hade 10 kommuner elever både i kommunal anordnare och annan anordnare kurser, motsvarande uppgift för hösten 1996 är också 10 kommuner.

Tabell 70. Studieanordnare och elever i sfi vecka 41 1995- 1997.

År Studieanordnare	Antal kommuner	Antal studie- anordnare	Antal elever	Antal elever per	
				Kommun	Studieanordnare
Vecka 41 1995	276	303	35 701	129	118
Vecka 42 1996	267	291	25 240	95	87
Vecka 42 1997	254	280	22 252	88	79
<i>därav</i>					
Kommun	241	254	20 675	86	81
Studieförbund	10	11	645	65	59
Annan	14	15	932	67	62

Antalet flyktingar av sfi-eleverna hösten 1997 var 10 116, dvs 45,5 procent. Antalet flyktingar har minskat från 23 524 hösten 1995 och 13 151 hösten 1996. Vanligaste modersmål bland sfi-eleverna var precis som hösten 1996 och läsåret 1996/97 bosniska/kroatiska/serbiska. Antalet elever med detta modersmål var 3 664 vilket är nästan 3 000 färre än hösten 1996.

De enda uppgifter som finns om sfi-elevernas utbildningsbakgrund är antalet utbildningsår i hemlandet, dvs ett grovt mått på tidigare utbildning. 23 procent av eleverna hösten 1997 hade en tidigare utbildning som var högst sex år. 20 procent av eleverna hade en 7-9-årig utbildning från hemlandet medan 57 procent hade en utbildning som var tio år eller längre. Utbildningsnivån hösten 1997 var därmed densamma som för eleverna hösten 1996.

Invandrare med den allra kortaste utbildningen måste i allmänhet delta i läs- och skrivinläring inom grundläggande vuxenutbildning innan eller parallellt med sfi-studierna. Det finns farhågor om att elever som egentligen bedriver sfi-studier, av några kommuner betraktas som elever enbart i grundläggande vuxenutbildning och därför inte rapporteras i sfi-statistiken. Elevantalet i sfi kan alltså vara underskattat och utbildningsnivån därmed överskattad.

Utbildningsbakgrunden varierade mycket mellan elever med olika modersmål. Elever med ryska, engelska och polska som modersmål hade den längsta tidigare utbildningen, elever med romani, vietnamesiska och thailändska den kortaste. 95 procent av eleverna med ryska som modersmål hade en minst tio-årig tidigare utbildning mot nio procent av eleverna med romani som modersmål.

Andelen kvinnor varierade också mellan språkgrupperna. Bland elever med tagalog och thailändska som modersmål var andelen kvinnor 94 respektive 93 procent. Bland elever med engelska som modersmål var andelen kvinnor 43 procent. Den genomsnittliga andelen kvinnor var 61 procent, dvs högre än hösten 1995 (54%) och hösten 1996 (60%).

10.2 Resurser

Lärare

Antalet tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) var cirka 1 500 under mätveckan i oktober 1997. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 77 procent. Omräknat till heltidstjänster var antalet lärare cirka 1 150. Antalet heltidstjänster har minskat med knappt 300 sedan föregående höst. Antalet lärare har minskat mer än antalet elever. Det har lett till att lärartätheten minskat från 5,7 till 5,2 lärare per 100 elever. Det ökade lärarbehovet i komvux har medfört att lärare som tidigare undervisat i sfi helt eller delvis övergått till att undervisa i komvux. Nära 18 procent av lärarna saknade pedagogisk utbildning, vilket är något mer än året innan. Andelen lärare som saknar pedagogisk utbildning är liksom tidigare generellt sett betydligt större hos andra utbildningsanordnare än kommuner än den är i kommunernas sfi.

Tabell 71. Lärare i sfi vecka 41 1995, vecka 42 1996 samt vecka 42 1997

Läsår Pedagogisk utbildning Utbildningsanordnare	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster ¹⁾		Antal lärare (heltids- tjänster) per 100 elever ¹⁾
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	därav m. tillsvid.- anställning	
1995/96 Samtliga lärare	2 342	335	2 007	84,5	1 980	1 234	5,5
därav							
Antal med ped.utbildning	1 811	245	1 566	83,5	1 512	1 107	.
Andel (%) med ped. utbildning	77,3	73,1	78,0	.	76,3	89,7	.
1996/97 Samtliga lärare	1 812	274	1 538	79,0	1 431	1 084	5,7
därav							
Antal med ped.utbildning	1 492	222	1 270	79,1	1 181	980	.
Andel (%) med ped. utbildning	82,3	81,0	82,6	.	82,5	90,4	.
1997/98 Samtliga lärare	1 495	216	1 279	77,2	1 153	895	5,2
därav							
Antal med ped.utbildning	1 231	170	1 061	76,9	947	815	.
Andel (%) med ped. utbildning	82,3	78,7	83,0	.	82,1	91,0	.
Per utbildningsanordnare							
Kommun (samtliga lärare)	1 375	196	1 179	76,7	1 054	845	5,1
därav							
Andel (%) med ped. utbildning	84,7	81,1	85,2	.	84,7	92,3	.
Annan (samtliga lärare)	125	21	104	79,5	99	50	6,3
därav							
Andel (%) med ped. utbildning	57,6	57,1	57,7	.	54,4	69,1	.

1) Sättet för omräkning till heltidstjänster har förändrats fr.o.m. läsåret 1995/96. Tidigare baserades omräkningen på uppgifter om lärarnas fastställda undervisningstid. Fr.o.m. läsåret 1995/96 baseras omräkningen på de uppgifter som för varje lärare lämnats om omfattningen av lärarens tjänst. Förändringen, som är betingad av det nya läraravtalet, gör att uppgifterna för läsåret 1995/96 och senare läsår inte är helt jämförbara med de uppgifter som finns publicerade om tidigare läsår.

Av drygt 280 000 planerade elevtimmar under mätveckan genomfördes cirka 205 000 (73 procent). Det är en lägre andel än föregående år.

Antalet lärarveckotimmar minskade från cirka 38 000 hösten 1996 till cirka 32 000 hösten 1997. Det innebar en minskning med 16 procent. Antalet elever minskade samtidigt med tolv procent. Det innebar sammantaget att antalet lärarveckotimmar per elev minskade från 1,51 till 1,44.

Tabell 72. Fastställd undervisningstid vecka 41 1995, vecka 42 1996 samt vecka 42 1997

Läsår Utbildnings- anordnare	Lärarveckotimmar		Förändring jämfört med föregående år	
	Antal	Andel (%)	Antal	I procent
1995/96	51 948	100,0	-465	-0,9
1996/97	38 025	100,0	-13,923	-26,8
1997/98	31 971	100,0	-6 054	-15,9
därav				
Kommun	28 452	89,0	-6 007	-17,4
Annan	3 519	11,0	-47	-1,3

Kostnader

Kommunernas kostnader för sfi uppgick till 610 miljoner kronor 1997. Det är 101 miljoner – ungefär 14 procent – lägre än 1996 i löpande priser. Antalet elever minskade med ungefär nio procent mellan oktober 1996 och oktober 1997.

Kostnaden per elev, omräknat till heltidsstuderande, var 33 500 kronor 1997. Som schablon för heltidsstuderande har då räknats en elev som deltagit i 425 undervisningstimmar (klocktimmar) under året. Det motsvarar ungefär samma antal planerade undervisningstimmar som använts som schablon för en heltidsstuderande i komvux. Kostnaden för motsvarande studerande i sfi 1996 var 4 300 kronor lägre i löpande priser. Sfi är en liten och minskande verksamhet i många kommuner. Minskningen i elevantal och den ännu större minskningen i elevtimmar har inte motsvarats av en lika kraftig neddragning av resurser till sfi.

10.3 Resultat

Sfi är en skolform där eleverna kan påbörja och avsluta utbildningen när som helst under året. Undervisning för en elev med rätt till sfi ska finnas att tillgå så snart som möjligt. Om det inte finns särskilda skäl ska undervisningen kunna påbörjas inom tre månader. Undervisningen bör bedrivas kontinuerligt under hela året, endast med uppehåll för semester. Eftersom eleven börjar studierna på sin språkliga nivå och avslutar dem när målen för utbildningen har uppnåtts, kan studietiden variera kraftigt.

För att bedöma resultaten i sfi måste därför en grupp elever som börjat under samma tidsperiod följas under relativt lång tid. Genom det statistiksystem som infördes 1993/94 är det nu möjligt att följa eleverna under en längre tidsperiod, hittills under fyra läsår, t.o.m 1996/97.

Av de ca 35 500 elever som började i sfi någon gång under 1993/94 hade 48,4 procent godkänts t.o.m. läsåret 1995/96, dvs efter i genomsnitt 2,5 år. Efter ytterligare ett år hade ytterligare 1,5 procent godkänts, dvs sammanlagt 50 procent efter i genomsnitt 3,5 år. 12 procent godkändes redan under det första året, 25 procent under det andra året, 11 procent under det tredje året och 1,5 procent under det fjärde året.

Bland de 32 400 nybörjarna i sfi någon gång under 1994/95 var 44,1 procent godkända i sfi efter i genomsnitt 2,5 år, dvs t o m läsåret 1996/97. T o m 1995/96, dvs under det första eller andra året, hade 37 procent godkänts, vilket är samma andel som för nybörjargruppen 1993/94. Under det tredje året godkändes bara ytterligare sju procent jämfört med elva procent för nybörjargruppen 1993/94.

Av de 14 290 elever, nybörjare 1994/95, som avslutat sfi med godkänt resultat t o m 1996/97 fick ungefär 90 procent betyget Godkänd på kursen medan ungefär 10 procent fick betyget Väl Godkänd.

Mer än en tredjedel av nybörjarna 1994/95, 35,1 procent, hade vid slutet av läsåret 1996/97 avbrutit studierna eller gjorde ett studieuppehåll. 9,3 procent hade avslutat sfi men utan godkänt resultat. Av dem var 6,6 procent elever som avslutat sfi utan betyg men med intyg över uppnådda kunskaper. 2,7 procent hade fått lämna utbildningen (avskiljts) därför att han eller hon inte bedömdes kunna tillgodogöra sig utbildningen. 11,1 procent gick fortfarande i sfi-utbildning vid läsårsslutet och har möjlighet att uppnå godkänt resultat ett senare läsår. Även vissa elever som vid slutet av 1996/97 var registrerade som avbrytare eller med studieuppehåll kommer sannolikt att återuppta studierna igen och kan bli godkända mer än 2,5 år efter första registreringen som elev i sfi.

Riktmärket för hur många undervisningstimmar som behövs för att uppnå godkänt resultat i sfi är 525 timmar. Denna tid kan överskridas eller underskridas beroende på vad den enskilde eleven behöver för att klara kursens mål. Elever som godkändes under det första året har självfallet i genomsnitt deltagit i färre undervisningstimmar än de som godkändes under det senaste läsåret. På grund av

Tabell 73. Studieresultat t o m läsåret 1996/97 för elever i sfi, nybörjare 1994/95

Modersmål Kön	Elever Totalt antal	Andel (%) av samtliga	Avslutat sfi							Avbrutit/Gjort studieuppehåll		Fortsätter studier i sfi läsåret 1996/97	
			Antal	därav Med god- känt resultat ¹⁾		Andel (%)	Ej god- känt resultat ²⁾	Andel (%)	Lämnat landet	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal
Samtliga	32 395	100,0	17 401	14 290	44,1	3 029	9,4	82	0,3	11 383	35,1	3 611	11,1
därav													
Bosniska/ Kroatiska/													
Serbiska	12 309	38,1	8 006	6 632	53,9	1 357	11,0	17	0,1	3 282	26,7	1 021	8,3
Albanska	3 852	11,9	2 132	1 586	41,2	541	14,0	5	0,1	1 031	26,8	689	17,9
Arabiska	2 877	8,9	1 236	948	33,0	285	9,9	3	0,1	1 224	42,5	417	14,5
Somaliska	1 318	4,1	475	357	27,1	116	8,8	2	0,2	656	49,8	187	14,2
Spanska	1 303	4,0	610	524	40,2	76	5,8	10	0,8	559	42,9	134	10,3
Persiska	1 015	3,1	501	398	39,2	98	9,7	5	0,5	404	39,8	110	10,8
Engelska	943	2,9	404	379	40,2	20	2,1	5	0,5	505	53,6	34	3,6
Kurdiska	909	2,8	362	282	31,0	79	8,7	1	0,1	402	44,2	145	16,0
Ryska	818	2,5	587	542	66,3	36	4,4	9	1,1	196	24,0	35	4,3
Polska	609	1,9	355	332	54,5	22	3,6	1	0,2	208	34,2	46	7,6
Turkiska	585	1,8	197	156	26,7	37	6,3	4	0,7	306	52,3	82	14,0
Thailändska	420	1,3	143	115	27,4	25	6,0	3	0,7	216	51,4	61	14,5
Kinesiska	311	1,0	91	75	24,1	16	5,1	0	0,0	189	60,8	31	10,0
Finska	273	0,8	94	87	31,9	7	2,6	0	0,0	168	61,5	11	4,0
Tigrinska	246	0,8	81	54	22,0	26	10,6	1	0,4	120	48,8	45	18,3
Vietnamesiska	230	0,7	83	49	21,3	34	14,8	0	0,0	100	43,5	47	20,4
Assyriska/ syriska	223	0,7	92	55	24,7	37	16,6	0	0,0	102	45,7	29	13,0
Romani	223	0,7	76	55	24,7	21	9,4	0	0,0	73	32,7	74	33,2
Franska	200	0,6	110	104	52,0	5	2,5	1	0,5	83	41,5	7	3,5
Rumänska	186	0,6	127	113	60,8	13	7,0	1	0,5	51	27,4	8	4,3
Övriga	3 545	11,0	1 639	1 447	40,8	178	5,0	14	0,4	1 508	42,5	398	11,2
Kvinnor	15 230	47,0	8 594	6 901	45,3	1 653	10,9	40	0,5	5 211	34,2	1 425	9,4
Män	17 165	53,0	8 807	7 389	43,0	1 376	8,0	42	0,5	6 172	36,0	2 186	12,7

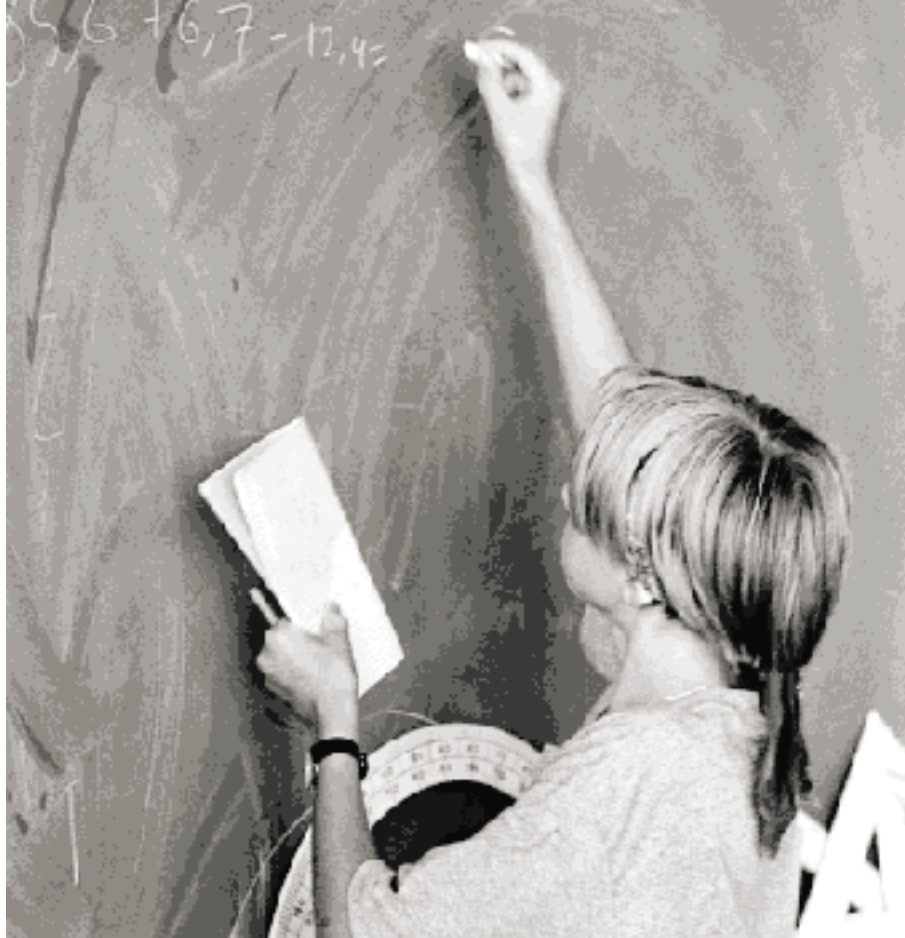
¹⁾ Uppnått sfi-nivå eller erhållit betyget Godkänd eller Väl godkänd på kursen.

²⁾ Avskiljts från kursen på grund av att han/hon inte kunnat tillgodogöra sig undervisningen eller slutat utan att ha uppnått godkänt och fått intyg över uppnådda kunskaper.

studieuppehåll och studieintensitet varierar emellertid antalet timmar betydligt även bland de elever som godkändes först 1996/97. I genomsnitt har nybörjarna 1994/95, som godkänkts på kursen t o m 1996/97, deltagit i 520 timmar undervisning. Många elever har godkänkts efter avsevärt fler timmar. Nästan 1 000 elever har deltagit i undervisning i mer än 1 000 timmar och 145 har deltagit i mer än 1 400 timmar. Ungefär 1 800 har deltagit i färre än 200 timmar.

I tabell 73 visas studieresultatet för nybörjarna i sfi 1994/95 t o m läsåret 1996/97 uppdelat på elever med olika modersmål. Som framgår av tabellen varierar studieresultatet mellan olika grupper. Bland elever med ryska som modersmål är andelen godkända störst, 66,3 procent. Över hälften av eleverna med rumänska, polska, bosniska/kroatiska/serbiska och franska som modersmål har också godkänkts i sfi efter i genomsnitt 2,5 år. Elever med tigrinska och vietnamesiska som modersmål har lägst andel godkända, 21-22 procent. Inom respektive språkgrupp har elever med längre tidigare utbildning godkänkts i större utsträckning. Det är också i regel i de språkgrupper där utbildningsbakgrunden genomsnittligt är kortast som andelen godkända är lägst.

En tredjedel av eleverna med romani som modersmål går fortfarande i sfi efter 2,5 år, dvs de är inte registrerade för avbrott eller studieuppehåll och har inte avslutat sfi vid slutet av 1996/97. Största andel avbrott eller studieuppehåll har elever med finska och kinesiska som modersmål, mer än 60 procent. Även bland elever med engelska, turkiska och thailändska som modersmål har mer än hälften av eleverna avbrutit.

Svensk utbildning i utlandet

11.1 Organisation

Syftet med svensk utbildning i utlandet är att underlätta för svenskar med barn i skolåldern att under en begränsad period acceptera en tjänst förlagd till utlandet. Att det finns tillgång till skolor med undervisning som motsvarar den svenska skolans är viktigt ur detta perspektiv. Därför är detta också det grundläggande skälet till varför staten har beslutat att stödja utbildning av utlandssvenska barn. Förutsättningen är dock att anställningen i utlandet ska tjäna svenska intressen.

Svensk statsunderstödd utbildning finns för närvarande i följande former

- svensk utlandsskola, dvs reguljär utbildning på grundskole- och gymnasienivå
- distansundervisning för ungdomar i årskurs 7-9 och gymnasieungdomar
- kompletterande svensk undervisning
- undervisning vid utländsk skola (internationell skola)

Behöriga till den reguljära utbildningen, och därmed statsbidragsberättigande för den som anordnar utbildningen, är elever som uppfyller de krav som anges i Förordning om statsbidrag till utbildning av utlandssvenska barn och ungdomar (SFS 1994:519). Som krav gäller i huvudsak att minst en förälder ska tjänstgöra vid svensk eller internationell organisation, vid ett svenskt företag eller vara sysselsatt med kulturell verksamhet som familjens försörjning är beroende av. Icke behöriga barn tas emot i mån av plats, men skolan har inte rätt till statsbidrag för dem.

Behöriga och därmed statsbidragsberättigade är också norska grundskoleelever som undervisas vid svenska utlandsskolor. Ett samarbetsavtal är upprättat mellan Sverige och Norge där man enats om att ta emot varandras elever i sina respektive utlandsskolor. Detta avtal omfattar inte gymnasieskolan. Ett samarbetsavtal finns även med Finland.

Behörighetskraven för elever som vill delta i distansundervisning är i stort desamma som för den reguljära undervisningen. Kravet för att vara behörig till kompletterande svensk undervisning är dock endast att minst en förälder är svensk medborgare.

Svenska utlandsskolor

De svenska utlandsskolorna kan delas in i tre grupper. Skolor som kommit till på initiativ av ett eller flera företag och som huvudsakligen ordnar undervisning för barn till företagets tjänstemän, missionsskolor och den stora gruppen ”övriga” skolor med barn från olika kategorier. Huvudman för en skola är oftast en svensk skolförening på orten, en missionsorganisation eller ett svenskt företag.

Läsåret 1997/98 bedrevs undervisning för elever i grundskolan vid 33 skolor i 25 länder. Det var samma skolor som läsåret 1996/97 då skolorna i Abha och Urrá tillkom och skolorna i Kashmir och Lusaka lades ned. Vid fem av dessa 33 skolor erbjuds både grundskole- och gymnasieundervisning. Antalet skolor är flest i Europa (15 skolor). I Afrika finns (8 skolor), i Asien finns sex skolor och i Amerika fyra.

Tabell 74. Reguljär utbildning vid svenska utlandsskolor läsåren 1993/94 - 1997/98.

Läsår ¹⁾	Antal länder	Antal skolor/ huvudmän	Antal behöriga elever i grundskolan	Totalt antal elever i grundskolan	Antal behöriga elever i gymnasieskolan	Totalt antal elever i gymnasieskolan
1993/94	26	33	1 046	.	60	.
1994/95	27	34	1 036	1 104	117	150
1995/96	26	33	996	1 063	119	152
1996/97	25	33	866	999	111	151
1997/98	25	33	968	1 088	111	160

¹⁾ Uppgifter för 1994/95, 1995/96, 1996/97 och 1997/98 avser den 15 oktober samtliga år. Uppgifter från tidigare läsår är inhämtade från underlag för beslut om statsbidrag.

Uppgifter om svenska utlandsskolor samlades 1994/95 in för första gången inom ramen för Skolverkets nationella uppföljningssystem för skolsektorn. De uppgifter som finns för de tidigare åren begränsar sig till antalet statsbidragsberättigande elever, dvs elever med behörighet. Antalet elever i utlandsskolor med grundskolenivå ökade 1997/98 med 89 (9%) från läsåret 1996/97 efter att ha minskat med 105 (9,5%) mellan läsåren 1994/95 och 1996/97. Antalet elever i svenska utlandsskolor med gymnasial undervisning ökade läsåret 1997/98 med 6 procent (9 elever). De två föregående åren varierade elevantalet mellan 150 och 152. Ökningen av antalet behöriga elever mellan läsåren 1993/94 och 1994/95 förklaras av att gymnasial utbildning startades som försöksverksamhet i fyra skolor från och med läsåret 1994/95. Skolorna i London, Fuengirola, Madrid och Nairobi har på försök bedrivit reguljär gymnasieutbildning under

fyra år. Skolverket har i en utvärdering av försöksverksamheten föreslagit att den skall övergå till permanent verksamhet från och med läsåret 1998/99.

De elever som deltar i undervisning motsvarande grundskolenivå är till övervägande del svenska elever som uppfyller kraven för behörighet samt elever med norskt och finskt ursprung. Fram t.o.m. 1996-06-30 var hela denna grupp statsbidragsberättigade men från 1996-07-01 har avtalet med Finland ändrats så att finska elever inte är berättigade till svenskt statsbidrag. Dessa elever redovisas därför tillsammans med "övriga elever". Av de totalt 1088 elever som får undervisning på grundskolenivå går merparten (901 elever) i någon av årskurserna 1-6, medan endast 187 elever går i årskurserna 7-9.

Vid flertalet svenska utlandsskolor deltar elever från andra länder än Sverige i undervisningen. Endast vid 6 av de 33 skolorna undervisas *enbart* svenska elever. I de övriga 27 skolorna deltar 103 norska, 64 finska samt ett fåtal elever från andra länder.

Vid mätillfället i oktober 1997 var 45 procent av eleverna i årskurs 1 sex år. Andelen kan jämföras med skolorna i Sverige där drygt sex procent av eleverna i den kommunala grundskolans första årskurs är sex år. Motsvarande andel för de fristående grundskolorna i Sverige är 25 procent.

Tabell 75. Antal elever i reguljär utbildning vid svenska utlandsskolor den 15 oktober 1994 och 1995, 1996 och 1997.

Läsår Nivå	Antal elever i				
	Europa	Asien	Afrika	Amerika	Samtliga
1994/95	774	217	228	35	1 254
1995/96	790	198	203	24	1 215
1996/97	741	182	182	45	1 150
1997/98	812	195	190	51	1 248
därav med undervisning i					
grundskolan	677	195	165	51	1 088
åk 1-6	543	190	125	43	901
åk 7-9	134	5	40	8	187
gymnasieskolan	135	0	25	0	160
därav med inriktning mot					
Naturvetenskapliga program/linjer ¹⁾	39	0	5	0	44
Samhällsvetenskapl. program/linjer ²⁾	84	0	20	0	104
Övriga linjer ³⁾	12	0	0	0	12

¹⁾ Elever som går naturvetenskapsprogrammet (före läsåret 1997/98 även naturvetenskaplig linje).

²⁾ Elever som går samhällsvetenskapligt program (före läsåret 1997/98 även humanistisk linje, 3-årig ekonomisk linje eller samhällsvetenskaplig linje).

³⁾ Elever som följer en studieväg enligt norsk läroplan.

160 elever var i oktober 1997 inskrivna vid de fem skolor i utlandet som erbjöd gymnasial utbildning. Som tidigare nämnts har bara en av dessa skolor ett permanent tillstånd och det är skolan i Bryssel. Tre av skolorna som fram till 1997 drivs på försök ligger i Europa, den fjärde finns i Afrika.

Gymnasieutbildningen bestod läsåret 1997/98 endast av treåriga studieförberedande program. Flertalet elever, 65 procent hade valt en utbildning med samhällsvetenskaplig inriktning medan 28 procent av eleverna läste på naturvetenskapliga studievägar. Den resterande andelen läste på en studieväg enligt norsk läroplan.

Distansundervisning

Utöver den reguljära grund- och gymnasieutbildningen erbjuds också annan utbildning för utlandssvenskar i form av distansundervisning och kompletterande svensk undervisning. Distansundervisning kallades tidigare korrespondensundervisning. Utbildningsformen är avsedd för ungdom som skulle varit elev i någon av grundskolans årskurser 7-9 eller på gymnasieskolan, men som bor på en ort där svensk undervisning på de nivåerna inte bedrivs. Behörig elev till distansundervisning har rätt till studiematerial utan kostnad och får handledning om det på orten finns en svensk utlandsskola med årskurserna 1-6.

93 elever deltog i distansundervisning med handledning vid svenska utlandsskolor, en ökning med fyra elever från läsåret 1996/97. Ytterligare 43 elever deltog i distansundervisning utan att få handledning från personalen vid en svensk utlandsskola.

Kompletterande svensk undervisning

Kompletterande svensk undervisning är avsedd för barn och ungdomar som deltar i utländsk utbildning och som vill upprätthålla och utveckla sina kunskaper i svenska och om Sverige. Kompletterande svensk undervisning omfattar normalt några timmar i veckan och följer en särskild kursplan som Skolverket utarbetat. Kompletterande svensk undervisning anordnas av flertalet svenska utlandsskolor, men kan också anordnas av andra huvudmän, vanligtvis en svensk skolförening.

Totalt deltog drygt 3 555 elever (inklusive elever i utländsk skola, se stycket Utländsk skola) i kompletterande svensk undervisning 1997/98, varav 383 undervisas vid någon av de svenska utlandsskolorna. Majoriteten undervisas alltså genom andra huvudmäns försorg.

Utländsk skola

En internationell skola, Lycée International i Saint Germain-en-Laye utanför Paris får statsbidrag för att bedriva en utökad form av kompletterande svensk undervisning. Skolan är en statlig fransk grund- och gymnasieskola som har en svensk sektion där 126 elever (varav 120 statsbidragsberättigade) undervisades 6-8 timmar i veckan läsåret 1997/98. En treårig försöksverksamhet pågår för närvarande med utökad svensk undervisning vid International School of Paris, The International School of Geneva (La Chataignerai) och American School of Warsaw. Läsåret 1997/98 deltog 70 elever i denna verksamhet.

11.2 Resurser

Lärare

Läsåret 1997/98 var 335 lärare anställda vid de svenska utlandsskolorna. Av dessa arbetade 189 vid skolor i Europa. En relativt stor andel, 42 procent, av lärarna tjänstgjorde mindre än 40 procent.

Liksom vid skolorna i Sverige är kvinnorna i klar majoritet inom lärarkåren. Hela 75 procent av lärarna är kvinnor. Andelen lärare med pedagogisk utbildning är 74 procent. Det innebär en minskning med en procentenhet jämfört med föregående läsår.

Tabell 76. Lärare vid svenska utlandsskolor vecka 41 1995, vecka 42 1996 och vecka 42 1997.

Läsår	Antal tjänstgörande lärare		
	Män	Kvinnor	Totalt
Pedagogisk utbildning			
1995/96 Samtliga lärare	82	228	310
antal med ped. utb	65	185	250
andel (%) med ped. utb	79	81	81
1996/97 Samtliga lärare	90	217	307
antal med ped. utb	66	165	231
andel (%) med ped. utb	73	76	75
1997/98 Samtliga lärare	84	251	335
antal med ped. utb	62	185	247
andel (%) med ped. utb	74	74	74

Vid mättillfället (vecka 42 1997) uppgick den fastställda undervisningstiden till cirka 5 300 lärarveckotimmar. Av dessa timmar avsåg 77 procent grundskolan och 12 procent gymnasieskolan. Resterande timmar avsåg kompletterande svensk undervisning och distansundervisning med handledning.

Det genomsnittliga antalet lärarveckotimmar per elev är i grundskolan 3,7 och i gymnasieskolan 3,8. Siffrorna kan jämföras med de svenska kommunala skolorna där motsvarande tal läsåret 1997/98 var 2,0 (grundskolan) respektive 1,7 (gymnasieskolan).

Att antalet lärarveckotimmar per elev är högre vid utlandsskolorna har sin förklaring både i att skolorna oftast är ganska små och att antalet elever varierar mer från år till år än vid svenska skolor. Omständigheterna gör det svårt för utlandsskolorna att kortsiktigt anpassa sin organisation till förändringar i elevantal.

Kostnader

Uppgifter om svenska utlandsskolors kostnader redovisades för första gången 1996. De kostnader som då redovisades avseende läsåret 1994/95 baserades på uppgifter från alla skolor utom två. Insamlingen och redovisningen av uppgifter om kostnader för läsåren 1995/96 och 1996/97 omfattar samtliga 33 skolor som bedrev verksamhet. Den totala kostnaden för utlandsskolorna läsåret 1996/97 var drygt 110 miljoner kronor. En betydande del av skolornas kostnader finansieras med statsbidrag som 1996/97 uppgick till 63 miljoner kronor.

Tabell 77. Kostnader för svenska utlandsskolor läsåren 1994/95 - 1996/97 fördelade på utbildningsnivå.

	Samtliga skolor Kostnad totalt Kronor	Kostnad per elev ²⁾ (kr) i genomsnitt för				
		Grundskolan åk 1-6	åk 7-9	Gymnasie- skolan	Handledning vid distans- undervisning	Kompletterande svensk undervisning
1994/95 ¹⁾	102 213 100 ¹⁾	77 500	104 900	99 000	64 400	3 300
1995/96	113 990 520	83 500	86 900	96 100	55 100	4 100
1996/97	110 241 692	77 400	123 000	107 700	57 900	5 300
min	479 000	38 800	56 000	50 700	12 700	1 500
max	29 583 134	160 700	182 000	154 300	193 000	9 100

¹⁾ Samtliga uppgifter om utlandsskolornas kostnader läsåret 1994/95 omfattar endast uppgifter från 32 av de 34 skolor som anordnade undervisning.

²⁾ Antal elever den 15 oktober 1994, 1995 och 1996.

Kostnaden för verksamheten vid de svenska utlandsskolorna skiljer sig mycket åt mellan skolorna. Genomsnittskostnaden för en elev i årskurs 1-6 är 77 400 kronor, vilket var en minskning med 6 100 kronor per elev jämfört med föregående läsår. Kostnaden per elev varierade kraftigt mellan skolorna, men man kan inte konstatera något samband mellan skolstorlek och kostnad. Kostnaderna varierade mellan 38 800 och 160 700 kronor per elev.

Genomsnittskostnaden för undervisning i årskurs 7-9 är 123 000 kronor vilket var en ökning med 36 000 kronor per elev jämfört med föregående läsår. Kostnaden per elev i årskurs 7-9 är väsentligt högre än i årskurs 1-6. Skillnaden mellan årskurserna 1-6 resp. 7-9 läsåret 1996/97 är 46 000 kronor per elev, betydligt mer än föregående år då skillnaden per elev mellan de lägre respektive högre årskurserna endast var 3 000 kronor. Den lägsta genomsnittskostnaden per elev i årskurs 7-9 läsåret 1996/97 är 56 000 kronor och den högsta är 182 000 kronor.

Kostnaden per gymnasieelev är i genomsnitt 107 700 kronor, en ökning per elev från föregående läsår med 11 000 kronor. Kostnaderna skolorna emellan varierar mellan 51 000 och 154 000 kronor per elev.

För de övriga verksamheterna, handledning vid distansundervisning och kompletterande svensk undervisning som bedrivs vid de svenska utlandsskolorna,

är genomsnittskostnaden 57 900 respektive 5 300 kronor per elev. Kompletterande svensk undervisning omfattar endast ett par undervisningstimmar per elev och vecka.

I 1.3 Resultat

Grundskolan

Läsåret 1996/97 fick 45 elever slutbetyg från grundskolan vid 7 svenska utlandsskolor. Tretton av eleverna saknade betyg i något eller några ämnen. Orsaken är oftast att eleven har flyttat under högstadiet och därför gått miste om undervisning i ett ämne eller att utlandsskolan saknar underlag för att ge betyg på grund av att eleven inte deltagit tillräckligt länge i undervisningen vid skolan. Elevernas slutbetyg är genomgående höga. Medelbetyget för samtliga elever var 3,67, vilket kan jämföras med medelbetyget för elever i Sverige som var 3,25 vid de kommunala grundskolorna och 3,55 vid de fristående grundskolorna. Flickornas medelbetyg var åter något högre än pojkarnas. Pojkarnas betyg var läsåret 1995/96, till skillnad mot tidigare år, något högre än flickornas.

Tabell 78. Elever med slutbetyg från grundskolan läsåret 1996/97.

Läsår Kön	Antal elever med slutbetyg	Medelbetyg	Antal elever med saknade betyg	Antal saknade betyg
Grundskolan 1996/97	45	3,67	13	18
<i>därav</i>				
pojkar	24	3,58	5	5
flickor	21	3,78	8	13

17 elever (38%) som fick slutbetyg läsåret 1996/97 hade läst särskild kurs i engelska. Medelbetyget var 4,35. Medelbetyget i svenska var för samtliga elever 3,77 (3,23 vid de kommunala grundskolorna i Sverige). Flertalet elever, 67 procent, hade valt särskild kurs i matematik och fick betyg i ämnet. Även här ligger medelbetyget högt, 3,47.

Gymnasieskolan

Totalt 22 elever avslutade sina studier och fick avgångsbetyg från de fem utlandsskolor som bedrev gymnasieutbildning 1996/97. Av dem gick 17 elever Samhällsvetenskapsprogrammet och fem gick Naturvetenskapsprogrammet. Bland samtliga elever som gick ut gymnasieskolan hade tio elever reducerat och åtta elever hade utökat program.

Tabell 79. Elever med avgångsbetyg från gymnasieskolans linjer eller program läsåret 1996/97.

Läsår Studieväg Kön	Antal elever som fått slutbetyg	Genomsnittlig betygs- poäng	Antal elever med grundl. behörighet till universitets- o. högskolestudier	Antal elever med reducerat utökat program program
Nationella program	22	14,11	17	10 8
<i>därav</i>				
Naturvetenskapspr(NV)	5	14,69	2	4 0
Samhällsvetenskapspr(SP)	17	13,94	15	6 8
<i>därav</i>				
män	9	14,38	6	4 3
kvinnor	13	13,92	11	6 5

Genomsnittligt betygs-poäng för alla elever som gick ut gymnasieskolan vid de fem utlandsskolorna var läsåret 1996/97 14,11. Precis som grundskoleeleverna, med slutbetyg från utlandsskolor, hade även gymnasieeleverna något högre betygs-poäng jämfört med eleverna i Sverige som hade 12,7 (kommunala skolor) läsåret 1996/97.

12

Total kostnad för skolväsendet

I tabellen nedan redovisas en sammanställning av kostnader för barnomsorgens olika delverksamheter samt för skolväsendets skolformer fördelade på huvudman. Barnomsorgens totala kostnader uppgick 1997 till 42 miljarder kronor och skolan till 81 miljarder kronor. Dessa båda verksamheter utgör tillsammans 44 procent av den kommunala sektorns samlade kostnader.

Barnomsorgens totala kostnader kan delas upp i fyra verksamheter. Daghemmen utgör den största delen (61 %) och kostade 26 miljarder kronor 1997. Fritidshemmen kostade sju miljarder kronor (16 %), familjedaghemmen knappt sex miljarder kronor (14 %) och deltidsgrupper och öppen verksamhet tillsammans fyra miljarder kronor (9 %). De kostnader som redovisas här är kommunernas kostnad för barnomsorg, ersättningar till enskilda huvudmän ingår alltså också.

Jämfört med föregående år har totalkostnaden för barnomsorgen minskat med två procent (knappt 900 miljoner kr).

Skolväsendet består av nio skolformer, varav grundskolan är den största. 1997 svarade den för 63 procent av skolväsendets samlade kostnader, vilket motsvarar nästan 51 miljarder kronor. Gymnasieskolan står för 26 procent (21 miljarder kr), komvux för drygt sex procent (5 miljarder kr) särskolan för drygt tre procent (2,7 miljarder kr) och sfi för knappt 1 procent (drygt 600 miljoner kr). Särvtvå, SSV, specialskolan och sameskolan utgör tillsammans mindre än en procent av totalkostnaden för skolväsendet (580 miljoner kr).

Om skolans totalkostnad fördelas på huvudman svarar skolor och utbildningar i kommunal regi för drygt 94 procent av kostnaderna. Landstingens utbildningar stod för knappt tre procent, statliga utbildningar för 0,7 procent och utbildningar med enskild huvudman för 2,3 procent.

Jämfört med föregående år har den totala kostnaden för skolväsendet ökat med 3,2 miljarder i fasta priser eller 4,1 procent. Den stora kostnadsökningen står de kommunala huvudmännen för, där kostnaderna i fasta priser har ökat med tre miljarder kronor. Utbyggnaden av komvux och kunskapslyftet bidrar till att förklara den totala kostnadsökningen. I övrigt har de båda stora skolformernas, dvs grundskolan och gymnasieskolan, totalkostnader ökat både för kommunal och enskild huvudman. Kostnaden för landstingens utbildningar har däremot minskat under ett antal år. Gymnasieskolan i landstingsregi har minskat sin kostnad med knappt två procent eller 126 miljoner mellan 1996 och 1997.

Till viss del kan sannolikt den totala kostnadsökningen för skolväsendet också förklaras av ett extra resurstillskott till skolsektorn under 1997. Staten har tilldelat kommunsektorn extra resurser genom beslut i vårpropositionerna från 1997 och 1998, de sk Perssonpengarna, som sannolikt till någon del kom skolan till godo under 1997. Ett annat stort resurstillskott står Stiftelsen för kunskap och kompetensutveckling (KK-stiftelsen) för. Stiftelsen har initierat ett antal IT-projekt med syfte att stimulera datoranvändningen och kompetensutvecklingen inom området i skolan. De kommuner som deltar i projekten (ett 50-tal kommuner) har tilldelats extra resurser öronmärkta för dessa IT-projekt.

Tabell 80. Kostnader för barnomsorg och skola 1997.

		Kostnad miljoner kr
Barnomsorg		
Totalt samtliga huvudmän ¹⁾		42 276
<i>därav</i>	daghem	25 836
	familjedaghem	5 782
	fritidshem	6 965
Skolväsendet		
Totalt samtliga huvudmän		80 703
<i>därav</i>	grundskola	50 935
	särskola	2 829
	specialskolan	445
	gymnasieskola	20 713
	komvux	5 020
	särvux	93
	sfi	610
	ssv	58
Skolväsendet per huvudman och skolform		
Kommunal huvudman		76 140
<i>därav</i>	grundskola	49 728
	särskola	2 724
	gymnasieskola	18 413
	komvux ²⁾	4 572
	särvux	93
	sfi	610
Landsting som huvudman		2 160
<i>därav</i>	särskola ³⁾	36
	gymnasieskola	1 676
	komvux	448
Statlig huvudman		534
<i>därav</i>	sameskola	31
	specialskola	445
	ssv	58
Enskild huvudman		1 869
<i>därav</i>	grundskola	1 176
	särskola ⁴⁾	69
	gymnasieskola ⁵⁾	624

¹⁾ Kostnaden avser verksamhet i kommunal regi samt kommunala ersättningar till enskilda anordnare.

²⁾ I uppgiften ingår även 176 077 tkr för kostnad hos externa utbildningsanordnare.

³⁾ Uppgiften avser statsbidrag (9 miljoner 1997) och ersättning från kommuner (27 miljoner 1997).

⁴⁾ Kostnaden avser kommunala ersättningar till fristående särskolor.

⁵⁾ Kostnaden avser endast skolor berättigade till kommun- eller statsbidrag.

Skolverket

För beställning av Skolverkets material:

Liber Distribution, Publikationstjänst, 162 89 Stockholm

Telefon 08-690 95 76 • Telefax 08-690 95 50

E-post: skolverket.lds@liber.se

ISSN 1103-2421
ISRN SKOLV - R -- 157 -- SE